

Regionální funkce knihoven v roce 2017

Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2017

Zpracováno na základě Ročních zpráv o výkonu regionálních funkcí v roce 2017 v jednotlivých krajích ČR, poskytnutých krajskými knihovnami.

Knihovnický institut
Národní knihovna ČR, Praha
Červen 2018

OBSAH

1. Hlavní závěry programu RF v roce 2017	3
2. Úvod.....	4
3. Podmínky fungování programu RF	5
4. Hodnocení financování regionálních funkcí, hospodaření	11
5. Služby poskytované knihovnami v rámci programu regionálních funkcí	17
a) Poradenská a konzultační služba	17
b) Statistika knihovnických činností	21
c) Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	23
d) Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce.....	29
e) Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů	36
f) Nákup a zpracování knihovních fondů z prostředků obcí.....	38
g) Servis automatizovaného knihovního systému.....	43
h) Doprava v rámci výkonu RF	45
PŘÍLOHY	47

1. Hlavní závěry programu RF v roce 2017

- Rok 2017 byl již **16. rokem nepřetržitého fungování Programu regionálních funkcí (RF)** a současně 13. rokem, kdy program RF přešel do kompetence krajů.
- Krajské samosprávy poskytly na výkon RF dotaci ve výši **123 101 090 Kč**, což oproti předešlému roku 2016 představuje **navýšení o téměř 9 mil. Kč**.
- Přestože se začíná vyrovnávat propad ve financování výkonu RF, který nastal poté, co přešlo financování ze státu na kraje, vzhledem k inflaci a růstu mezd však objem dotace není adekvátní pro pokrytí všech služeb na potřebné úrovni.
- Rozdíl oproti roku 2005, kdy přešlo financování RF ze státu na kraje, byl v roce 2017 stále podstatný - objem dotace byl o **10,4 mil. Kč nižší. Snížení dotace na RF v některých krajích je příčinou výrazných nerovností rozsahu a kvality služeb poskytovaných veřejnosti v rámci ČR.**
- V letech 2016 a 2017 probíhalo výraznější zvyšování tarifních platů pracovníků v kultuře. V dotacích na výkon RF od jednotlivých krajů bylo toto zvyšování zohledňováno s velkým zpožděním, často po dlouhých jednáních na krajské úrovni. Krajské a pověřené knihovny musely navýšení platů pokrývat z nezměněných rozpočtů, což v řadě případů mohlo znamenat omezení určité služby, dopravy či snížení prostředků určených na nákup výměnných fondů apod. Tato skutečnost mohla negativně ovlivnit výkon RF v roce 2017.
- Nepříznivá situace z hlediska finančního zajištění výkonu RF zůstává v Plzeňském, Ústeckém, Středočeském, Pardubickém a Královéhradeckém kraji.
- Situace se začíná zvolna zlepšovat v krajích Královéhradeckém a Středočeském, které byly postiženy dlouhodobým podfinancováním, přesto zde krajská dotace stále nedosahuje výše z roku 2005.
- Naopak velmi dobrou a stabilní podporu mají knihovny v Moravskoslezském kraji, dále v kraji Jihomoravském, Karlovarském a Libereckém.
- Situaci navíc ve většině krajů komplikuje **zdlouhavý a administrativně náročný proces přidělování dotace** krajským a následně pověřeným knihovnám. Značnou část roku musí v mnoha knihovnách v rozporu s platnými předpisy pokrývat z vlastních rozpočtů.
- Snížení finanční částky klade velké **nároky na pracovníky** zajišťující výkon RF, kteří se za ztížených podmínek snaží o zachování objemu služeb na stejné úrovni jako v předešlých letech. Počet metodických pracovníků zajišťujících RF zůstal téměř na stejné, nevyhovující úrovni jako v předchozích letech. **Ve srovnání s rokem 2005 se na výkonu RF podílí o 44 úvazků (pracovníků zajišťujících výkon RF) méně.**
- **Velmi důležité je poradenství malým knihovnám**, výkony v rámci této služby v roce 2017 vykazují poklesy, výrazněji v počtu poskytnutých konzultací. Tyto služby jsou klíčové pro informovanost pracovníků knihoven a mají zásadní vliv na kvalitu a úroveň služeb poskytovaných knihovnami v malých obcích. Formy konzultací se však mění a ve výkazech nebývají zachyceny.
- **V oblasti vzdělávání knihovníků** došlo oproti předchozímu roku k poklesům v počtu akcí, účastníků i počtu hodin. Počet obslužených knihoven však vzrostl.

- Další významná služba poskytovaná v rámci RF jsou **výměnné fondy (VF)** budované krajskými a pověřenými knihovnami z krajské dotace pro potřeby obsluhovaných knihoven. Kvůli snižování krajské dotace funguje ve většině krajů **vícezdrojové financování** výměnných fondů – z celkové částky na nákup do výměnného fondu tvoří 19 % financí jiné zdroje než je krajská dotace. Podíl těchto zdrojů každoročně stoupá. V některých krajích funguje toto vícezdrojové financování VF ve větší míře, například v Královéhradeckém tvoří jiné zdroje více než 50 % celkové částky na nákup VF již několik let.
- **Cirkulace souborů výměnných fondů** zaznamenala v roce 2017 **poklesy** v počtu expedovaných souborů a počtu obslužených knihoven. Počet knihovnických jednotek v souborech zůstal na úrovni minulého roku.
- Náklady na nákup výměnného fondu z krajské dotace se oproti minulému roku snížily o 770 tis. Kč, přírůstek výměnného fondu byl menší než v předchozím roce. Snižování financí na nákup VF v roce 2017 byl v mnoha krajích způsoben nutností pokrýt navýšení platů, které v krajské dotaci na výkon RF nebyly zohledněny.
- Obce stále využívají možnost nechat si odborně nakoupit a zpracovat knihy a další dokumenty do fondů svých knihoven. Službu **nákup a zpracování knih** do vlastních fondů využilo v roce 2017 více knihoven než v předešlém roce.
- Stále žádanější službou se stává **servis automatizovaných knihovnických systémů**, který využívá každoročně více knihoven. V roce 2017 ji využilo již 34 % knihoven. V této oblasti bude nutné postupovat v regionech a krajích jednotněji (pořizování regionálních systémů v regionu, stejný provozovatel), aby služba byla nadále ekonomicky výhodná.

2. Úvod

Tato výroční zpráva je vyhotovena v rámci úkolů Národní knihovny ČR, v souladu s § 9, odst. 2, písm. g) zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (dále knihovní zákon)¹ a podle požadavků Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky² (dále Metodický pokyn RF). Ten ukládá Národní knihovně vypracovat na základě výročních zpráv a výkazů za jednotlivé kraje výroční zprávu o regionálních funkcích (dále RF) na celém území ČR.

Regionální funkce knihoven jsou souborem podpůrných služeb, které poskytují krajské knihovny ve spolupráci s většími městskými knihovnami v kraji, tzv. pověřenými knihovnami. Služby jsou poskytovány menším městským a především obecním knihovnám v příslušném kraji. V počátcích podpory regionálních funkcí knihoven byly dotace na jejich výkon poskytovány centrálně Ministerstvem kultury ČR. V souladu s novelou zákona o rozpočtovém určení daní přešla odpovědnost za jejich výkon a financování od roku 2005 na kraje. Počínaje tímto rokem až do současnosti jsou dotace na výkon regionálních funkcí knihoven zajišťovány z rozpočtu krajů. Financování regionálních funkcí krajů také vyplývá z knihovnického zákona.

Cíle regionálních funkcí

V návaznosti na knihovní zákon vydalo Ministerstvo kultury ČR v roce 2005 Metodický pokyn k RF. Jsou v něm formulovány hlavní cíle regionálních funkcí knihoven:

¹ Zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) v platném znění

² METODICKÝ pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonů regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2014. 16 s. Dostupné na <http://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-zajisteni-vykonu-regionalnich-funkci-knihoven-a-jejich-koordinaci-na-uzemi-cr>

1. Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí
2. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů
3. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji
4. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
5. Efektivní využití veřejných finančních prostředků
6. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
7. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
8. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

Pro zajištění rovnoměrného výkonu RF v systému knihoven je k dispozici standard jednotlivých druhů služeb, jimiž jsou regionální funkce naplňovány. Metodický pokyn Ministerstva kultury upravuje kvalitativní a kvantitativní parametry výkonu služeb RF. Při jeho aplikaci se přihlíží ke konkrétním podmínkám a specifikům jednotlivých krajů a jejich regionů. Standard představuje soubor nároků na způsob a úroveň poskytování služeb, jimiž jsou naplňovány regionální funkce krajskými a pověřenými knihovnami. V roce 2014 prošel Metodický pokyn novelizací, jež byla výsledkem diskuse a spolupráce krajských a pověřených knihoven ČR s koordinačním centrem po RF v Národní knihovně ČR. Služby poskytované v rámci RF a standardizované v metodickém pokynu RF jsou:

1. Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů
2. Statistika knihovnických činností
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů
6. Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce
7. Servis automatizovaného knihovního systému (AKS).

Kromě regionálních funkcí vymezených standardem vykonává krajská knihovna (KK) a jí pověřené knihovny (PK) další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb (dále VKIS). Krajské i pověřené knihovny si stanovují aktuální cíle, některé krajské knihovny navíc mají vytvořené dlouhodobější koncepce pro výkon regionálních funkcí ve svém kraji. Krajské knihovny vystavují tyto informace na svých webových stránkách určených knihovnám svého kraje.

3. Podmínky fungování programu RF

Vlastní výkon RF a koordinaci na území krajů realizovaly krajské knihovny. Za koordinaci RF v celé České republice odpovídá Národní knihovna, která jako centrum systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. V jejich rámci celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jejich plnění. Tyto aktivity uskutečňuje ve spolupráci se sekci SDRUK pro regionální funkce. Koordinace je realizována individuálními konzultacemi, pravidelnými poradami s metodickými pracovníky krajských knihoven, semináři, aktivní účastí pracovníků KI NK ČR na seminářích a dalších vzdělávacích akcích pořádaných v rámci výkonu RF pro obsluhované knihovny a širokým spektrem informací na webu KI NK ČR, v neposlední řadě i zpracováním a zveřejněním celorepublikových výročních zpráv výkonu regionálních funkcí knihoven.

Celková finanční dotace na výkon regionálních služeb, kterou poskytly knihovnám kraje ze svých rozpočtů, činila **123 101 090 Kč³**. Kromě krajské dotace, která představuje stěžejní část, jsou v menším měřítku regionální funkce dotovány i z jiných zdrojů, viz tabulka 1.

Celková finanční dotace na výkon RF, tabulka 1.

Finanční dotace na RF	rok 2017
Krajské dotace na RF	123 101 090 Kč
Jiné zdroje (vlastní)	9 928 779 Kč
Z jiných grantových programů kraje	4 008 000 Kč
Celkem	137 037 869 Kč

Oproti minulému roku se jedná o nárůst financí z krajských dotací celkem za všechny kraje o 8,7 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2005, ve kterém činila celková dotace na výkon RF (ještě od státu) 133,5 mil. Kč, se stále jedná o pokles o 10 mil. Kč. Vývoj objemu financování v letech 2005 až 2017 viz tabulka 2.

Financování výkonu RF se dá shrnout následovně. V roce 2005 přešlo financování ze státního rozpočtu do kompetence krajů. Hned první rok byl poznamenán snížením vůči převedené celkové částce od státu. V následujících letech se částka pomalu dorovnávala, až rok 2009 znamenal v celkovém součtu za ČR dorovnání částky, kterou stát krajům převedl. Ale hned v následujícím roce 2010 začal strmý pokles sumy krajských financí na výkon RF (z 133,5 mil. Kč na 115,7 mil. Kč). Následující roky celková částka dlouhodobě klesala a v roce 2014 se dostává na pouhých 108 mil. Kč. V roce 2015 konečně dochází k obratu a krajská dotace se zvyšuje meziročně o 4,2 mil. Kč, v roce 2016 o dalších 2,2 mil. Kč a v loňském roce dokonce o téměř 9 mil. Kč. V letošním roce 2018 se dotace konečně dostane na úroveň roku 2005. To ovšem s ohledem na inflaci, zvyšování cen a platů není stále dostačující objem financí. Výkon RF je poznamenán dlouhodobým podfinancováním, na které bylo každoročně v závěrečné zprávě upozorňováno. Některé kraje se s touto situací musí vyrovnávat dodnes, především v krajích Středočeský, Ústecký a Pardubický se výše dotace stále na úroveň z roku 2005 nedostala. Financování regionálních funkcí v krajích je stále velmi nerovnoměrné, což ovlivňuje především kvalitu poskytovaných služeb.

Navyšování krajských dotací na výkon RF ve většině krajů v posledních letech je spíše důsledkem vládního zvyšování platů státních zaměstnanců v oblasti kultury v letech 2016 a 2017, které kraje musely reflektovat. Nebylo však výjimkou, že toto navýšení proběhlo s ročním i větším zpožděním, v některých krajích dokonce ještě navýšení dotace na platy metodikům neproběhlo. Zdroje na toto navýšení pak musí krajské i pověřené knihovny brát z provozních nákladů.

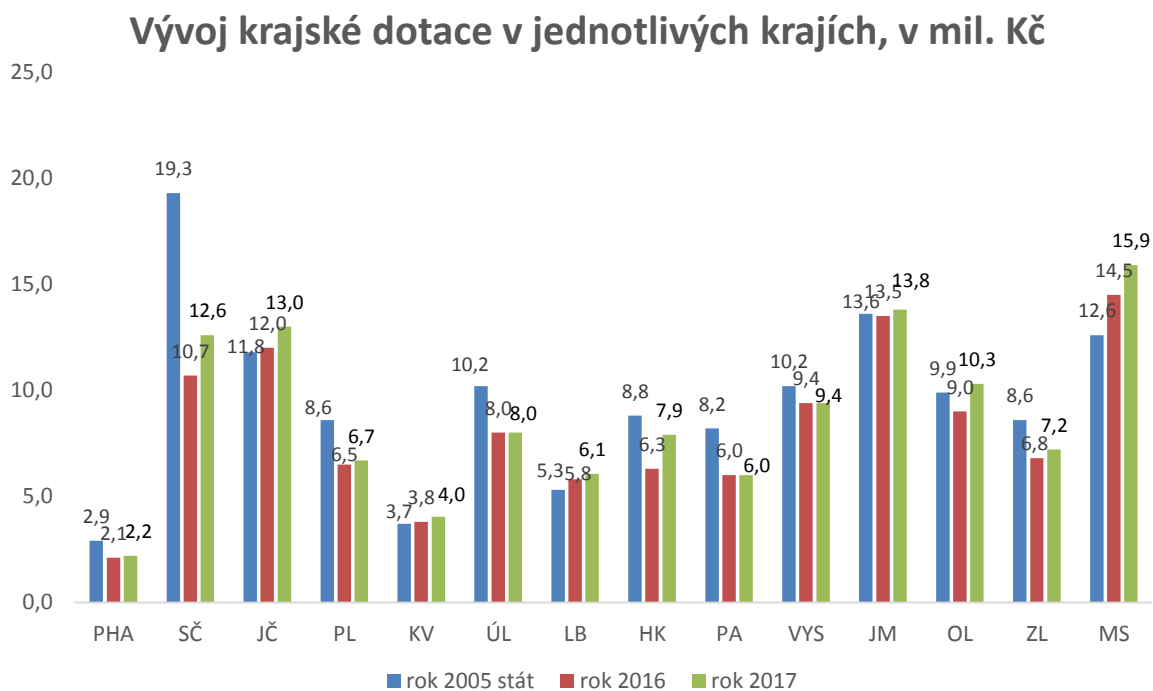
Problematické také je zohledňování inflace do výše krajské dotace. Ideálním řešením je, jako se to podařilo v Moravskoslezském kraji, začlenit do smluvních či koncepčních materiálů klauzuli o každoročním zvyšování částky na RF v důsledku inflace. Dle ČSÚ dosáhla inflace v letech 2005 až 2017 téměř 27 %, což znamená, že finanční dotace by měla v roce 2017 být o 27 % vyšší než v roce 2005, k čemuž ještě musíme přičíst další navýšení v souvislosti se zákonným zvyšováním platů. Souhrn krajských dotací byl však v roce 2017 nižší, než tomu bylo v roce 2005. Výhled do roku 2018 naznačuje, že zvyšování bude pokračovat. V roce 2018 by měla výše krajských dotací poprvé převýšit stav z roku 2005 (a 2009) a vyšplhá se téměř na 136 mil. Kč. Avšak s ohledem na výše uvedené faktory, není tato výše stále adekvátní.

³ Do této částky je započítána jen dotace od krajů, viz tabulka č. 1. Podrobné tabulky všech zdrojů v jednotlivých krajích jsou uvedeny v kapitole Financování RF.

Vývoj financování, tabulka 2.

Rok	Krajská dotace
2005 stát	133 495 000 Kč
2005 kraje	127 187 000 Kč
2006	128 187 000 Kč
2007	128 365 000 Kč
2008	132 135 000 Kč
2009	133 540 000 Kč
2010	115 709 000 Kč
2011	114 751 000 Kč
2012	109 038 000 Kč
2013	108 600 000 Kč
2014	108 046 000 Kč
2015	112 206 000 Kč
2016	114 424 957 Kč
2017	123 101 090 Kč

Vývoj nerovnoměrného financování regionálních funkcí knihoven v jednotlivých krajích dokládá následující graf.

Regionální funkce plnilo **14 krajských knihoven a 87 pověřených knihoven**, což je stejně jako v předešlém roce. **Počet obsluhovaných knihoven a poboček** v roce 2017 dosáhl počtu **5 939 knihoven** (o 31 méně než v předešlém roce). Zásadní část těchto knihoven tvoří knihovny obcí nebo malých měst. Počty obsluhovaných knihoven viz tabulka 3.

Počet obsluhovaných knihoven, tabulka 3.

Kraj	2009	2016	2017
PHA	39	40	40
SČ	827	840	812
JČ	622	604	606
PL	498	495	493
KV	121	120	118
ÚL	298	299	299
LIB	222	219	217
HK	397	398	391
PA	416	420	421
VYS	570	578	576
JM	702	689	689
OL	489	480	478
ZL	401	395	392
MS	417	393	407
Celkem	6019	5970	5939

Počet všech pracovníků, kteří v roce 2017 zajišťovali služby v rámci RF, činil 225 úvazku, což znamená, velmi mírný nárůst ve srovnání s předešlým rokem (222 úvazků), vývoj počtu metodiků, viz tabulka 4.

Oproti stavu z roku 2005 se stále jedná o velký pokles a to o 44 pracovních úvazků. Kromě tří krajů došlo ve všech krajích ke snížení počtu pracovních úvazků na RF, v některých krajích je snížení stále výrazné (Středočeský či Ústecký kraj). Změny oproti minulému roku jsou minimální. Počty pracovních úvazků určených na výkon RF se v některých krajích nachází již na svých minimech a nároky a úkoly pro 1 pracovní úvazek jsou hraniční. Se snižováním počtu pracovních úvazků se sice zvyšuje průměrná hodnota výkonových ukazatelů, zároveň to však znamená pokles intenzity a kvality poskytovaných služeb RF obsluhovaným knihovnám, mnohdy i absenci některých služeb a v konečném důsledku snížení kvality a kvantity VKIS poskytovaných veřejnosti.

Ve skutečnosti se výkon RF co do kvality a kvantity v jednotlivých krajích značně liší. Počet pracovních úvazků je přímo závislý na výši dotace na výkon RF a je to první oblast v rámci RF, která je při snížení finančních prostředků krácena.

Přehled počtu úvazků v krajích, tabulka 4.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2011	r. 2016	r. 2017	r. 2017/2005
PHA	9,0	5,1	5,3	2,5	2,5	-6,5
SČ	31,4	21,4	14,9	17,9	19,3	-12,1
JČ	28,0	25,2	21,0	23,7	23,3	-4,7
PL	16,0	15,4	15,1	14,3	14,1	-1,9
KV	8,4	8,8	7,9	7,5	7,5	-0,9
ÚL	22,6	17,7	16,0	16,9	16,2	-6,4
LB	14,3	11,5	11,6	11,6	11,6	-2,7
HK	17,4	17,5	17,3	14,7	15,3	-2,1
PA	11,4	6,1	6,3	8,2	8,0	-3,4
VYS	16,5	16,0	16,0	17	17,0	0,5
JM	30,0	30,7	27,8	24,4	26,0	-4
OL	22,0	23,2	20,2	19,2	20,6	-1,4
ZL	16,8	17,7	17,1	17,0	16,8	0
MS	25,6	27,2	27,3	27,2	27,3	1,7
ČR celkem	269,2	243,4	223,6	222,1	225,3	-43,9

Průměrný počet knihoven, které připadají na jednoho metodika, v roce 2017 poklesl na 26 knihoven (27 v roce 2016). Z tabulky 5 je patrné, že situace v krajích se z tohoto hlediska velmi liší. Tradičně nejvyšší počet knihoven na 1 metodika připadá ve Středočeském kraji (42 knihoven) a také v Pardubickém (53 knihoven), což je důsledek drastického snižování rozpočtu v těchto krajích v minulosti. Takové hodnoty znamenají nadměrné vytížení metodiků, kdy je ohrožena jak kvantita, tak kvalita služeb.

Průměrný počet knihoven připadajících na 1 metodika, tabulka 5.

kraj	2009	2016	2017
PHA	8	16	16
SČ	39	47	42
JČ	25	26	26
PL	32	35	35
KV	14	16	16
ÚL	17	18	18
LIB	19	19	19
HK	23	27	26
PA	68	51	53
VYS	36	34	34
JM	23	28	27
OL	21	25	23
ZL	23	23	23
MS	15	14	15
Průměr ČR	25	27	26

Přestože objem financí na výkon RF se po mnohaletém snižování začíná v posledních dvou letech zvyšovat, jsou negativní dopady drastického snižování v předešlých letech stále patrné. Některé služby

se díky značnému úsilí pracovníků regionálních funkcí navzdory snižování krajských dotací podařilo zachovat v objemu předcházejících let nebo dokonce mírně zlepšit. **Viz tabulka 6 (červeně jsou označeny poklesy, zeleně nárůst).** Srovnávaným rokem je rok 2009, kdy došlo ke stabilizaci regionálních funkcí jak z hlediska finančního, tak objemu služeb. Poklesy zaznamenáváme především ve službách poradenství a konzultace a vzdělávání knihovníků. Zejména poradenská a konzultační služba je pro rozvoj veřejných knihovnických a informačních služeb zásadní a ovlivňuje jejich kvalitu a úroveň. Především malé obecní a městské knihovny se tímto způsobem dozvídají o novinkách v oboru. Díky vzdělávání zlepšují své odborné kompetence, které poté uplatňují při své práci a udržují tak krok se svými uživateli, jejichž nároky na služby v dnešní době stále stoupají. Poradenská služba stále patří k nejvyužívanějším službám v souboru služeb nabízených v rámci regionálních funkcí. Část knihoven velmi oceňuje služby, které jim pomáhají s péčí o jejich vlastní fond a také se servisem jejich automatizovaného knihovního systému. Podíl těchto knihoven se každoročně zvyšuje, i když ne nijak výrazně.

Přehled využitosti služeb RF (počty obslužených knihoven), porovnání s rokem 2009, tabulka 6.

Počet obslužených knihoven	rok 2009	rok 2017
Poradenská a konzultační služba	6 553	5 915
Statistika knihovnických činností	6 506	5 814
Vzdělávání	3 947	3 557
Cirkulace výměnných fondů	5 299	5 244
Pomoc při revizi a aktualizaci KF	1 029	1 136
Nákup vlastních KF obcí	1 030	1 048
Zpracování vlastních KF obcí	1 409	1 559
Servis automatizovaného knihovního systému	768	1 990

Využitost a popularitu jednotlivých služeb poskytovaných v rámci RF ilustruje následující tabulka 7. Procentní hodnota znamená, kolik obsluhovaných knihoven využilo v příslušném roce uvedenou službu u své pověřené nebo krajské knihovny. Kromě statistiky knihovnických činností jsou již tradičně nejvyužívanější služby poradenství a konzultace (100 % knihoven) a využívání výměnných fondů (88 %). Využitost vzdělávání obsluhovanými knihovnami oproti roku 2016 vzrostla o 2 %, což je pozitivní zpráva. Velkým vývojem prochází služba Servis automatizovaných knihovních systémů, v roce 2009 ji využilo 13 %, v roce 2016 to bylo již 34 % obsluhovaných knihoven. Využití této služby knihovnami každoročně stoupá. Skutečnost souvisí s rozšiřováním regionálních automatizovaných knihovních systémů v malých knihovnách.

Využívání jednotlivých služeb knihovnami, tabulka 7.

	r. 2009	r. 2016	r. 2017
Poradenství	109 %	99 %	100 %
Statistika	108 %	98 %	98 %
Vzdělávání	66 %	58 %	60 %
Porady	50 %	41 %	41 %
Revize KF	17 %	19 %	19 %
Nákup KF obcí	17 %	17 %	18 %
Zpracování KF obcí	23 %	26 %	26 %
Cirkulace VF	88 %	88 %	88 %
Servis AKS	13 %	32 %	34 %

4. Hodnocení financování regionálních funkcí, hospodaření

V jednotlivých krajích plní a koordinuje výkon regionálních funkcí vybraných základních knihoven krajská knihovna.⁴ Povinností krajů je zajistit z peněžních prostředků svých rozpočtů plnění těchto funkcí, přičemž finanční prostředky přešly na kraje k 1. 1. 2005 novelou zákona o rozpočtovém určení daní,⁵ a to i s uvedením konkrétní výše peněžní částky pro každý kraj. Od tohoto data je zcela na rozhodnutí krajských zastupitelstev, jak podpoří fungování RF v kraji.

Zatímco pro rok 2009 bylo charakteristické jisté ustálení financování RF a v celkovém součtu za ČR dosáhla částka poprvé výše, kterou stát krajům převedl k 1. 1. 2005, hned od roku **2010 dochází k soustavnému snižování celkové sumy krajských dotací, až se v roce 2014 dostala na pouhých 108 mil. Kč.** Částka se postupně přiblížila roku 2002, kdy na RF bylo poskytnuto pouze 91 mil. Kč, ale do Programu RF nebyly zahrnuty zdaleka všechny regiony ČR. **Od roku 2015 se krajská dotace na výkon RF začíná zvolna zvyšovat, v roce 2017 se krajské dotace na výkon RF zvýšila oproti roku 2016 o téměř 9 mil. Kč.**

Oproti roku 2016 došlo k nárůstu především ve Středočeském kraji (navýšení téměř o 2 mil. Kč), v Královéhradeckém kraji (o 1,6 mil. Kč), v Moravskoslezském (o 1,4 mil. Kč), v Olomouckém (o 1,3 mil. Kč) a další navýšení (stejně jako v předchozím roce) o 1 mil. Kč v Jihočeském kraji. V žádném z krajů nedošlo k poklesu, což je velmi pozitivní zpráva. Ve **Zlínském kraji** platí, že kromě 7,2 mil. Kč krajské dotace pro pověřené knihovny, disponuje krajská knihovna na výkon RF částkou 3,1 mil. Kč ze svého rozpočtu. Celkem tak ve Zlínském kraji jde na výkon RF částka 10,3 mil. Kč, což je na úrovni roku 2009.

Finanční částky, které přešly ze státu na kraje v roce 2005 a které byly skutečně kraji na RF přiděleny v roce 2005 a vývoj přidělování těchto prostředků až do roku 2017 (v tisících Kč), tabulka 8.

Kraj	2005 stát	2005 kraj	2006 kraj	2007 kraj	2008 kraj	2009 kraj	2010 kraj	2011 kraj	2012 kraj	2013 kraj	2014 kraj	2015 kraj	2016 kraj	2017 kraj
PHA	2,9	2,9	3,0	3,0	2,9	2,7	2,6	2,2	2,1	2,4	2,2	2,4	2,1	2,2
SČ	19,3	15,8	15,8	15,8	16,0	16,0	7,2	7,0	7,5	10,0	10,0	10,2	10,7	12,6
JČ	11,8	11,2	13,5	13,0	13,0	13,0	10,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	12	13,0
PL	8,6	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0	7,6	6,7	6,0	5,5	5,5	6,0	6,5	6,7
KV	3,7	3,7	4,0	4,0	4,0	3,9	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,7	3,8	4,0
ÚL	10,2	10,2	7,5	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	7,8	7,5	8,0	8,0	8,0
LB	5,3	5,3	4,5	5,0	5,3	5,4	5,4	5,4	5,5	5,5	5,5	5,6	5,8	6,1
HK	8,8	8,8	8,8	8,8	10,1	10,1	9,4	9,2	8,3	6,0	6,0	6,2	6,3	7,9
PA	8,2	8,2	8,3	7,0	7,2	7,2	5,9	5,9	4,0	4,0	4,0	6,0	6,0	6,0
VYS	10,2	10,1	10,1	10,4	10,7	11,1	9,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
JM	13,6	14,1	14,4	14,4	14,4	14,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,2	13,5	13,5	13,8
OL	9,9	9,9	10,2	10,2	10,2	10,3	9,3	9,3	9,3	9,0	9,0	9,0	9,0	10,3
ZL	8,6	8,6	8,7	8,9	9,5	9,7	10,0	9,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	7,2
MS	12,6	12,6	12,8	12,8	13,2	13,7	13,7	13,7	14,1	14,1	14,4	14,4	14,5	15,9
Cel.	133,5	127,2	128,2	128,4	132,1	133,5	115,7	114,8	109,1	108,6	108	112,1	114,4	123,1

⁴ Funkci krajské knihovny plní v Jihomoravském kraji Moravská zemská knihovna v Brně, zřízená Ministerstvem kultury a na území hlavního města Prahy Městská knihovna v Praze, zřízená hlavním městem Prahou.

⁵ Zákon č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům

(zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Částka 1 Sbírký zákonů 2005, str. 1 – 6.

Můžeme tak potvrdit pozitivní obrat ve vývoji financí, který nastal v roce 2015, již druhým rokem dochází k mírnému navyšování krajské dotace. Od roku 2010 začalo docházet ke každoročnímu setrvalému poklesu objevu financí na výkon RF. To samozřejmě znamenalo nelehkou situaci pro výkon RF a následně pro předpokládaný růst či udržení úrovně knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami v malých místech. Krajské a regionální rozdíly v kvalitě veřejných knihovnických a informačních služeb prokazatelně souvisí s výší krajských dotací. Je třeba zdůrazňovat, že v krajích, v nichž k výraznému snížení došlo, znemožňovala snížená dotace krajským knihovnám naplňovat povinnosti plynoucí jim ze zák. č. 257/2001 Sb., knihovní zákon, § 11, odst. 3., současně bránila knihovnám dosáhnout cílů schválených v Krajských koncepcích rozvoje veřejných knihoven i cílů. Z hlediska celé ČR tato situace negativně ovlivňovala kontinuální rozvoj RF a prohloubila mezikrajové rozdíly v podmínkách pro poskytování VKIS.

Průměrná částka na 1 obsluhovanou knihovnu v krajích v roce 2017 v Kč z 45% výše krajské dotace (po úpravách původních rozpočtů, tj. vypočtena z nákladů), tabulka 9.

Kraj	na 1 knihovnu v Kč
PHA	24 438
SČ	6 997
JČ	9 653
PL	6 116
KV	15 420
ÚL	12 040
LB	12 568
HK	9 073
PA	6 413
VYS	7 338
JM	9 013
OL	9 732
ZL	8 246
MS	17 583
ČR	9 321

V roce 2017 činila průměrná částka krajské dotace na 1 obsluhovanou knihovnu 9 321 Kč.

V předchozím roce to bylo 8 625 Kč, v roce 2012 pak 8 208 Kč, v roce 2009 dokonce 9 984 Kč na 1 obsluhovanou knihovnu⁶. Hluboko pod průměrnou částkou se pohybují částky ve Středočeském, Plzeňském a Pardubickém kraji.

⁶ Výši průměrných výdajů na regionální funkce propočtené na jednu knihovnu je nutné hodnotit vždy s vazbou na hustotu knihoven v kraji a počtem obyvatel. Původní rozdělení dotací na kraje se řídilo nejen počtem obsluhovaných knihoven, ale také počtem obyvatel v poměru 45 % (počet knihoven) ku 55 % (počet obyvatel).

Celkové náklady ze všech sledovaných zdrojů na RF v krajích za rok 2017 (v Kč), tabulka 10.

Kraj	Náklady z krajské dotace	Náklady z jiných zdrojů	Další podpora z krajů	Celkem ze všech zdrojů	Příspěvky obcí na VF	Všechny zdroje
Praha	2 172 293	0		2 172 293		2 072 945
Středočeský	12 625 752	0		12 625 752	263 900	12 889 652
Jihočeský	13 000 000	324 226		13 324 226	68 340	13 392 566
Plzeňský	6 700 000	1 467 611	15 000	8 182 611	290 139	8 472 750
Karlovarský	4 043 370	0	20 000	4 063 370	464 170	4 527 540
Ústecký	8 000 000	534 112		8 534 112	606 952	9 141 064
Liberecký	6 060 707	268		6 060 975	0	6 060 975
Královéhradecký	7 883 247	1 282 516		9 165 763	1 386 118	10 551 881
Pardubický	6 000 000	1 818 137		7 818 137	730 841	8 548 978
Vysočina	9 392 000	159 909		9 551 909	104 000	9 655 909
Jihomoravský	13 799 720	27 360	3 793 000	17 620 081	0	17 620 081
Olomoucký	10 338 000	191 701	55 000	10 584 702	191 833	10 776 535
Zlínský	7 183 000	3 065 000		10 248 000	0	10 248 000
Moravskoslezský	15 903 001	858 030	120 500	16 886 032	587 351	17 473 383
Celkem	123 101 190	9 992 779	4 008 000	136 837 963	4 693 644	141 531 607

Zatímco zastupitelstva krajů přidělila knihovnám na RF částku 123 101 190 Kč, knihovny vykázaly čerpání RF 123 159 328 Kč. **Zároveň byly RF financovány i z jiných zdrojů, např. ze zdrojů vlastních, v celkovém objemu 9 992 779 Kč** a z dalších krajských dotací (grantů) v objemu 4 008 000 Kč. V této položce došlo k velkému navýšení - v r. 2016 činil součet jiných krajských dotací pouze 280 600 Kč. V Jihomoravském kraji se podařilo zavést dotační titul výhradně pro knihovny, které v něm mohou čerpat finanční prostředky na své vybavení.

Důležitou skutečnost představuje praxe financování výkonu RF krajských knihoven přímo do rozpočtů krajských knihoven. Tyto finance pak nejsou zahrnuty v dotaci z kraje, ale v jiných zdrojích, viz tabulka 10. V největší míře se to týká **Zlínského kraje**, který vykazuje 3,1 mil. z jiných zdrojů, ale i Plzeňského kraje, Královéhradeckého a Pardubického kraje, ve kterých jsou částky na výkon RF z vlastních zdrojů KK také poměrně vysoké.

Na realizaci RF v roce 2017 bylo ze všech uvedených zdrojů vynaloženo celkem 136 837 693 Kč, zatímco v roce 2016 123 843 718 Kč.

Počínaje rokem 2009 vykazují KK a PK i příspěvky obcí na společně využívaný výměnný fond. V roce 2017 činila tato částka 4 693 644 Kč oproti 4 556 798 Kč, které představovaly spoluúčast obcí na nákupu VF v roce 2016. S přičtením příspěvku obcí na VF bylo na RF v roce 2017 v celkovém součtu za ČR vynaloženo 141 531 606 Kč.

Částky, které knihovny získaly z jiných krajských dotací, vedle dotací na RF, sledujeme od roku 2007. Z tohoto zdroje bylo získáno v roce 2017 celkem 4 008 000 Kč, v roce 2016 evidujeme 280 600 Kč.

Důvodem rapidního nárůstu je krajský dotační program Obecní knihovny, který schválila Rada Jihomoravského kraje v rámci dotačního programu Program rozvoje venkova Jihomoravského kraje v roce 2016. Cílem je modernizace interiérů knihoven v obcích do 3 000 obyvatel a jejich technického vybavení. V roce 2017 byly v tomto programu schváleny finanční dotace knihovnám ve výši téměř 4 mil. Kč (3 793 000 Kč). Knihovny mohou žádat o finanční podporu ve výši 25 až 50 tisíc Kč, spoluúčast obce činí 50 %. V roce 2017 bylo podpořeno 102 projektů, o dotaci lze žádat opakovaně. Pozitivní zprávou také je, že dotačním titulem určeným pro nejmenší neprofesionální knihovny se inspirovaly také ostatní kraje, např. Moravskoslezský a další a v blízké budoucnosti se i zde možná podaří podobný titul zavést.

Další finanční podpora knihoven z krajských rozpočtů v roce 2017 v jednotlivých krajích (mimo prostředky určené na RF), tabulka 11.

r. 2017	Granty mimo RF celkem	Granty nejen knihovnám	Granty pouze knihovnám
Praha		0	0
Středočeský		0	0
Jihočeský		0	0
Plzeňský	15 000	15 000	0
Karlovarský	20 000	20 000	0
Ústecký		0	0
Liberecký		0	0
Královéhradecký		0	0
Pardubický		0	0
Vysočina		0	0
Jihomoravský	3 793 000	0	3 793 000
Olomoucký	55 000	55 000	0
Zlínský		0	0
Moravskoslezský	120 500	125 000	0
Celkem	4 008 000	280 600	0

Údaje o struktuře čerpání finančních prostředků přidělených z krajských rozpočtů na RF jsou důležitým ukazatelem, jak je dotace vynakládána. Velké pozornosti se těší údaje o částce věnované na doplňování VF a částce na mzdy pracovníků RF. Ve snaze o šetrné vynakládání krajských dotací jsou stanovovány horní limity, či povinně dosažitelná procenta pro vynakládání prostředků na doplňování VF nebo na mzdy. Od jejich výše se odvíjí i další funkčnost služeb RF.

Procentuální vyjádření těchto dvou stěžejních položek je sledováno již od samého počátku trvání Programu RF. Tyto údaje je však třeba využívat velmi citlivě a s ohledem na celkovou situaci v konkrétním kraji.

Procentuální vyjádření struktury celkových nákladů krajské dotace na RF v roce 2017, tabulka 12.

Kraj	Na nákup VF v %	Mzdové náklady v %	Ostatní nákl. v %
PHA	8%	53%	39%
SČ	22%	48%	30%
JČ	27%	48%	25%
PL	34%	45%	21%
KV	21%	54%	25%
ÚL	20%	53%	27%
LB	16%	55%	29%
HK	22%	45%	33%
PA	39%	26%	36%
VYS	24%	51%	25%
JM	23%	50%	27%
OL	25%	41%	34%
ZL	16%	53%	31%
MS	29%	46%	24%
ČR	24%	47%	28%

Srovnání nákladů na nákup VF v letech 2005, 2009, 2016 a 2017 z krajské dotace v Kč, tabulka 13.

Kraj	2005	2009	2016	2017	Rozdíl 2017/2016
PHA	190 679	238 911	176 535	178 709	2 174
SČ	4 947 402	6 448 005	2 631 797	2 800 813	169 016
JČ	2 710 540	3 906 206	3 693 180	3 454 201	-238 979
PL	1 744 063	2 458 784	2 196 109	2 279 918	83 809
KV	693 443	696 176	850 782	850 507	-275
ÚL	2 490 208	1 974 661	1 832 439	1 600 129	-232 310
LB	712 667	944 005	1 027 600	960 027	-67 573
HK	2 679 934	2 862 473	1 215 715	1 745 936	530 221
PA	3 477 761	3 718 069	2 425 812	2 319 331	-106 481
VYS	4 266 437	4 459 970	2 805 585	2 262 742	-542 843
JM	3 753 521	3 707 243	3 520 569	3 155 647	-364 922
OL	2 941 623	2 649 138	2 282 495	2 555 309	272 814
ZL	1 292 356	1 483 758	1 167 005	1 167 500	495
MS	3 465 750	3 898 643	4 947 457	4 671 984	-275 473
ČR	35 366 384	39 446 042	30 773 080	30 002 753	-770 327

V roce 2017 došlo ke snížení finančních prostředků na nákup VF o 770 327 Kč. Důvodem snížení peněz na nákup VF byla jistě nutnost pokrýt navýšení mezd, které probíhalo v roce 2016 a především v roce 2017. Navýšení na mzdy bohužel nebylo včas reflektováno kraji v navýšení krajské dotace a krajské a pověřené knihovny se mnohde musely uchýlit k tomuto kroku.

Přehled o finančních objemech vynaložených na doplňování VF v letech v jednotlivých krajích v procentuálním vyjádření z celkových nákladů (krajských dotací) na RF a ve srovnání mezi kraji je obsahem následující tabulky 14. Viz Příloha č. 4.

Procentuální vyjádření částky na VF v jednotlivých krajích, tabulka 14.

Kraj	v roce 2005	v roce 2009	v roce 2016	v roce 2017
PHA	7%	9%	9%	8%
SČ	31%	40%	25%	22%
JČ	24%	30%	31%	27%
PL	29%	31%	34%	34%
KV	19%	18%	22%	21%
ÚL	25%	25%	23%	20%
LB	13%	17%	18%	16%
HK	30%	28%	19%	22%
PA	43%	52%	40%	39%
VYS	42%	40%	30%	24%
JM	27%	26%	26%	23%
OL	30%	26%	25%	25%
ZL	15%	15%	17%	16%
MS	28%	28%	34%	29%
ČR	28%	30%	27%	24%

Náklady z krajských dotací na nákup VF bývají ve všech krajích středem zájmu. Je třeba si uvědomit, že zájem o cirkulaci VF je trvalý a blíží se počtu všech obsluhovaných knihoven zřizovaných malými obcemi. Je jedním z hlavních nástrojů při plnění základních cílů a významu RF. Bez dostatečně velkého, obsahově a tematicky pestrého a především aktuálního, to znamená nepřetržitě doplňovaného VF, dochází v některých krajích k poklesu kvality RF a tím kvality VKIS obyvatelům obcí. V některých krajích existuje závazné procento (nebo jinak určený parametr) ze strany krajů při stanovování zásad a podmínek čerpání krajských dotací na RF, např. v krajích Plzeňském či Jihomoravském.

Vývoj poměru financování VF z hlediska zdrojů v letech 2009, 2016 a 2017 zachycuje tabulka 15 za celou ČR.

Náklady na nákup VF z ...	2009	2016	2017	Rozdíl 2017/2016
z krajských dotací	39 446 042	30 773 080	30 002 753	-770 327
z jiných zdrojů	1 299 178	2 047 149	2 106 043	58 894
z příspěvků obcí na VF	2 381 507	4 556 798	4 693 644	136 846
celkem ze všech zdrojů	43 126 727	37 377 027	36 802 440	-574 587

Pokud by krajská dotace na výkon regionálních funkcí měla stoupající tendenci, mohlo by být postupně upouštěno od vícezdrojového financování regionálních funkcí, především výměnných fondů. Bohužel však v minulém roce se nedařilo stoupající tendenci zachovat z důvodu výjimečných opatření v souvislosti se zvyšováním mezd zaměstnanců v oblasti kultury. V některých krajích tvoří jiné zdroje, především ty od obcí, nezanedbatelnou část. Kraje by se však neměly zbavovat odpovědnosti za stav VKIS na svém území a postupně celou tíži přenášet na obce. To by vedlo k samotnému popření ideje Programu RF.

Mzdové náklady

Finanční zabezpečení RF mělo vliv na celou řadu charakteristik výkonu RF v hodnoceném roce. Za velmi důležitou a výkon ovlivňující je třeba považovat **výši mzdových nákladů a na ní závislý počet pracovních úvazků**. Údaje o mzdových objemech je třeba posoudit zároveň s počtem pracovních úvazků.

Srovnání mzdových nákladů v krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017 (v Kč), tabulka 16.

Kraj	2005	2009	2016	2017	Rozdíl 2017/2016
PHA	1 456 000	1 411 747	1 170 602	1 154 004	-16 598
SČ	6 226 862	5 584 583	5 165 856	6 028 944	863 088
JČ	4 907 522	5 498 031	5 813 277	6 262 779	449 502
PL	2 380 572	3 200 790	3 006 540	3 035 722	29 182
KV	1 941 996	2 112 345	2 033 799	2 198 066	164 267
ÚL	4 676 618	3 797 066	4 174 934	4 247 057	72 123
LB	2 880 662	2 844 825	3 182 708	3 348 469	165 761
HK	3 454 456	4 176 649	3 086 952	3 535 695	448 743
PA	2 031 879	1 271 092	1 452 794	1 536 177	83 383
VYS	3 509 168	3 807 112	4 314 248	4 753 198	438 950
JM	5 580 731	6 465 458	6 208 410	6 964 632	756 222
OL	3 268 642	4 001 559	3 658 218	4 231 992	573 774
ZL	3 637 994	4 470 770	3 534 543	3 817 823	283 280
MS	5 062 318	6 319 993	6 015 624	7 349 155	1 333 531
Celkem	51 015 420	54 962 020	52 818 505	58 463 713	5 645 208

Od roku 2010 do roku 2014 měla mzdová složka krajské dotace na RF klesající tendenci. V roce 2015 došlo k navýšení mezd za celou ČR o 2 761 221 Kč v souvislosti se zákonným navýšením tarifních platů státních zaměstnanců v roce 2015. V roce 2016 i v roce 2017 následovala další navýšení platových tarifů státních zaměstnanců. V roce 2017 byl tak objem peněz na mzdy vyšší o 5,6 mil. Kč ve srovnání s rokem 2016. Kromě Prahy byly mzdové prostředky navýšeny ve všech krajích. Navyšování krajských dotací na výkon RF v souvislosti s několika navýšeními platů státních zaměstnanců však nebylo bezproblémové. V mnoha krajích proběhlo navýšení krajské dotace se zpožděním, v některých nebyla zohledněna všechna navýšení (Jihomoravský kraj) a v některých dokonce ještě nedošlo k zohlednění žádného navyšování platů (Pardubický). V mnoha krajích sledujeme snižování peněz na nákup výměnných fondů, ze kterých byly kraje nuceny toto navyšování pokrývat. Viz tabulku 16.

5. Služby poskytované knihovnami v rámci programu regionálních funkcí

a) Poradenská a konzultační služba

Poradenská a konzultační činnost je velmi účinnou a úspěšnou službou, která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost služeb v knihovnách obcí i měst v regionech a je účinným nástrojem k prosazování cílů střednědobých i dlouhodobých plánů PK a KK. Ze sedmi standardizovaných služeb je tradičně službou nejvyhledávanější.

O konzultace projevují zájem všechny typy základních knihoven od obecních s „dobrovolným“ knihovníkem až po knihovny profesionalizované a knihovny s odborným zaměřením. Vedle

klasických forem osobních jednání a telefonických dotazů je využívána elektronická pošta a další možnosti, které ICT nabízejí, např. tzv. elektronická metodika. Počet konzultací je i projevem ustálení RF v regionech a projevem důvěry knihovníků a provozovatelů obsluhovaných knihoven k metodikům a jejich práci. Vedle širokého spektra běžných odborných dotazů ovlivňují výsledky i témata úkolů souvisejících s aktuálními celorepublikovými trendy a cíli (Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 – 2020)⁷. Obsahem této funkce je nejširší spektrum odborných knihovnických témat počínaje těmi základními, až po témata nová či vysoce specializovaná, témata z oblasti organizační, legislativní atd.

Nejčastěji uváděná témata konzultací a poradenských služeb se v průběhu let mění a část naopak zůstává stejná. Charakteristická témata jednotlivých let či období, počínaje rokem 2002, byla opakovaně a v téměř plném výčtu uváděna ve Výročních zprávách RF.

	Témata konzultací
2017	Automatizace knihoven, statistické vykazování výkonů knihoven příprava žádostí o dotace, podpora kulturních a komunitních akcí, modernizace interiérů knihoven, umístění knihoven elektronické, zvukové knihy v knihovnách, e-vypůjčky, jednání s obcemi – vícezdrojové financování VF, sociální sítě, povinnosti knihoven spojené s autorským právem, seznamování odborné veřejnosti s jednotlivými úkoly a kroky při naplňování Koncepce rozvoje knihoven, webové stránky knihoven, ekonomicko-právní otázky, Průzkum Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v ČR v roce 2017.

Vývoj v ČR během let 2005, 2009, 2016 a 2017 ilustruje tabulka 17, viz grafy v Příloze č. 3.

	2005	2009	2016	2017	Rozdíl 2017/2016
Počet obslužených knihoven	6 395	6 553	5 881	5 915	+34
Počet poskytnutých konzultací	19 988	21 420	20 424	18 892	-1 532
Počet metodických návštěv	11 550	12 004	10 336	10 253	-83

Oproti roku 2016 došlo k drobnému **nárůstu v počtu obsluhovaných knihoven** o 34. Naopak bylo poskytnuto výrazně méně konzultací (o 1 532) a bylo také vykonáno méně metodických návštěv (o 83). Ve srovnání s předchozími lety 2005 a 2009 se jedná také pokles. Co se týče metodických návštěv, je pokles nepatrný, můžeme zde hovořit o setrvalém stavu.

⁷ Dostupné na <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

Vývoj počtu konzultací v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 18.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017	Rozdíl 2017/2016
PHA	207	256	148	152	4
SČ	1873	2138	1376	1278	-98
JČ	3493	2965	2928	2850	-78
PL	1225	1007	837	799	-38
KV	319	342	380	328	-52
ÚL	885	921	1094	1045	-49
LB	327	427	818	781	-37
HK	2082	3137	1648	1620	-28
PA	1912	1907	3015	2127	-888
VYS	1035	1193	1442	1340	-102
JM	1421	1820	2071	2153	82
OL	2271	1995	1593	1390	-203
ZL	1683	1828	1881	1835	-46
MS	1255	1484	1193	1194	1
Ø ČR	1428	1530	1459	1349	-110

Konzultace poklesly téměř ve všech krajích, nejvíce však v Pardubickém a to o 888 konzultací a v Olomouckém o 203 konzultací méně. Příčinu těchto poklesů se však nepodařilo uspokojivě vysvětlit. Je však logické, že počty klasických konzultací dlouhodobě klesají, jelikož jsou nahrazovány elektronickou komunikací. V některém roce se může vyskytnout naléhavá otázka, kterou je třeba rychle řešit s obsluhovanými knihovnami (celostátní průzkumy atd.) a počty konzultací v některých letech tak mohou zaznamenat viditelný nárůst. To ale zřejmě nebyl případ roku 2017.

Počet metodických návštěv v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 19.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017	Rozdíl 2017/2016
PHA	91	91	83	90	7
SČ	1144	1161	814	646	-168
JČ	1553	1724	1375	1377	2
PL	1235	1209	1002	1025	23
KV	651	513	417	439	22
ÚL	473	576	540	554	14
LB	888	736	642	587	-55
HK	987	1123	780	736	-44
PA	412	438	489	466	-23
VYS	906	1199	1349	1256	-93
JM	1025	871	883	974	91
OL	957	782	497	730	233
ZL	874	1004	920	851	-69
MS	354	577	545	522	-23
Ø ČR	825	857	738	732	-6

Největší pokles počtu metodických návštěv vykázal kraj Středočeský (-168) a Vysočina (-93). K nárůstu došlo v Olomouckém a Jihomoravském, v Olomouckém kraji pak evidujeme výrazný nárůst, a to o 233 návštěv.

Jakým způsobem probíhá využívání této služby v jednotlivých krajích, ilustrují níže uvedené citace z výročních zpráv některých krajů.

Poradenská a konzultační služba v krajích v roce 2017:

Královéhradecký:

Častými tématy konzultací byly v roce 2017 regionální automatizované systémy, podávání žádostí o granty, revize a aktualizace fondů. Metodicky průběžně sledovaly personální a materiální situaci v jednotlivých knihovnách, staraly se o zaškolování nových knihovníků, pomáhaly s budováním webů knihoven, informovaly zřizovatele o potřebách i výsledcích práce knihoven. Stále narůstá počet žádostí o kratší odborné informace vyřízené telefonem nebo e-mailem, které se ale ve výkazech nesledují. Automatizace knihovny nebo přechod na jiný automatizovaný systém přináší zvýšený objem práce metodiček věnovaný jedné knihovně.

Jihočeský:

JVK i pověřené knihovny pomáhaly s přípravou žádostí o dotace, které podporují rozvoj knihovnických služeb, např. VISK či Knihovna 21. století. V roce 2017 bylo 2 688 konzultací, tj. 4,4 konzultací na knihovnu. Každá obsluhovaná knihovna má možnost zeptat se na cokoli, co souvisí s provozem knihovny, techniky či internetu. Standard byl naplněn všemi knihovnami vykonávajícími regionální funkce.

Vysočina:

Konzultace byly poskytovány knihovníkům zejména při zpracování statistiky, tvorbě nových webových stránek knihoven (využití projektu <http://webovky.knihovna.cz>), automatizaci knihoven a při sestavování žádostí o dotace. Poskytnuté konzultace (kratší než půlhodinové) nebyly evidovány. Metodické návštěvy byly zaměřené zejména na praktickou pomoc při automatizaci knihoven a aktualizaci kmenových fondů.

Metodické návštěvy v rámci Kraje Vysočina byly zaměřené na návštěvu a fotodokumentaci oceněných knihoven v rámci Malé knihovnické slavnosti.

Ostrava:

V roce 2017 bylo realizováno 1 194 konzultací v přímém výkonu regionálních funkcí. Počet metodických návštěv dosáhl čísla 522; úkolem bylo navštívit každou obsluhovanou knihovnu minimálně jednou ročně. Konzultace a metodické návštěvy byly zaměřeny na širokou škálu činností – soutěž Vesnice roku, tvorbu webových stránek, oceňování dobrých výsledků knihoven i na praktickou pomoc při základních knihovnických úkonech zaměřenou na zaučování nových zaměstnanců v knihovnách.

Výsledky a výkonové ukazatele za rok 2017 v jednotlivých krajích, tabulka 20.

Kraj	Obsloužené knihovny	Konzultace/ 1 obsluh. knihovna	Metod. návšt./ 1 obsluh. knih.	Obsluhované knihovny	Konzultace/ 1 obsluh. knih.	Metod. návšt./ 1 obsluh. knih.
PHA	40	3,8	2,3	40	3,8	2,3
SČ	806	1,6	0,8	812	1,6	0,8
JČ	652	4,7	2,1	606	4,7	2,3
PL	493	1,6	2,1	493	1,6	2,1
KV	118	2,8	3,7	118	2,8	3,7
ÚL	307	3,5	1,8	299	3,5	1,9
LB	257	3,6	2,3	217	3,6	2,7
HK	361	4,1	2,0	391	4,1	1,9
PA	439	5,1	1,1	421	5,1	1,1
VYS	570	2,3	2,2	576	2,3	2,2
JM	650	3,1	1,5	689	3,1	1,4
OL	421	2,9	1,7	478	2,9	1,5
ZL	381	4,7	2,2	392	4,7	2,2
MS	420	2,9	1,2	407	2,9	1,3
Ø ČR	423	3,2	1,7	424	3,2	1,7

Standard

Novelizovaný standard služeb RF doporučuje vykonat metodickou návštěvu v každé obsluhované knihovně 2x ročně. Ani v roce 2017 nedošlo k žádné velké změně, průměrná hodnota za ČR měla hodnotu necelé 2 metodické návštěvy na 1 obsluhovanou knihovnu. Standard v tomto směru splnilo 9 krajů, např. Karlovarský, Jihočeský, Plzeňský či Liberecký. V některých krajích se standard nedaří naplňovat, například z důvodu velkého počtu knihoven v krajích Středočeský a Jihomoravský nebo z jiných důvodů v krajích Olomoucký, Pardubický a některých dalších.

Konzultace probíhají dle potřeby, v roce 2017 průměrně obslužená knihovna se svou pověřenou knihovnou konzultovala knihovnickou problematiku téměř 3 x. V roce 2016 to byly průměrně 4 konzultace, což musíme přičíst na vrub nezanedbatelnému snížení poskytnutých konzultací za celou ČR.

b) Statistika knihovnických činností

Počátkem roku 2017 byl proveden pravidelný sběr statistických údajů o knihovnách za rok 2016 (vyplnění výkazů Kult (MK) 12-01), dle zákona č. 89/1995, o státní statistické službě. Krajské a pověřené mají za úkol kontrolovat správnost údajů, pověřené knihovny navíc výkazy za své knihovny vkládají do elektronické databáze NIPOS. Velkou výhodou stále mají kraje, které využívají program StatExcel SVK HK, který umožňuje jednorázový import údajů za každou vykazující jednotku. Pro tyto knihovny to znamená zjednodušení administrativní práce a navíc možnost odstranění chyb. V případě automatizace obsluhovaných knihoven a využívání dálkového přístupu mají možnost pomoci knihovníkům i elektronickou cestou. Evidenci a vykazování statistických údajů za knihovny a také případným změnám v ročním vykazování je věnována pozornost na poradách i seminářích, na internetových stránkách některých pověřených knihoven jsou umístěny metodické pomůcky. Krajské a pověřené knihovny se každoročně snaží vysvětlit důvody co nejpřesnější evidence a vykazování a seznamují knihovny i s tím, jak shromážděné údaje využít k dalšímu hodnocení a plánování vlastního rozvoje. V roce 2017 proběhl v každém kraji workshop věnovaný problematice statistického vykazování výkonů knihoven, nejčastějším chybám, které knihovny při vyplňování dělají, část workshopu mohli účastníci využít k dotazům. Workshopy vedli odborníci z Knihovnického institutu

NK ČR.

Většina krajských knihoven zpracovává také krajské statistické sumáře, sleduje plnění indikátorů Standardu VKIS⁸ a s výsledky seznamuje jak knihovníky, tak jejich provozovatele. Mnohé pověřené knihovny s výsledky pravidelně seznamují provozovatele obsluhovaných knihoven. Seznamují také s možnostmi využití statistických údajů např. v Benchmarkingu knihoven nebo v rámci hodnocení Standardu VKIS.

V roce 2017 byla pomoc se statistickým výkazem poskytnuta **5 814 knihovnám** a jejich zřizovatelům. Zpracováno bylo celkem **5 803 statistických výkazů**. Krajské a pověřené knihovny musí věnovat pozornost nejen správnosti zpracovávaných statistických údajů, ale zároveň vyžadovat jednotnost vykazovaných údajů, respektování pokynů k vyplňování formulářů, sledovat údaje o nových formách služeb (především on-line služby) a pečovat o příslušný počítačový program tak, aby statistický formulář byl uživatelsky přívětivý a sledované údaje co nejúplnější a spolehlivé. Mnohé knihovny vykonávající RF zpracovaly nejrůznější pomůcky a vystavily je na svých webech. Vedle ucelených průběžně aktualizovaných a doplňovaných informací na webu KI NK ČR⁹ je to např. elektronická verze Deníku knihovny – na webech pověřených a krajských knihoven.

Statistika v jednotlivých krajích a průměrné hodnoty této činnosti v roce 2017 vyjadřuje tabulka 21.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet zpracov. statistických výkazů	Počet zpracov. výkazů na 1 metodika
PHA	40	40	16
SČ	787	766	40
JČ	610	660	28
PL	493	595	42
KV	115	117	16
ÚL	288	300	19
LB	218	226	19
HK	371	388	25
PA	427	425	53
VYS	581	581	34
JM	673	681	26
OL	481	391	19
ZL	396	325	19
MS	334	308	11
Ø ČR	415	415	26

Standard byl splněn téměř všemi knihovnami, které vykonávají RF na území ČR. Celostátně je i nadále aktuální pravidelné proškolení a pomoc obsluhovaným knihovnám nejen v malých obcích, ale i knihovnách profesionálních. Je nezbytné pravidelně informovat o tématu na poradách či seminářích před koncem kalendářního roku či hned na začátku roku následujícího. Správné a jednotné přístupu k této činnosti zkvalitňuje ve svém důsledku i výsledky takových nástrojů řízení jako jsou Standard VKIS a stále oblíbenější Benchmarking knihoven. Statistické výsledky knihoven jsou vyhodnocovány na krajské úrovni i na úrovni regionů, jejich význam roste i v práci metodiků. Data jsou jednotlivými knihovnami zveřejňována na vlastních webových stránkách, zřizovatelé a provozovatelé knihoven mají k dispozici hodnocení a srovnávání výsledků a činnosti svých knihoven.

⁸ Standard VKIS

⁹ Dostupné na: <http://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/statistiky>

c) Vzdělávání knihovníků, semináře, porady

Vzdělávání knihovníků je důležitým krokem při dosažení vytčených cílů programu RF a předpokladem rozvoje knihoven a jejich služeb. Tato činnost je těsně provázána s dalšími programy podporujícími zvyšování kvalifikace knihovníků a s veškerou činností knihoven.

Vzdělávání poskytují krajské a pověřené knihovny formou seminářů, workshopů, přednášek, lekcí, školení, porad a podobně. Krajské knihovny jsou v tomto směru vybaveny vzdělávacími centry, kde jsou schopny zorganizovat celou řadu akcí pro obsluhované knihovny svého kraje. V menší míře pořádají vzdělávací akce také pověřené knihovny. Nabídka vzdělávacích akcí krajských a pověřených knihoven by měla reflektovat Standard VKIS, který stanovuje pracovníkovi profesionální knihovny absolvovat ročně vzdělávání v rozsahu 48 pracovních hodin a pracovníkovi neprofesionální knihovny ročně 8 hodin vzdělávání¹⁰.

Od roku 2005 vykazuje vzdělávací činnost výkyvy co do kvantity. Na druhé straně je potřeba zdůraznit, že knihovny se snaží průběžně hledat nejrůznější nové formy a aktuální témata vzdělávacích akcí.

Celoživotní vzdělávání knihovníků je stále aktuální otázkou. Přesně jsou pojmenovány a obecně známy překážky, které knihovníkům brání v účasti na vzdělávání, stále však neexistují účinné nástroje, které by mohly významně ovlivnit zájem a účast. Důvodů neuspokojivé situace v oblasti celoživotního vzdělávání je několik a jsou prakticky stejné jako v předešlých letech: snižování finančních prostředků knihoven, a to nejen na RF, malý důraz na celoživotní vzdělávání ze strany zaměstnavatelů, resp. absence oficiálních motivačních nástrojů. Pozitivní zprávou je, že se podařilo schválit Koncepti celoživotního vzdělávání knihovníků, která byla jednou z priorit Koncepte rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015. Koncepte by měla řešit různé typy vzdělávání pro knihovníky, jejich závaznost, rozsah, frekvenci a další podrobnosti. Vzdělávání knihovníků je opět jedním z témat v nové Koncepti rozvoje knihoven ČR na léta 2017-2020.

Rok 2009 znamenal nejvyšší počet vzdělávacích akcí, účasti knihovníků, i zvýšení celkového rozsahu vyučovacích hodin. Následující léta docházelo k poklesu, který se v posledních letech podařilo částečně zmírnit. V roce 2017 zaznamenáváme nepatrný nárůst celkového počtu obslužených knihoven v oblasti vzdělávání – o 88. Počty ostatních ukazatelů v roce 2017 bohužel poklesly – akce, účastníci i vyučovací hodiny.

Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce 22.

Rok	2005	2009	2016	2017	2017/2016
Počet obslužených knihoven	3 920	3 947	3 469	3 557	+88
Počet všech vzdělávacích akcí	863	987	1 509	1 464	-45
z toho: počet akcí v rámci RF	556	628	657	604	-53
Počet všech účastníků	11 367	13 921	18 913	17 606	-1 307
z toho: počet účastníků akcí v rámci RF	6 198	8 259	9 928	8 864	-1 064
Počet všech vyučovacích hodin	6 172	6 525	8 175	8 260	+85
z toho: počet vyuč. hodin v rámci RF	2 817	2 892	3 224	2 943	-281

Vzdělávacích akcí pořádaných krajskými a pověřenými knihovnami se v roce 2017 zúčastnilo 3 557 knihoven, tj. o 88 knihoven více než v roce 2016. Z celkového počtu 1 464 vzdělávacích akcí bylo 604, tj. 41 % uskutečněno právě v rámci regionálních funkcí, a to v rozsahu 2 943 vyučovacích hodin. Oproti roku 2016 sledujeme pokles počtu akcí v rámci RF a také počtu vyučovacích hodin (o 281). Vzdělávání v rámci výkonu RF se zúčastnilo celkem 8 864 knihovníků, což je o 1 064 účastníků méně než v roce 2016. V roce 2017 bylo v každém kraji uspořádáno průměrně 43 vzdělávacích akcí v rámci RF (v roce 2016 to bylo 47), každé z nich se průměrně zúčastnilo 15 knihovníků (v roce 2016 to bylo také 15). Každá akce trvala průměrně 4,5

¹⁰ Profesionální knihovna/knihovník – knihovna/zaměstnanec knihovny s otevírací dobou pro veřejnost větší než 15 hodin týdně. Neprofesionální knihovna/knihovník - knihovna/zaměstnanec knihovny s otevírací dobou pro veřejnost nižší než 15 hodin týdně.

vyučovacích hodin (v roce 2016 to bylo 5 hodin). Graficky je služba vzdělávání zachycena v Příloze č. 3.

Vývoj počtu vzdělávacích akcí v rámci RF v krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 23.

Kraj	rok 2005	rok 2009	rok 2016	rok 2017	Rozdíl 2017 a 2016
PHA	21	38	29	25	-4
SČ	60	46	44	53	9
JČ	51	87	82	49	-33
PL	58	42	66	58	-8
KV	15	4	8	11	3
ÚL	30	20	32	35	3
LB	25	20	21	18	-3
HK	39	45	38	44	6
PA	19	26	33	32	-1
VYS	65	56	70	70	0
JM	56	117	72	80	8
OL	54	46	39	32	-7
ZL	18	26	49	48	-1
MS	45	55	74	49	-25
Ø ČR	40	45	47	43	-4

5 krajů ze 14 vykázalo nárůst vzdělávacích akcí v rámci RF, výrazněji pak Středočeský. Naopak výrazné poklesy vykázaly kraje Moravskoslezský a Jihočeský.

Vzdělávání je třeba posuzovat nejen počtem vykázaných akcí, ale i v souvislosti s dalšími údaji, např. **s průměrným počtem účastníků na jedné akci** (zájem knihovníků), nebo s **průměrnou délkou trvání jedné akce** (v počtu vyučovacích hodin). Hodnocení posledních let naznačuje, že možnou cestou je pořádání menšího počtu akcí s delší dobou trvání (v hodinách). Při dobré volbě témat a dodržení standardem požadovaného množství hodin, je akce nejen dostatečně navštívena ale zároveň může být i ekonomicky výhodná.

Údaje o vzdělávání v rámci RF za jednotlivé kraje v roce 2017, tabulka 24.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet všech vzdělávacích akcí	Počet akcí v rámci RF	Počet všech účastníků	Počet účast. akcí v rámci RF	Počet všech vyučovacích hodin	Počet vyučov. hodin v rámci RF
PHA	21	555	25	4773	85	1388	157
SČ	513	55	53	933	870	304	257
JČ	318	60	49	529	459	236	166
PL	287	64	58	853	693	194	175
KV	42	44	11	636	233	179	44
ÚL	296	79	35	869	458	336,5	172
LB	148	32	18	727	486	159	62
HK	216	85	44	994	598	242	136
PA	212	36	32	455	332	122	82
VYS	283	70	70	1401	1401	213	213
JM	361	76	80	1036	1041	770	780
OL	167	38	32	554	479	151	139
ZL	390	56	48	1428	1040	215	172
MS	303	214	49	2418	689	3751	389
Průměr / kraj	254	104	43	1 258	633	590	210

Údaje o vzdělávání v rámci RF ukazují, že v některých krajích se o vzdělávání zajímá jen malá část obsluhovaných knihoven. Některé kraje naopak vykazují zájem i těch knihoven, které nejsou příjemci služeb RF, tzn., že nejsou obsluhovanými knihovnami. Jsou to nejrozličnější odborné knihovny, počínaje muzejními, přes školní až k vysokoškolským, ústavním a dalším. Nejnižší účast obsluhovaných knihoven vyjádřenou v procentech vykazuje Olomoucký (35 %) a Karlovarský (36 %). Viz tabulka 25.

Počet obslužených knihoven, jejichž knihovníci se vzdělávání zúčastnili, se meziročně zvýšil, a to o 88 knihoven. Vzdělávání se v rámci RF zúčastnili pracovníci 60 % obsluhovaných knihoven, v roce 2016 to bylo 58 %.

Ukazatelé, služby vzdělávání knihovníků v rámci RF v r. 2017, tabulka 25.

Kraj	Počet vyuč. hodin na 1 vzděláv. akci RF	Počet účastníků 1 vzděláv. akce RF	% obsluh. knihoven, které se účastnily
PHA	6,3	3	53 %
SČ	4,8	16	63 %
JČ	3,4	9	52 %
PL	3,0	12	58 %
KV	4,0	21	36 %
ÚL	4,9	13	99 %
LB	3,4	27	68 %
HK	3,1	14	55 %
PA	2,6	10	50 %
VYS	3,0	20	49 %
JM	9,7	13	52%
OL	4,3	15	35 %
ZL	3,6	22	99 %
MS	7,9	14	74 %
Průměr	4,5	15	60 %

Z celkového počtu uspořádaných vzdělávacích akcí v krajských a pověřených knihovnách v roce 2017 bylo 41 % akcí realizováno v rámci RF, v roce 2016 to bylo 44 % a v roce 2009 66%. To znamená meziroční pokles o 3 %. Krajské knihovny zaměřují své vzdělávací aktivity na široké spektrum typů a druhů knihoven, resp. knihovníků. PK vzdělávají většinou knihovníky obecních knihoven a menších profesionalizovaných knihoven. Mnohé vzdělávací formy pro knihovníky obcí - např. instruktáž a trénink - zařazují krajské i pověřené knihovny spíše do programů porad jako krátký vzdělávací blok. Z těchto údajů by mělo vyplývat, že polovina vzdělávacích akcí je určena právě příjemcům regionálních služeb a z prostředků na tyto funkce je zpravidla i hrazena.

Vzdělávání v krajích v roce 2017:

Liberecký:

Vzdělávání knihovníků probíhalo ve dvou základních okruzích:

- Celoživotní vzdělávání knihovníků všech typů knihoven z rozpočtu RF a ve spolupráci s RV SKIP, případně jinými subjekty.
- Vzdělávání v oblasti IT s podporou z programu VISK 2 - 12 kurzů v celkovém rozsahu 90 vyučovacích hodin.

Účast na vzdělávacích akcích je trvalý problém. Ve 32 profesionálních knihovnách LK a 3 PK se počet odborných pracovníků pohybuje okolo 100. Profesionální knihovny jsou z velké většiny obsazeny jedním knihovníkem, zřizovatelé nejsou nakloněni zavírání knihoven. Sjednotit otevírací dobu knihoven se daří pouze částečně. Na webových stránkách KVK je trvale umístěn dotazník, jehož prostřednictvím zjišťujeme, o jaká témata mají knihovníci zájem a které dny pro uskutečnění vzdělávacích akcí preferují. Požadavkům se snažíme vyhovět, většinu vzdělávacích akcí proto organizujeme v úterý nebo v pátek. Celkově bylo knihovníkům v LK nabídnuto 23 akcí (137 hodin s celkovou účastí 586 osob ze 75 knihoven). Kromě toho uspořádaly PK a Oddělení služeb knihovnam Liberecka ve svých regionech 9 vzdělávacích akcí, jichž se zúčastnilo 141 účastníků ze 73 knihoven s celkovým počtem 22 hodin.

Zlínský

Krajská a pověřené knihovny připravují v rámci RF vzdělávací akce pro knihovníky Zlínského kraje. V roce 2017 se uskutečnilo v kraji celkem 56 vzdělávacích akcí (48 v rámci RF), což je o 13 akcí méně než v loňském roce. Těchto akcí se absolvovalo 1428 účastníků (o 23 více než v předchozím roce) z 390 knihoven. Průměrně se jedné vzdělávací akce pořádané pověřenými knihovnami nebo krajskou knihovnou účastnilo 26 knihovníků. Průměrně trvala jedna vzdělávací akce 4 hodiny. KKFBZ uspořádala pro knihovníky kraje a okresu Zlín 29 vzdělávacích akcí (celkem o 11 akcí méně než v předchozím roce, kdy bylo mimořádně 20 akcí pro knihovníky mimo kurzů ICT). V rámci regionálních funkcí se uskutečnilo 25 akcí, což je srovnatelné s předchozím rokem – viz výše. Pověřené knihovny uspořádaly 27 vzdělávacích akcí pro knihovníky, v roce 2016 to bylo 29 akcí. Školení pověřených knihoven byla zaměřena na tato témata: válka v české literatuře, současná česká literatura, současná dětská příběhová próza, statistika, plnění standardů VKIS, novinky regionální literatury, AKS Tritius, Clavius, portál „Knihovny.cz“, prezentace pomocí nástroje PREZI, standard pro dobrý fond, Bookstart a další.

Královéhradecký:

V nabídce odborného vzdělávání pro knihovníky bylo 85 akcí, z toho 52 % bylo finančně podpořeno z dotace na regionální funkce, část akcí uskutečněných v krajské knihovně byla podpořena grantem VISK 2. Nabídku vzdělávání v pověřených knihovnách využilo 42 % obsluhovaných knihoven, o vzdělávání v krajské knihovně mělo zájem 14 % knihoven.

Krajská knihovna zorganizovala základní knihovnický kurz, školení k odborné knihovnické problematice (portál Knihovny.cz, pravidla RDA, knihovnická statistika) a kurzy k práci s informačními technologiemi, semináře z oblasti komunikace, psychologie a pedagogiky, stálý zájem je o literární přednášky. Královéhradecká knihovnická konference se věnovala tématu digitalizace v knihovnách.

Porady

Porady jsou prostředkem koordinace, informování a vzájemné výměny názorů a poznatků. V mnohých regionech jsou porady spojovány se vzděláváním, to se týká především obecních knihoven. V roce 2017 bylo v celé ČR uspořádáno **363 porad** (v roce 2016 proběhlo 359 porad), **jichž se zúčastnilo 4 586 knihovníků z 2 462 knihoven** (v roce 2016 to činilo 4 587 účastníků z 2 426 knihoven). V roce 2017 uspořádaly knihovny s RF v **každém kraji průměrně 26 porad**, stejně jako v roce 2016. Průměrný počet účastníků jedné porady v roce 2016 zůstal také stejný jako v roce 2016, a to 13. Je patrné, že počty porad pro obsluhované a pověřené knihovny se ustálily díky standardizaci, uvedené v Metodickém pokynu pro výkon RF. Standardizace proběhla na základě debaty všech složek zapojených do výkonu regionálních funkcí a je tedy vyhovující pro všechny.

Údaje za jednotlivé kraje v roce 2017 obsahuje následující tabulka 26 (grafické vyjádření v Příloze č. 3)

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet akcí	Počet účastníků celkem (v kraji)	Průměrný počet účastníků na 1 poradě
PHA	15	2	39	19,5
SČ	165	17	264	16
JČ	163	35	359	10
PL	243	29	327	11
KV	33	11	103	9
ÚL	153	15	155	10
LB	98	17	228	13
HK	150	35	368	11
PA	255	36	386	11
VYS	266	28	373	13
JM	327	41	737	18
OL	226	36	350	10
ZL	107	31	387	12
MS	261	30	510	17
Ø ČR	175	26	328	13

Vývoj počtu uspořádaných porad v období let 2005, 2009, 2016 a 2017 v jednotlivých krajích ČR, tabulka 27.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017
PHA	1	1	2	2
SČ	53	31	15	17
JČ	36	39	35	35
PL	77	49	36	29
KV	9	10	10	11
ÚL	17	17	17	15
LB	18	17	16	17
HK	48	35	38	35
PA	31	39	36	36
VYS	32	25	24	28
JM	43	46	39	41
OL	45	40	33	36
ZL	27	29	28	31
MS	37	80	30	30
Ø ČR	34	33	26	26

Průměrná účast knihovníků na 1 poradě podle krajů, srovnání let 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 28.

Kraj	v roce 2005	v roce 2009	v roce 2016	v roce 2017
PHA	23	21	9	19,5
SČ	11	14	18	16
JČ	11	12	10	10
PL	7	10	11	11
KV	11	9	9	9
ÚL	10	13	11	10
LB	12	12	13	13
HK	9	11	11	11
PA	10	9	10	11
VYS	10	13	15	13
JM	17	19	19	18
OL	9	10	9	10
ZL	13	10	12	12
MS	12	12	17	17
Ø ČR	10,5	12,5	13	13

Plnění standardu RF pro oblast vzdělávání

Standard pro vzdělávání stanovuje, aby každý profesionální pracovník absolvoval za rok 48 hodin a dobrovolný knihovník 8 hodin vzdělávání. Jako součást vzdělávání jsou standardizovány i porady s obsluhovanými knihovnami. V každém kraji by měly ročně proběhnout 4 porady ředitelů/pracovníků pověřených knihoven, 2 porady pro knihovníky profesionálních obsluhovaných knihoven a 1 porada pro neprofesionální obsluhované knihovny. Část KK naplnila požadavek 4 porad ředitelů PK ročně, stejně tak je zčásti naplňován i cíl uspořádat 2 porady ročně pro neprofesionální knihovníky a 1 poradu pro neprofesionální knihovníky. Přetrvávají obtíže s účastí knihovníků malých, ale i větších profesionálních knihoven, tedy knihoven s jedním knihovníkem, kde neexistuje zastupitelnost.

d) Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce

Půjčování souborů knih z výměnných fondů je velmi populární služba, kterou knihovny a jejich zřizovatelé velmi oceňují. Výměnný fond je specifickým druhem knihovního fondu. Budují jej krajské a pověřené knihovny pro své obsluhované knihovny z krajské dotace. Výměnné fondy se staly nezbytným prostředkem ke zkvalitňování dostupnosti dokumentů a informací v nich obsažených a ke stírání rozdílů v kvalitě služeb knihoven ve městech a v malých obcích. Tím, že výměnný fond cirkuluje po knihovnách, je jeho budování a využívání efektivní a ekonomické.

Původně výměnné fondy pomáhaly především těm obcím, které neměly takový finanční potenciál, aby jejich knihovna byla dostatečně „atraktivní“ a nakupovala žádané nové knihy. Poslední roky je stále hojněji využívají i ty obce, které sice financují nákup knih a dalších dokumentů ve své knihovně, avšak není pro ně hospodárné doplňovat jej v takové šíři, jakou zajišťují cirkulující soubory z výměnných fondů. To všechno jsou, jak ostatně potvrzují několikaleté výsledky, důležité argumenty pro další realizaci této služby a její upevnění v souvislosti s ekonomickými problémy. V mnoha krajích je snižování krajské dotace v minulých letech stále patrné. Vícezdrojové financování výměnných fondů, ke kterému bylo mnoho krajů nuceno z úsporných důvodů přejít, stále funguje a

probíhá. Na výměnný fond přispívají obce, vlastnictví knih je pak smluvně ošetřeno, přispívají i pověřené a krajské knihovny ze svých rozpočtů a využívají se i jiné zdroje.

Tvorba výměnného fondu

K 31. 12. 2017 dosáhly výměnné fondy v rámci celé ČR objemu **3 635 341 knihovních jednotek** (dále k. j.). Objem nově nakoupených k. j. několik předešlých let klesal, až rok 2013 znamenal nárůst ročního přírůstku. K tomuto obratu jednoznačně přispělo zvýšení částky na doplnění VF ze strany obcí i z tzv. jiných zdrojů. V loňském roce však zaznamenáváme opačnou tendenci a počet přírůstků opět poklesl. Důvodem je již zmiňovaná skutečnost, která souvisí se zákonným navýšením platových tarifů, které musely krajské a pověřené knihovny pokrýt z rozpočtů, které kraje nestihly navýšit. Finanční zdroje na doplňování VF jsou trojího druhu: z krajských dotací, z jiných zdrojů (včetně vlastních) a z příspěvků obcí.

Vývoj vícezdrojového financování VF z hlediska zdrojů v letech 2009, 2016 a 2017, tabulka 29.

Náklady na nákup VF z ... v Kč	2009	2016	2017	Rozdíl 2017/2016
Z krajských dotací	39 446 042	30 773 080	30 002 753	-770 327
Z jiných zdrojů	1 299 178	2 047 149	2 369 943	322 794
Z příspěvků obcí na VF	2 381 507	4 556 798	4 693 644	136 846
Celkem ze všech zdrojů	43 126 727	37 377 027	37 066 339	-310 688

Finanční částka za celou ČR věnovaná z krajských dotací na RF na nákup VF v roce 2017 činila **30 002 753 Kč**, tj. **o 770 327 Kč méně než v roce 2016**. Částka za rok 2017 představuje **24 %** z celkových krajských dotací na RF (v roce 2016 to bylo 27 % a v roce 2015 25 %). Velmi zajímavý je vývoj finanční částky v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017 (viz tabulky dále a grafy v Příloze č. 8). VF byl i v roce 2017 **doplňován nejen z finančních prostředků krajů ale i z prostředků obcí, na což je v některých krajích kladen stále větší důraz**. V roce 2017 bylo takových krajů už 10, stejně jako v roce 2016. Kraje Liberecký, Praha, Zlínský a Jihomoravský kraj doplňovaly VF v roce 2017 bez pomoci obcí.

V roce 2017 došlo k dalšímu navýšení krajské dotace na výkon RF (viz kapitola 5. Hodnocení financování RF), roční přírůstek se však oproti minulému roku o něco snížil. Skutečnost, že finance na nákup VF oproti minulému roku poklesly, je dána nutností krajských a pověřených knihoven navýšit platy zaměstnanců v souladu s vládním navýšením platových tarifů státních zaměstnanců, na něž však většina krajů nedostala prostředky. Musely tak ubrat např. při nákupu knih do výměnných fondů. Knihovny stále častěji z výměnných fondů také knihy a jiné dokumenty vyřazují a snaží se, aby výměnné fondy byly aktuální a probíhala doporučená obnova (dle standardu VKIS by mělo být ročně obnoveno 10 % fondu). V roce 2017 bylo z výměnných fondů vyřazeno 94 633 k.j. Roční obnova VF v roce 2017 činila 5,1 %. V roce 2016 bylo procento obnovy VF 5,4 %.

Meziroční rozdíly ukazatelů budování výměnného fondu v ČR znázorňuje tabulka 30.

Výměnný fond	2016	2017	+/-
Stav výměnného fondu k 31.12 v k. j.	3 539 152	3 635 341	+96 189
Roční přírůstek VF	190 331	186 590	- 3 741
Zakoupeno z dotace na RF (v k. j.)	159 485	152 100	- 7 385
Zakoupeno z prostředků obcí (v k. j.)	25 829	25 149	- 680
Zakoupeno z finan. prostř. dalších zdrojů (v k. j.)	5 089	5 562	+ 473

Stav VF k 31. 12. 2017, přírůstky za rok a počet doplněných k. j. podle původu finančních prostředků v jednotlivých krajích (v k. j.), tabulka 31.

Kraj	Stav VF	Roční přírůstek VF	Zakoupeno z dotace na RF	Zakoupeno z prostředků obce	Zakoupeno z jiných zdrojů
PHA	31 242	2 604	2 604	0	0
SČ	294 619	15 735	13 848	1 289	0
JČ	328 634	17 033	13 854	170	10
PL	342 742	12 878	10 558	2 157	163
KV	157 581	6 817	4 519	2 298	0
ÚL	225 237	10 998	7 489	2 728	633
LB	105 361	5 040	4 844	0	0
HK	361 239	16 103	8 487	7 450	166
PA	491 743	17 759	12 450	3 967	1 342
VYS	333 912	13 174	12 022	472	680
JM	278 941	16 981	16 371	0	539
OL	208 549	13 919	12 795	914	210
ZL	158 793	8 785	8 785	0	0
MS	316 748	28 764	23 474	3 704	1 819
Celkem	3 635 341	186 590	152 100	25 149	5 562

Přírůstek VF z hlavního finančního zdroje – krajské dotace v letech 2005, 2009, 2016 a 2017 po jednotlivých krajích, tabulka 32.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017
PHA	1177	1412	1822	2 604
SČ	31 059	36 247	12 930	13 848
JČ	18 267	21 598	15 244	13 854
PL	11 702	13 744	10 703	10 558
KV	5481	4081	4462	4 519
ÚL	12 026	10 212	9733	7 489
LB	5273	5355	5352	4 844
HK	17 477	17 070	6222	8 487
PA	21 269	22 032	13 481	12 450
VYS	25 409	23 326	14 677	12 022
JM	23 399	20 530	18 906	16 371
OL	20 058	16 780	11 986	12 795
ZL	8753	5649	9015	8 785
MS	22 386	21 648	24 952	23 474
Celkem	223 736	219 684	159 485	152 100

Částka věnovaná na nákup VF v roce 2017 byla o 770 tis. Kč nižší než v roce 2016, pohybovala se na úrovni 30 mil. Kč. Výraznější meziroční nárůst částky na nákup VF vykázal kraj Jihočeský, Plzeňský, Olomoucký a Moravskoslezský. KK a PK hledají další finanční zdroje k budování VF. Již v roce 2010 začaly jednat s obcemi, zda by nepřispívaly na budování společných VF, jako je tomu již řadu let např. v okrese Děčín, Ústí nad Orlicí, v kraji Karlovarském. V roce 2013 a 2014 v tomto ohledu intenzivně jednaly knihovny krajské a pověřené se zastupiteli obcí, aby se podíleli na doplňování VF nějakou, předem nasmlouvanou částkou (kraje Královéhradecký a Pardubický).

Celkově v ČR přispívalo v roce 2017 na budování VF již 1001 obcí (v roce 2016 to bylo 974 obcí). Viz Příloha č. 3 a 8.

Přes veškeré finanční problémy dbají KK a PK na kvalitu VF a uspokojení zájmu obcí o novinky v cirkulačních souborech, na zkvalitnění skladby a aktuálnosti VF. Stále častěji a v hojnějším počtu se soustřeďují i na rozšíření druhů dokumentů ve VF – na časopisy, CD, zvukové knihy, e-knihy. VF je stále základním pilířem při poskytování RF obsluhovaným knihovnám, resp. knihovní fondy jsou základem veřejných knihovnických a informačních služeb knihoven všech velikostí. Jeho aktuálnosti, širší tematického a druhového spektra by obsluhované knihovny nemohly dosáhnout samy. Další velkou předností je fakt, že VF je vysoce ekonomicky výhodný k veřejným prostředkům. Z těchto důvodů je výměnnému fondu a jeho cirkulaci po obsluhovaných knihovnách věnována soustavná a vysoká pozornost.

Finance na budování VF v roce 2017 v krajích (pouze z krajských dotací), tabulka 33.

Kraj	Celkové náklady (v Kč)	z toho na VF (v Kč)	na nákup VF v % z celku
PHA	2 172 293	178 709	8%
SČ	12 625 752	2 800 813	22%
JČ	13 000 000	3 454 201	27%
PL	6 700 000	2 279 918	34%
KV	4 043 370	850 507	21%
ÚL	8 000 000	1 600 129	20%
LB	6 060 707	960 027	16%
HK	7 883 247	1 745 936	22%
PA	6 000 000	2 319 331	39%
VYS	9 392 000	2 262 742	24%
JM	13 799 720	3 155 647	23%
OL	10 338 000	2 555 309	25%
ZL	7 183 000	1 167 500	16%
MS	15 903 001	4 671 984	29%
Celkem	123 101 090	30 002 753	24%

Prostředky na nákup VF v Kč (z krajských dotací), vývoj v letech 2005 až 2017, tabulka 34.

Kraj	v roce 2005	v roce 2009	v roce 2016	v roce 2017	rozdíl 2017 a 2016
PHA	190 679	238 911	176 535	178 709	2 174
SČ	4947402	6448005	2 631 797	2 800 813	169 016
JČ	2710540	3906206	3 693 180	3 454 201	-238 978
PL	1744063	2458784	2 196 109	2 279 918	83 808
KV	693443	696176	850 782	850 507	-275
ÚL	2490208	1974661	1 832 439	1 600 129	-232 310
LB	712667	944005	1 027 600	960 027	-67 573
HK	2679934	2862473	1 215 715	1 745 936	530 221
PA	3477761	3718069	2 425 812	2 319 331	-106 481
VYS	4266437	4459970	2 805 585	2 262 742	-542 843
JM	3753521	3707243	3 520 569	3 155 647	-364 922
OL	2941623	2649138	2 282 495	2 555 309	272 814
ZL	1292356	1483758	1 167 005	1 167 500	495
MS	3465750	3898643	4 947 457	4 671 984	-275 474
Celkem	35 366 384	39 446 042	30 773 080	30 002 753	-770 328

Cirkulace výměnného fondu

Srovnání let 2009, 2016 a 2017, tabulka 35.

	rok 2009	rok 2016	rok 2017	Rozdíl 2016/2015
Obsloužené knihovny	5 299	5 229	5 244	+15
% obsluhovaných	88%	88 %	88 %	
Počet souborů	20 958	21 756	21 556	-200
K.j. v souborech celkem	1 182 925	1 305 491	1 287 325	-18 166
Prům. počet souborů	4	4,2	4,1	
Prům. počet knih/soubor	223	250	245	

Cirkulace výměnných fondů byla i v roce 2017, hned vedle poradenských a konzultačních činností a statistiky, nejžádanější službou a počet knihoven, které využívají soubory VF, zůstal na stejné úrovni (88 % obsluhovaných knihoven) jako v předchozím roce. **V roce 2017 využilo** možnosti obohatit svůj knihovní fond (dále KF) výměnnými soubory **5 244 knihoven z celkového počtu obsluhovaných knihoven** (o 15 knihoven více než v roce předešlém). **Jedná se trvale o jednu z nejžádanějších standardizovaných služeb RF. Celkem** bylo v ČR expedováno **21 556 souborů** (o 200 souborů méně než v roce 2016), které dohromady obsahovaly **1 287 325 k. j.** (o 18 166 k. j. méně než v roce 2016).

To znamená, že **1 soubor obsahoval průměrně 60 k. j.**, stejně jako v roce 2016. Každá z obslužených knihoven obdržela za rok 2017 průměrně **4 cirkulační soubory a v nich dohromady 245 k. j.** Jinak řečeno, **v každé obci, jejíž knihovna je zapojena do programu RF a využívá cirkulační služby, obdrželi uživatelé knihovny v roce 2017 průměrně 245 nových knih,** tento počet se meziročně snížil o 5 knih. Trvalý zájem o službu vyjadřují následující tabulky a Příloha č. 3.

Vývoj zájmu v jednotlivých krajích zachycuje tabulka 36, která vyjadřuje v % počet knihoven využívajících tuto službu z celkového počtu obsluhovaných knihoven

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017
PHA	45 %	59 %	50 %	63 %
SČ	97 %	92 %	87 %	88 %
JČ	74 %	92 %	89 %	87 %
PL	95 %	87 %	94 %	94 %
KV	76 %	74 %	70 %	69 %
ÚL	90 %	90 %	88 %	88 %
LB	84 %	89 %	88 %	86 %
HK	87 %	89 %	81 %	80 %
PA	78 %	87 %	87 %	89 %
VYS	85 %	88 %	90 %	92 %
JM	68 %	84 %	85 %	89 %
OL	88 %	89 %	89 %	91 %
ZL	86 %	89 %	86 %	87 %
MS	77 %	87 %	96 %	94 %
ČR	84 %	88 %	88 %	88 %

Zájem obsluhovaných knihoven roste jak v krajích, kde práce s VF a cirkulačními soubory má dlouholetou a nepřerušovanou tradici, tak i v krajích, kde tato služba v 90. letech 20. století stagnovala

nebo i zcela zanikla. Zanedbatelné procentuální poklesy představují zpravidla snížení počtu obsluhovaných knihoven nebo jejich přechod do kategorie tzv. profesionálních knihoven.

Počet souborů do 1 obslužené knihovny (tj. knihovny využívající tuto službu) v letech 2002, 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 37.

Kraj	r. 2002	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017
PHA	0	1,5	1,5	1,3	1,8
SČ	2,8	3,2	3,2	3,4	3,4
JČ	2,1	3	2,7	3,1	3,1
PL	1,7	2,3	2,9	2,9	2,9
KV	6,5	4,8	4,7	4,9	4,4
ÚL	5,9	6,8	7,2	6,8	6,3
LB	2,4	2,5	3	3,4	3,4
HK	2,5	4,9	5,3	3,4	3,6
PA	2,6	2,6	3	3,0	3,0
VYS	2,1	6,1	3,6	3,9	3,9
JM	3,1	2,8	3,6	4,7	4,4
OL	3,6	4,5	6	5,9	6,2
ZL	1,6	2,7	2,4	3,1	3,1
MS	2,5	5,5	6,5	7,3	7,1
ČR	3	3,8	4	4,2	4,1
Standard	2	2	2	2	2

Počet k. j. dodaných (za rok) v souborech celkem do 1 obslužené knihovny v letech 2002, 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 38.

Kraj	r. 2002	r. 2005	r. 2009	r. 2016	r. 2017
PHA	0	87	274	224	210
SČ	113	138	181	182	181
JČ	135	192	227	281	284
PL	120	169	194	189	188
KV	163	184	227	216	211
ÚL	229	308	355	385	377
LB	81	99	125	178	173
HK	160	240	286	221	234
PA	130	158	213	236	215
VYS	89	185	251	266	257
JM	85	108	190	273	265
OL	86	191	262	282	271
ZL	51	125	172	233	246
MS	84	219	262	319	299
ČR	120	173	223	250	245
Standard	60 (2x30)	60 (2x30)	60 (2x30)	120 (2x60)	120 (2x60)

Průměrný počet souborů za rok 2017 do jedné obslužené knihovny v celorepublikovém ukazateli po dlouholetém růstu stagnoval. Nejvyšší počet souborů ročně poskytují PK v Ústeckém, Moravskoslezském a Jihočeském kraji.

Průměrný počet k.j. dodaných do knihoven se v roce 2017 změnil jen nepatrně, snížil se o 5 k.j. a činil průměrně 245 knih z VF do každé knihovny za rok celkem. Ještě výstižnější je porovnání roku 2002 a 2017 – průměrný počet poskytnutých k. j. do jedné knihovny se zdvojnásobil, viz tabulka výše.

Průměrně v každém kraji expedovali v roce 2017 pracovníci PK a KK 1 540 souborů (v r. 2016 1 554 souborů), které obsahovaly průměrně 91 952 k. j. (v r. 2016 93 250 k. j.), tabulka 39.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet expedovaných souborů	Počet svazků v souborech	Poč. sv. do 1 obsluž. knihovny	Poč. sv. na 1 expedovaný soubor	Poč. exp. soub. do 1 obsluž. knih.
PHA	25	45	5248	210	117	1,8
SČ	712	2416	128874	181	53	3,4
JČ	530	1653	150626	284	91	3,1
PL	463	1346	87170	188	65	2,9
KV	82	363	17271	211	48	4,4
ÚL	263	1657	99208	377	60	6,3
LB	187	630	32273	173	51	3,4
HK	311	1107	72709	234	66	3,6
PA	374	1115	80432	215	72	3,0
VYS	529	2039	135935	257	67	3,9
JM	614	2723	162672	265	60	4,4
OL	433	2703	117319	271	43	6,2
ZL	340	1054	83625	246	79	3,1
MS	381	2705	113963	299	42	7,1
celkem	5244	21 556	1 287 325	Ø 245	Ø 60	Ø 4,1

Příloha č. 3 obsahuje grafy zachycující práci se soubory, a to ve srovnání let 2005, 2009, 2016 a 2017.

Sami knihovníci v regionech ovlivňují skladbu souborů s ohledem na své uživatele tak, že mohou žádat o konkrétní tituly prostřednictvím webového rozhraní. Toto zrychlení a splnění konkrétního požadavku umožňuje nasazení regionálního automatizovaného knihovního systému. Periodicita dodávání souborů je též kraj od kraje různá a stejně tak jejich velikost a způsob cirkulace, resp. vracení kompletních souborů či jen těch k. j., o které již není v místě zájem, až po důslednou a pevně zavedenou cirkulaci po předem stanovených trasách. Mnohé PK, především ty, které působí v příhraničí, budují VF a půjčují cizojazyčnou literaturu. Velkému zájmu uživatelů v malých obecních knihovnách se těší zvukové knihy. Objevují se i obecní knihovny se zájmem o čtečky, resp. umožnění „půjčování“ e-knih. Tato pestrost ve fungování je kladnou reakcí PK a KK na místní podmínky a požadavky knihovníků.

Z výročních zpráv krajů:

Vysočina

V porovnání s rokem 2016 došlo k poklesu počtu poskytnutých výměnných souborů i počtu svazků knih. V průběhu posledních několika let se však počet svazků knih v souborech neustále zvyšoval. V Kraji Vysočina byl vždy kladen důraz na nákup nových knih do výměnných fondů jednotlivých PK. V souvislosti se mzdovou valorizací v průběhu roku 2017 došlo k navýšení osobních nákladů, k navýšení finančních prostředků na výkon RF však nedošlo. To bylo hlavním důvodem snížení finančních prostředků na nákup knih. Nákup nových knih byl ve výši 2 262 742 Kč (v porovnání s rokem 2016 je to o 542 843 Kč méně).

Nákup nových knih v Kraji Vysočina představoval 24,1% z celkově přidělené dotace na výkon RF. Minimální limit ve výši 25% na nákup knihovního fondu dle „Koncepte výkonu RF knihoven v Kraji Vysočina na léta 2016 – 2020“ splněn nebyl.

Olomoucký

Největším problémem v oblasti cirkulace je bezpochyby doprava. Vlastním vozidlem disponuje pouze Knihovna města Olomouce a Městská knihovna v Přerově, v jiných regionech je obvyklé, že cirkulace probíhá vozem zapůjčeným zřizovatelem (Hranice, Kojetín) nebo si dopravce najímají (Lipník, Šumperk). Některé střediskové knihovny (především v regionu Šumperk) při nákupu služeb nevykazují náklady na dopravu, tudíž si ji realizují sami. Nejkomplikovanější cirkulaci zaznamenáváme v regionu Jeseník. Ten je sice malý objemem knihoven, ale ty jsou od sebe poměrně vzdáleny. Metodička často zajišťuje cirkulaci svépomocí a za spolupráce jednotlivých obcí. Výsledkem je velký počet expedovaných souborů s malým objemem knih.

Jihočeský

Cirkulaci souborů zajišťuje částečně JVK a pověřené knihovny, částečně i zřizovatelé či knihovníci základních knihoven. O tuto službu je mezi obsluhovanými knihovnami asi největší zájem, je to také nejviditelnější efekt poskytování regionálních funkcí. Je to zároveň i ekonomické, takto se i v nejmenších knihovnách, které nemají od zřizovatelů finance na doplňování vlastního fondu, dostanou čtenáři k novinkám a zároveň se každý svazek z fondu půjčí vícekrát ve více knihovnách. Přesto se najdou knihovny, které o půjčování souborů zájem nemají. Jsou to buď knihovny, které mají dostatečný nákup knih nebo knihovny, které stagnují nebo aktuálně nepracují. Podle podmínek regionů a zájmu obsluhovaných knihoven se půjčují buď menší soubory častěji měněné anebo soubory větší, ale půjčené např. na celý rok. Do výměnných fondů se začaly nakupovat také zvukové knihy, ke kterým by se čtenáři menších obcí běžně nedostali.

Královéhradecký

Cirkulaci výměnných fondů využilo v roce 2017 více než 92 % vesnických knihoven a poboček. Řada těchto knihoven vůbec nebuduje vlastní fondy a výměnné fondy jsou pro ně jediným zdrojem dokumentů. Objem dokumentů nabídnutých k prvnímu půjčení činil 233 k. j. na 1 knihovnu využívající cirkulaci. Ve všech oblastech tak byl překročen standard, který doporučuje minimum 120 k. j. pro jednu knihovnu.

Standard RF upravuje minimální počet souborů dodaných do jedné obsluhované knihovny a **počet k. j. v 1 souboru**, novelizovaný standard RF stanovuje poskytnout obsluhované knihovně minimálně 2 soubory se 60 svazky ročně. Dřívější hodnota standardu 2 soubory se 30 svazky ročně byla každoročně mnohonásobně překračována, proto byly hodnoty standardu zvýšeny. I přes toto zvýšení se daří standard plnit téměř ve všech krajích.

e) Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

Krajské i pověřené knihovny se snaží vést provozovatele knihoven k uvědomělé správě knihovního fondu, jelikož knihy jsou majetkem, o který je nutno pečovat. Povinnost provozovatelů provádět revize vlastních knihovních fondů je zakotvena v knihovním zákonu, který také stanoví sankce za porušení uvedených povinností. Periodicita revizí je určena podle velikosti knihovního fondu, v nejmenší velikostní kategorii knihoven do 100 000 svazků je to jednou za pět let. Pomoc při revizích probíhá obvykle podle plánu revizí sestavovaných na základě objednávky (zájmu) obcí. Obecními knihovnami, resp. obcemi je tato služba vyhledávána ve všech krajích a zpravidla byla i součástí krajských koncepcí RF.

V posledních letech nabývá na významu poradenská pomoc, především při aktualizaci KF obsluhovaných knihoven související obvykle se zaváděním regionálních automatizovaných knihovních systémů. Aktualizace zahrnuje vyřazování zastaralé literatury, čištění knih, opravy obalů a značení.

Samotná aktualizace, jako nezbytný krok při ukládání KF do elektronických databází, se objevuje ve všech krajích, kde zavádějí regionální automatizované knihovní systémy. Aktualizace KF však musí probíhat soustavně nebo alespoň v kratších intervalech. Nabízí se i 5 let stejně jako interval pro revize KF. A tudíž může probíhat pravidelně a současně s vlastní revizí. Přibývá regionů, v nichž realizují revize KF právě za pomoci regionálního automatizovaného knihovního systému a zdůrazňují obrovské zkrácení pracovního času nutného pro klasické provedení revize. Vzhledem k rychlému rozšiřování

těchto nástrojů se blížíme době, kdy již nebude revize KF charakterizována jako mimořádně časově a personálně náročná činnost a prostor se uvolní pro další, uživatelům bezprostředně prospěšnější knihovnické činnosti, mezi které patří i aktualizace.

V roce 2017 bylo obslouženo celkem **1 029 knihoven**, z toho v **665 z nich proběhla revize knihovního fondu. Zrevidováno bylo 2 250 918 knihovních jednotek.**

Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce 40.

	2016	2017	+/-
Pomoc při revizi a aktualizaci KF			
počet obslužených knihoven	1 112	1 029	+24
počet revidovaných k. j.	2 221 304	2 250 918	+29 614
počet revidovaných knihoven	634	665	+61

V každé revidované knihovně prošlo kontrolou průměrně 3 216 k. j. (v roce 2016 3 504 k. j.). Počty obslužených i revidovaných knihoven, objemy revidovaných KF a průměrné „velikosti“ KF 1 knihovny v jednotlivých krajích v roce 2017 jsou uvedeny v následující tabulce 41.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet revidovaných k. j.	Počet revidovaných knihoven	% revid. knihoven z počtu obslužených	Počet zrevid. k. j. na 1 revid.knihovnu
PHA	6	8285	2	33 %	4143
SČ	92	37 943	18	20 %	2108
JČ	72	127 007	50	69 %	2540
PL	20	76 174	16	80 %	4761
KV	73	36 236	19	26 %	1907
ÚL	58	167 803	43	74 %	3902
LB	21	86 478	12	57 %	7207
HK	68	76 182	56	82 %	1360
PA	59	116 901	53	90 %	2206
VYS	85	160 505	74	87 %	2169
JM	164	523 897	124	76 %	4225
OL	188	229 257	106	56 %	2163
ZL	135	170 635	57	42 %	2994
MS	95	433 615	65	68 %	6671
Ø ČR	81	160 780	50	62 %	3216

Počet zrevidovaných k. j. na 1 revidovanou knihovnu v jednotlivých krajích v roce 2017 ve srovnání let zachycují grafy v Příloze č. 3. Tento ukazatel vyjadřuje objem revizních činností (čím vyšší počet revidovaných svazků, tím větší objem práce metodika, pokud je práce prováděna klasickou cestou). Obsluhované knihovny a jejich provozovatelé – obce mají o službu trvalý zájem. Přitom jejím obsahem není pouhá pomoc zřizovatelům knihoven se správou majetku, ale pomoc při aktualizaci a průběžné péči o kvalitu KF - jeho obsahu a struktury.

19 % ze všech **obsluhovaných knihoven** bylo v roce 2017 **příjemci této služby.**

Parametrů uvedených ve **Standardu** bylo dosaženo, tj. byla zajištěna pomoc při revizích KF v obsluhovaných knihovnách ve smyslu § 16, zák. č. 257/2001 Sb. v neprofesionálních knihovnách a v knihovnách s nejvýše jedním celým pracovním úvazkem. V několika krajích se soustřeďují pouze na metodickou pomoc při této činnosti, tzn. na instruktáž a radu na začátku revize, konzultaci, resp. na

pomoc při ukončení revize a formulaci revizního protokolu. Zájem ze strany obcí a knihoven je velký a v budoucnu bude pravděpodobně i nadále nepostradatelnou službou RF. Ve stále větší míře pak bude prováděna pomocí automatizovaných knihovnických systémů, čímž se značně zkrátí časové nároky na tuto službu.

f) Nákup a zpracování knihovnických fondů z prostředků obcí

I při nákupu a zpracování vlastních knih může obec výrazně ušetřit, když využije služby pověřené nebo krajské knihovny. Ty provedou odborný výběr knih a/nebo tyto knihy odborně zpracují. Při nákupu pro více knihoven může knihovna využít množstevních slev nebo slev, které mají smlouveny se svým distributorem. Společný nákup, který realizuje PK nebo KK za obcemi poskytnutými finančními prostředky, má několik předností: hospodárnost, odbornost výběru a následné odborné zpracování.

Cílem této služby je, aby obsluhované knihovny měly vlastní, kvalitní a aktuální knihovní fond, který mohou obohacovat o knihy z výměnných fondů. Obce tak vyjadřují svou odpovědnost za úroveň knihovnických a informačních služeb občanům a zájem o to, aby služby byly co nejkvalitnější.

Celkově bylo **z prostředků obcí v roce 2017** nakoupeno do vlastních fondů knihoven prostřednictvím krajských a pověřených knihoven **83 421 k. j.** (v roce 2016 to bylo 85 789 k. j.), tj. množství k.j. ve srovnání s předchozím rokem mírně pokleslo. **V r. 2017 bylo nakupováno pro 1 048 knihoven**, což představuje **18 %** ze všech **obsluhovaných**. V roce 2016 bylo nakupováno z prostředků obcí 1 024 knihovnam (17 % z počtu obsluhovaných knihoven).

Meziroční rozdíl, tabulka 42.

Nákup KF z prostředků obcí	2016	2017	+/-
Počet obslužených knihoven	1 024	1 048	+ 24
Počet knihovnických jednotek	85 789	83 421	- 2 368
Částka na nákup z prostředků obcí v Kč	14 491 696	14 979 665	+ 487 969

Vývoj od roku 2002, tabulka 43.

Nákup KF z prostředků obcí	Počet obslužených knihoven	Částka na nákup KF od obcí v Kč	Počet k. j.
2002	1 111	x	95 415
2003	1 274	x	113 413
2004	1 290	x	104 357
2005	1 224	16079013	100 989
2006	1 144	14313663	100 298
2007	1 092	14247961	93 208
2008	1 066	16195776	91 038
2009	1 030	12836448	93 888
2010	1 088	12405113	91 093
2011	1 224	13807561	94 146
2012	1 119	13 399 334	93 369
2013	1 000	12 368 497	90 035
2014	1 061	13 393 841	92 210
2015	980	14 464 624	85 414
2016	1 024	14 491 696	85 789
2017	1 048	14 979 665	83 421

Stejně jako v minulém roce se počet knihoven v ČR, které využily službu nákup KF do vlastního fondu vyšplhal přes 1000, přesněji na 1 048 knihoven. Také částka na nákup a počet knihoven se oproti roku 2016 zvýšila o 489 969 Kč a dosahuje celkově téměř 15 mil. Kč.

Celkový přehled o **nákupu do vlastních KF z prostředků obcí v jednotlivých krajích v roce 2017**, tabulka 44.

Kraj	Počet obsluž. knihoven	Počet zakoupených k. j.	Poč. zakoupených k. j. na 1 obsluž. knihov.	Počet obsluh. knihoven	Obslouž. knihovny v % z počtu obsluhov.	Finanční částky od obcí v Kč
PHA	0	0	0	40	0%	0
SČ	0	0	0	812	0%	0
JČ	55	2276	41	606	9%	491 481
PL	12	189	16	493	2%	168 263
KV	78	4 399	56	118	66%	227 200
ÚL	53	6849	129	299	18%	1 261 768
LB	132	10240	78	217	61%	1 961 445
HK	0	0	0	391	0%	148 022
PA	3	30	10	421	1%	0
VYS	10	364	36	576	2%	73 654
JM	219	14579	67	689	32%	2 636 330
OL	247	9669	39	478	52%	1 662 596
ZL	130	10508	81	392	33%	1 341 397
MS	109	24318	223	407	27%	4 492 468
Ø ČR	75	5 960	79	424	18%	1 033 188

Existují značné mezikrajové rozdíly v počtu knihoven, jejichž provozovatelé (obce) využívají tuto službu. Je to dáno jak specifiky realizace RF v konkrétních krajích, tak i tradicí. Ilustrují to i údaje z tabulky výše. V r. 2017 nevyužila tuto službu ani jedna obec ve 3 krajích ČR (Praha, Středočeský, Královéhradecký). Oproti minulým letům se tato služba začíná objevovat také v Pardubickém kraji, kde ji v loňském roce využilo 10 knihoven a je pravděpodobné, že využívání bude stoupat. Nejvyšší procento obcí, které nakupují pro své knihovny KF prostřednictvím KK a PK, vykazují kraje Liberecký, Karlovarský a Olomoucký. Údaj o počtu svazků zakoupených z prostředků obcí vychází z rozdílné výše poskytovaných částek a současně ilustruje objem prací s tím spojených. Nejvíce k. j. za finanční prostředky obcí nakoupily pověřené knihovny v krajích Moravskoslezském, Jihomoravském a Libereckém. Celkem na nákup KF do vlastních fondů prostřednictvím pověřených a krajských knihoven **věnovaly obce ČR v roce 2017** částku téměř 15 mil. Kč, přesněji **14 979 665 Kč** (v roce 2016 to bylo 14 491 696 Kč), **což je téměř o 0,5 mil. Kč více než v roce předešlém.**

Tabulka č. 45 vyjadřuje změny v průměrných počtech k. j. zakoupených z prostředků obcí do jedné obslužené knihovny. Ve všech krajích došlo v průběhu sledovaných let k výkyvům, resp. alespoň jednou k meziročnímu poklesu. S měnícím se počtem obcí, které si nechají nakoupit KF do vlastních kmenových fondů prostřednictvím krajských a pověřených knihoven, se mění i průměrný počet zakoupených k. j. do 1 obslužené knihovny.

V roce 2017 činil **průměrný nákup do 1 knihovny 71 k. j.**, což znamená oproti roku 2016 pokles z 84 k.j.

Průměrný počet zakoupených k. j. z prostředků obcí na 1 obsluženou knihovnu, tabulka 45.

Kraj	2005	2009	2017
PHA	0	0	0
SČ	28	68	0
JČ	55	57	41
PL	25	27	16
KV	70	65	56
ÚL	134	129	129
LB	77	82	78
HK	23	6	0
PA	36	0	10
VYS	25	47	36
JM	79	77	67
OL	51	50	39
ZL	75	104	81
MS	246	221	223
Ø ČR	63	91	71

Počet knihoven v krajích, jejichž zřizovatelé nakupují svůj KF prostřednictvím krajských a pověřených knihoven, tabulka 46.

Kraj	2005	2009	2017
PHA	0	0	0
SČ	87	1	0
JČ	58	56	55
PL	28	20	12
KV	80	54	78
ÚL	80	64	53
LB	132	134	132
HK	84	23	0
PA	12	0	3
VYS	12	9	10
JM	174	185	219
OL	236	239	247
ZL	113	116	130
MS	128	129	109
ČR celkem	1 096	1 030	1 048

Zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Tato služba zpravidla souvisí se službou předešlou – nákupem KF z prostředků obcí, resp. navazuje na ni. Je však poskytována i těm knihovnám, které si KF obstarají vlastními silami a nechají jej pouze zpracovat ve své pověřené knihovně.

I v této oblasti, stejně jako v nákupu KF do vlastních fondů knihoven, je v celostátním měřítku zaznamenána určitá rozkolísanost. Je tedy zřejmé, že nákup a následné zpracování velmi často závisí na momentálním stavu financí obce. **KK a PK zpracovaly v roce 2017 knihovní fond pro 1 559 knihoven** (v roce 2016 pro 1 524 knihoven), tzn. pro **26 % obsluhovaných knihoven**, oproti roku 2016 to bylo **o 35 knihoven více**.

O zpracování vlastního KF mělo vždy zájem více knihoven než o jeho společný nákup.

Obsluhující knihovny **zpracovaly v roce 2017 celkem 154 248 k. j.**, což je o 2 670 k. j. více než v roce 2016.

Celostátní průměry jsou následující: **každý kraj obsloužil v průměru 111 knihoven.** V každém kraji zpracovali průměrně **11 018 k. j.**, což pro jednu obslouženou knihovnu představuje průměrně **99 zpracovaných k. j.**

Celkové počty zpracovaných knihovních jednotek a průměry na 1 obslouženou knihovnu v krajích v roce 2017, tabulka 47.

Kraj	Počet obslužených knihoven	% obslužených kn. z poč. obsluhovaných knihoven	Počet zprac. k.j.	Poč. zpracovaných k. j. na 1 obslouženou knihovnu
PHA	0	0%	0	0
SČ	15	2%	3373	225
JČ	74	12%	3 116	42
PL	17	3%	583	34
KV	78	66%	4 399	56
ÚL	117	39%	18438	158
LB	148	68%	20075	136
HK	56	14%	1724	31
PA	22	5%	775	35
VYS	52	9%	4510	87
JM	290	42%	24662	85
OL	290	61%	14056	48
ZL	259	66%	27452	106
MS	141	35%	31085	220
Ø ČR	111	26%	11 018	99

Průměrný počet zpracovaných knihovních jednotek pro 1 obslouženou knihovnu v krajích v letech 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 48.

Kraj	2005	2009	2016	2017
PHA	162	106	0	0
SČ	28	0	471	225
JČ	56	56	43	42
PL	36	185	49	34
KV	71	65	54	56
ÚL	98	211	135	158
LB	127	99	89	136
HK	27	33	49	31
PA	33	25	32	35
VYS	47	67	92	87
JM	86	75	88	85
OL	49	81	65	48
ZL	86	102	105	106
MS	250	232	214	220
Ø ČR	89	112	99	99

Regiony, které vykazují vysoký zájem knihoven (resp. obcí) o tyto služby, mají dlouholetou tradici ve společně doplňovaných knihovních fondech. Pověřené a krajské knihovny často nakupují a zpracovávají KF nejen pro nejmenší obecní knihovny, ale i pro profesionalizované knihovny (např. Karlovarský kraj, okres Děčín v Ústeckém kraji, obvody Rychnov n. K. a Kostelec n. Orlicí v Královéhradeckém kraji a řada dalších). V některých případech se způsob příspěvků obcí na nákup a zpracování KF pro vlastní knihovny vyvinul po transformaci okresních knihovních systémů jako operativní řešení nové situace. Spokojenost obcí se službou přispěla k jejímu zachování.

Služba **zpracování knihovních fondů obcí** bývá často poskytována i bez předchozího společného nákupu, neboť mnohé knihovny si přejí vybrat a nakoupit do svého fondu samostatně a pouze nechat knihovní fond odborně zpracovat, tj. upravit pro půjčování, zapsat do přírůstkových seznamů a zkatalogizovat, resp. uložit do AKS. Tato forma je sice méně ekonomická, ale zaručuje kvalitní odbornou evidenci a zpracování a podporuje vztah knihovníků k vlastní knihovně.

Nákup a zpracování knihovního fondu do knihoven obcí v roce 2017, průměry na 1 obslouženou knihovnu, tabulka 49.

Kraj	Počet obslužených knihoven (nákup)	Počet zakoupených k.j. na 1 knihovnu	Počet obslužených knihoven (zpracování)	Počet zpracovaných k.j. na 1 knihovnu
PHA	0	0	0	0
SČ	0	0	15	225
JČ	55	41	74	42
PL	12	16	17	34
KV	78	56	78	56
ÚL	53	129	117	158
LB	132	78	148	136
HK	0	0	56	31
PA	3	10	22	35
VYS	10	36	52	87
JM	219	67	290	85
OL	247	39	290	48
ZL	130	81	259	106
MS	109	223	141	220
Ø ČR	75	79	111	99

Z výročních zpráv krajů

Zlínský

Po dohodě s provozovateli obsluhovaných knihoven provádí nákup knih pověřené knihovny v Uherském Hradišti a Vsetíně a na základě objednávky služeb knihovníci profesionálních knihoven. V několika případech si provozovatelé a knihovníci obsluhovaných knihoven provádí nákup knih sami. Zpracování knihovního fondu zakoupeného z prostředků obcí provádí pověřené knihovny v Uherském Hradišti a Vsetíně a na základě objednávky služeb další profesionální knihovny.

Olomoucký

Nákup a zpracování knih z prostředků obcí probíhá na základě smluv mezi zřizovateli knihoven a pověřenou knihovnou daného regionu. V některých regionech Olomouckého kraje je nákup knih za vlastní prostředky zakotven ve smlouvách (Šumperk, Hranice, Přerov). I navzdory tomuto pravidlu patří Olomoucký kraj mezi kraje, kde se tradičně nakupuje nejvíce knih z dotace na regionální funkce a tento trend neustále roste. Do kmenových fondů svých knihoven jednotlivé obce investují více než v předcházejících letech. V rámci jednotlivých regionů však zaznamenáváme velké rozdíly. Zatímco v regionu Přerov na základě dodatku ke smlouvě, který vedením obcí stanovuje minimální částku na

nákup knih na jednoho obyvatele, přispívají všechny obce (tj. 100 %), v regionu Prostějov je jich velmi málo. Nově se na hranici 100 % dostal i region Šumperk.

g) Servis automatizovaného knihovního systému

Automatizované knihovní systémy vyžadují trvalou údržbu a servis, který je pro malé knihovny odborně a finančně náročný. Rozsah poskytování této služby je v jednotlivých krajích různý a je závislý na dohodě s pověřenou knihovnou. Obsahem této služby jsou zásahy související s aktualizací, instalací, drobnými úpravami a opravami automatizovaných knihovních systémů. Tyto zásahy mohou provádět servisní pracovníci nebo správci sítí knihoven, jednodušší zásahy metodičtí pracovníci. Tyto činnosti může hradit PK nebo KK z prostředků na regionální funkce (v souladu s pravidly a podmínkami kraje). Nezapočítávají se metodické aktivity, např. ukládání dat, export, zaškolování knihovníka, zálohování dat apod.

Servis automatizovaných knihovních systémů je činností, která se rozvíjela v rámci RF v minulosti tak, jak byla zaváděna automatizace a napojovány knihovny měst a obcí na internet (významná pomoc VISK3¹¹ a strukturálních fondů EU). V současnosti se rozvíjí především masivním nasazováním regionálních automatizovaných knihovních systémů a zpřístupňováním on-line katalogů knihoven přes webové rozhraní.

Tato služba je logicky na **největším vzestupu** ze všech poskytovaných služeb v rámci regionálních funkcí - zatímco v roce 2006 bylo v celé ČR obsluženo 10 % všech obsluhovaných knihoven, v roce 2017 to činilo již 34 % ze všech obsluhovaných knihoven – konkrétně **1 990 obslužených knihoven**. Všechny kraje ČR jsou v této oblasti ve vysoce pokročilém stadiu prací a významně postupují s automatizací procesů svých obsluhovaných knihoven. Zavádění a využívání regionálních automatizovaných knihovních systémů, umožnění vzdáleného přístupu veřejnosti do OPACu, čtenářského konta a další služby, znamenají pro malé obecní knihovny velký skok v kvalitě a pohotovosti poskytovaných služeb a možnosti udržovat aktivity knihovny na úrovni dosud nebývalé.

Počet servisních akcí za rok 2017 činil v celé ČR **2 669** (v roce 2016 celkem 2 470), což znamená, že **na 1 obsluženou knihovnu připadla v průměru 1 servisní akce, přesněji 1,3**.

Stav v jednotlivých krajích v roce 2017 zachycuje tabulka 50.

Kraj	Počet obsluž. knihoven	Počet akcí	Počet akcí /1 obsluž. knihovna
PHA	0	0	0
SČ	66	88	1,3
JČ	205	128	0,6
PL	13	2	0,2
KV	82	46	0,6
ÚL	124	190	1,5
LB	68	136	2,0
HK	149	133	0,9
PA	130	113	0,9
VYS	386	414	1,1
JM	223	117	0,5
OL	165	177	1,1
ZL	197	343	1,7
MS	182	782	4,3
Ø ČR	142	190	1,3

Grafické vyjádření, které zachycuje porovnání let 2009, 2016 a 2017 je v Příloze č. 3.

¹¹ Informace na <http://visk.nkp.cz/visk-3-informacni-centra-verejnych-knihoven-ickeknj>

Vývoj v počtech knihoven, které využívaly tuto službu v rámci RF v letech 2002, 2005, 2009, 2016 a 2017 v jednotlivých krajích, tabulka 51.

Kraj	2002	2005	2009	2016	2017
PHA	2	8	6	0	0
SČ	4	30	28	55	66
JČ	11	35	90	176	205
PL	46	18	28	18	13
KV	6	48	73	83	82
ÚL	33	49	29	119	124
LB	0	0	1	68	68
HK	29	60	79	133	149
PA	12	9	15	138	130
VYS	7	16	9	381	386
JM	0	73	108	203	223
OL	37	82	81	170	165
ZL	131	68	77	193	197
MS	79	90	144	172	182
Ø ČR	28	42	55	136	142

Vypovídající je i srovnání procentního podílu knihoven, které využívají službu servis AKS (ze všech obsluhovaných) v krajích za léta 2002, 2005, 2009, 2016 a 2017, tabulka 52.

Kraj	2002	2005	2009	2016	2017
PHA	5%	22%	15%	0%	0%
SČ	0%	2%	3%	7%	8%
JČ	2%	5%	15%	29%	34%
PL	11%	14%	6%	4%	3%
KV	5%	0%	60%	69%	69%
ÚL	10%	27%	10%	40%	41%
LB	0%	0%	1%	31%	31%
HK	6%	11%	20%	33%	38%
PA	4%	2%	4%	33%	31%
VYS	1%	4%	2%	66%	67%
JM	0%	6%	15%	29%	32%
OL	11%	18%	17%	35%	35%
ZL	32%	15%	19%	49%	50%
MS	21%	20%	35%	44%	45%
Ø ČR	7%	9%	13%	32%	34%

Jihočeský kraj

Počet servisních akcí v knihovnách souvisí s provozem AKS Clavius REKS. Obsloužené jsou knihovny zapojené do AKS Clavius REKS, kde provoz regionálního systému zajišťuje pověřená knihovna pro všechny zapojené knihovny regionu. Metodici pomáhají na knihovnách s instalací a nastavením AKS, počítače v knihovnách spravuje správce sítě zřizovatele. V některých případech tuto službu na vyžádání poskytne také pracovník knihovny poskytující regionální funkce.

Moravskoslezský

V MSK je snahou využívat možností regionálních automatizovaných systémů – jsou používány systémy firem LANius s. r. o. (Clavius, Clavius REKS a Tritius), firmy KP-SYS (Verbis, eVerbis, KpWinSQL), systém Dawinci a systém KOHA. V roce 2017 byl servis poskytován 182 knihovnám a podpora se týkala částí nutných k zajištění výkonu RF.

Vysočina

V kraji Vysočina je celkem 47 knihoven, které využívají plnohodnotný Clavius a 381 knihoven, které využívají AKS Clavius REKS (KpWin), z toho 187 má i výpůjční protokol. Pro tyto knihovny byly zajištěné servisní služby, roční údržba, upgrade. Bylo dbáno i na správné vložení údajů (opravy).

Liberecký

Služba je od roku 2016 poskytována 68 knihovnám ve dvou okresech. 13 knihoven je zapojeno do systému Clavius REKS na Českolipsku, 55 na Liberecku. KVK v Liberci dokončila v roce 2016 s využitím finanční podpory z programu VISK 3 připojení všech neprofesionálních knihoven, kromě nich je do systému zapojena 1 obecní profesionální knihovna (Chotyně). V průběhu roku 2017 některé knihovny ještě dokončovaly retrokonverzi KF.

V dalších dvou oblastech LK se činnost v tomto směru omezovala na metodickou pomoc knihovnám samostatně zavádějícím do knihoven automatizované systémy. Pověřené knihovny napomáhaly obcím při získávání prostředků z programu VISK 3 a do automatizovaných knihoven dodávaly data k nakoupeným knihám a výměnným fondům.

Servisní služby byly poskytovány jak knihovnám v malých obcích, tak i malým knihovnám s profesionálním pracovníkem. Význam této služby stále roste. Některé kraje řeší servis i dodavatelskou cestou a financují ji z prostředků RF. Obce často nechtějí nebo nemohou financovat či realizovat nezbytnou údržbu a aktualizace, to pak negativně ovlivňuje nebo zcela znemožňuje technologie v knihovnách využívat. Některé méně náročné práce provádějí sami metodici přímo na místě.

Problematickým aspektem zavádění automatizovaných knihovních systémů do malých knihoven je velká nerovnoměrnost v tomto ohledu v jednotlivých krajích. Malé obecní knihovny by měly být automatizovány prostřednictvím regionálních automatizovaných knihovních systémů (RAKS), které provozují pověřené knihovny. V některých regionech tyto systémy nefungují a malé knihovny musí žádat ve VISK 3 na samostatný automatizovaný systém, což je mimořádně nákladné. Regionální AKS je ekonomické řešení, kdy funguje jeden systém pro celý region, systém je pak spravován pověřenou knihovnou. Pověřená knihovna jako jeho provozovatel a správce zaručuje kvalitu a rychlost vkládaných záznamů. AKS zjednodušují revize fondů v malých knihovnách či export záznamů při půjčování souborů z výměnných fondů. Další problémy v této oblasti souvisejí s výskytem více dodavatelů AKS v jednom regionu. To může komplikovat poskytování servisu v rámci této služby a také zvyšovat náklady s ním spojenými.

h) Doprava v rámci výkonu RF

Regionální funkce jsou činností náročnou na dopravu, některé služby vyžadují přítomnost metodiků přímo v knihovnách, uskutečňuje se pravidelný rozvoz souborů z výměnných fondů atd. Proto jsou mimo standard sledovány a průběžně vyhodnocovány základní údaje, aby výsledky mohly být použity při kalkulacích finančních nákladů, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám v regionech (vzdálenosti, dopravní obslužnost apod.). Dopravou je zde míněno užití služebního automobilu při výkonu RF. Doprava je často řešena operativně, mnohé PK nemají k dispozici auto, nutno zmínit i vstřícnost některých provozovatelů obsluhovaných knihoven.

Počet obslužených knihoven, do kterých se musel pracovník KK nebo PK dopravit služebním autem (rozvoz knihovních fondů a materiálu, metodické návštěvy i ve večerních hodinách, doprava knihovníků na vzdělávací akce v místech bez dopravního spojení hromadnou dopravou), činil **v roce 2017 5 345 knihoven**, to je o 66 knihoven více než v roce 2016. **Ujeto bylo 269 823 km, tj. o 40 008 km méně než v roce 2016.** Využívání služebních aut souvisí i s počtem metodických návštěv, které

jsou stále častěji spojovány s rozvozem cirkulačních souborů VF apod. Bez dostatečné frekvence metodických návštěv nelze očekávat větší rozvoj VKIS u obsluhovaných knihoven.

Doprava v rámci výkonu regionálních funkcí, tabulka 53.

Rok	Počet obslužených knihoven	Počet ujetých km
2002	4 099	271 628
2005	5 214	363 753
2006	5 253	340 408
2007	5 275	358 275
2008	5 168	368 257
2009	5 336	355 372
2010	5 298	328 382
2011	5 151	308 015
2012	5 235	306 414
2013	5 166	341 456
2014	5 124	300 741
2015	5 193	286 475
2016	5 279	309 831
2017	5 345	269 823

PŘÍLOHY

Financování RF v roce 2017

Finance od kraje	Celkem
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	32 109 335
z toho : nákup knihovního fondu	30 002 753
Spotřeba energie (číslo účtu 502)	1 439 049
Opravy a udržování (číslo účtu 511)	196 277
Cestovné (číslo účtu 512)	720 974
Ostatní služby (číslo účtu 518)	7 902 563
z toho : doprava	773 698
z toho : servis AKS	1 200 573
z toho : nákup licence na el. zdroje	158 702
z toho : nákup knihovnických služeb	3 730 480
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	58 463 713
z toho : platy zaměstnanců	56 448 209
z toho : ostatní osobní náklady	1 265 691
Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	19 429 238
Sociální náklady (zákonné a jiné s.n.) (číslo účtu 527 a 528)	1 967 974
Jiné ostatní náklady (číslo účtu 549)	112 786
Ostatní provozní náklady (neuvedeny v ř. 53, 55 - 58, 63, 66 - 68)	760 410
Provozní náklady celkem (součet ř. 53, 55 - 58, 63, 66 - 69)	108 965 844
Investiční náklady	-
Náklady celkem (z krajské dotace) (součet ř. 70 a 71)	123 101 090
Přídělená dotace (krajská)	123 159 328
Vráceno	68 033
Prostředky knihovny, obce, další zdroje, sponzorské dar)	
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	2 244 947
z toho: na nákup knihovního fondu	2 106 043
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	4 647 707
z toho : platy zaměstnanců	4 302 623
z toho: ostatní osobní náklady	187 683
Zákonné sociální a zdravotní pojištění (číslo účtu 524)	1 447 182
Ostatní provozní náklady (neuvedené v ř. 82, 84, 87)	1 493 715
Provozní náklady celkem (součet ř. 82, 84,87,88)	9 720 397
Investiční náklady	0
Náklady celkem (součet ř. 32 + 33)	9 728 873
Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování*	
Na nákup (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostř.obcí)	14 979 665
Na zpracování (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostř.obcí)	1 277 651
Další finanční podpora knihoven z krajského rozpočtu	
Z krajských grantových programů určených nejen knihovnám	215 000
Z krajských grantových programů určených výhradně knihovnám	3 793 000
Podíl obcí na nákupu výměnného fondu ***	
Počet obcí přispívajících na nákup výměnného fondu	1 001
Částka poskytnutá na výměnný fond (za přispívající obce celkem)	4 693 644

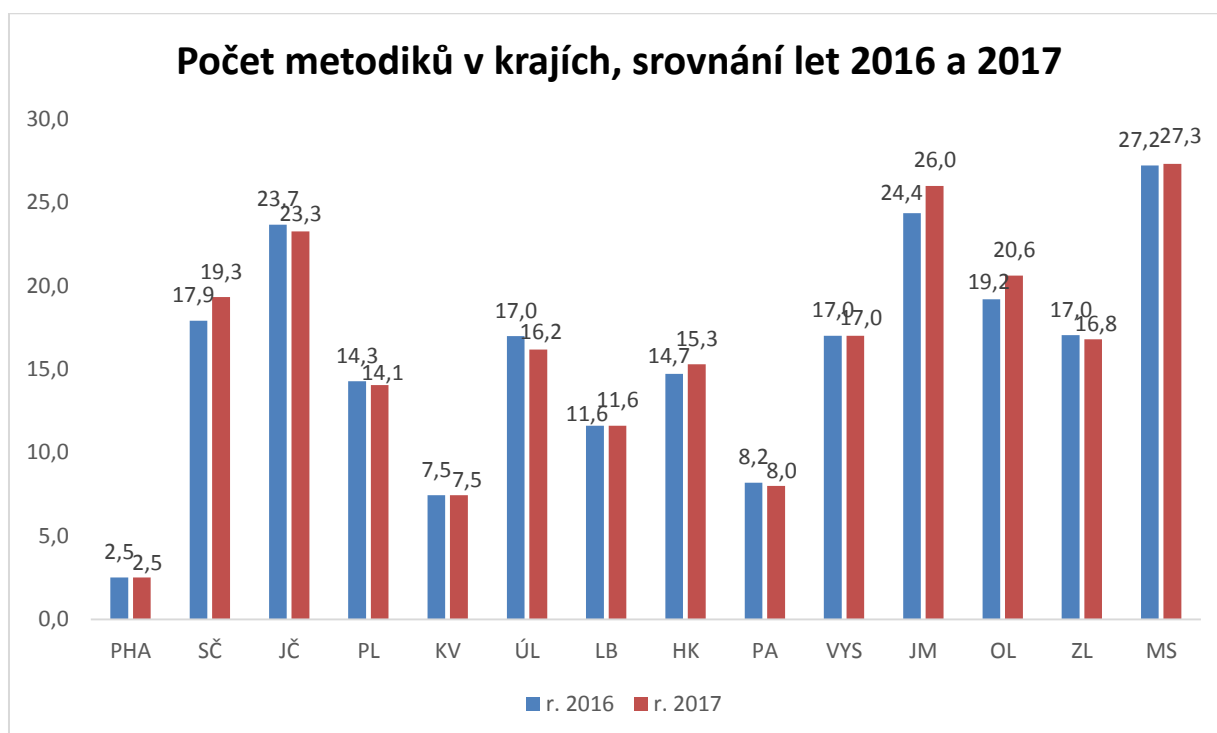
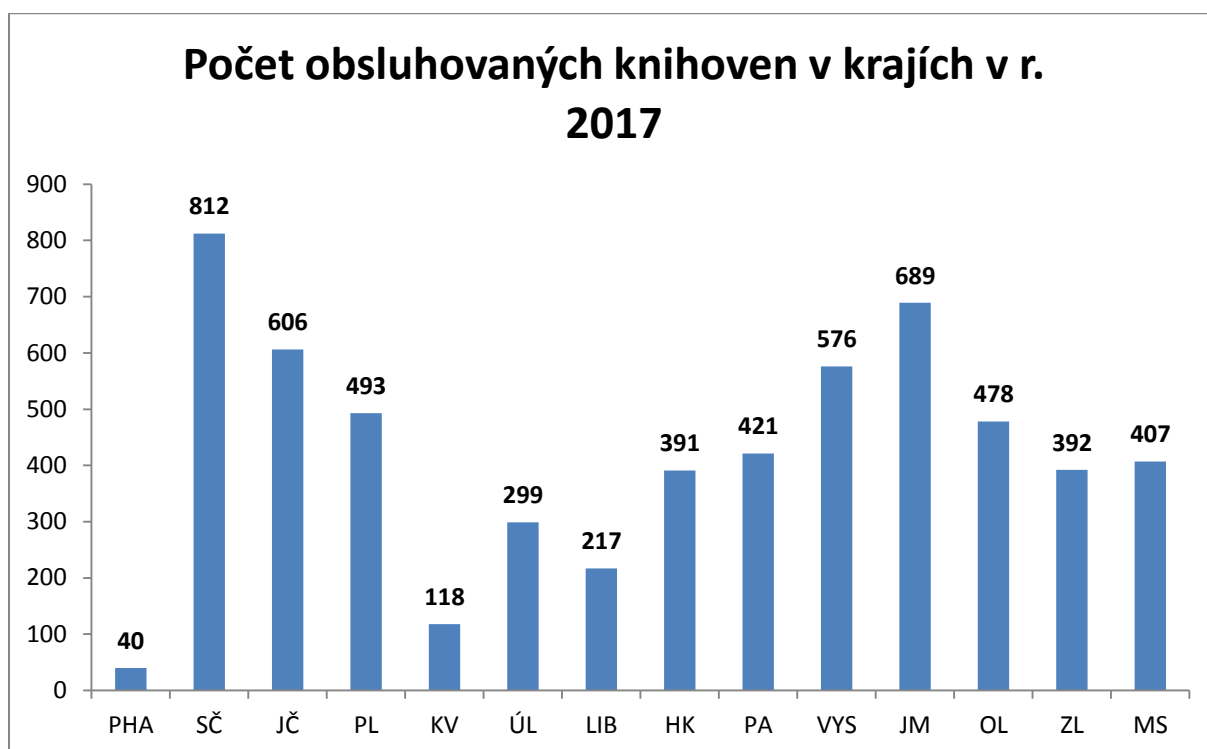
Výkony v rámci RF v roce 2017

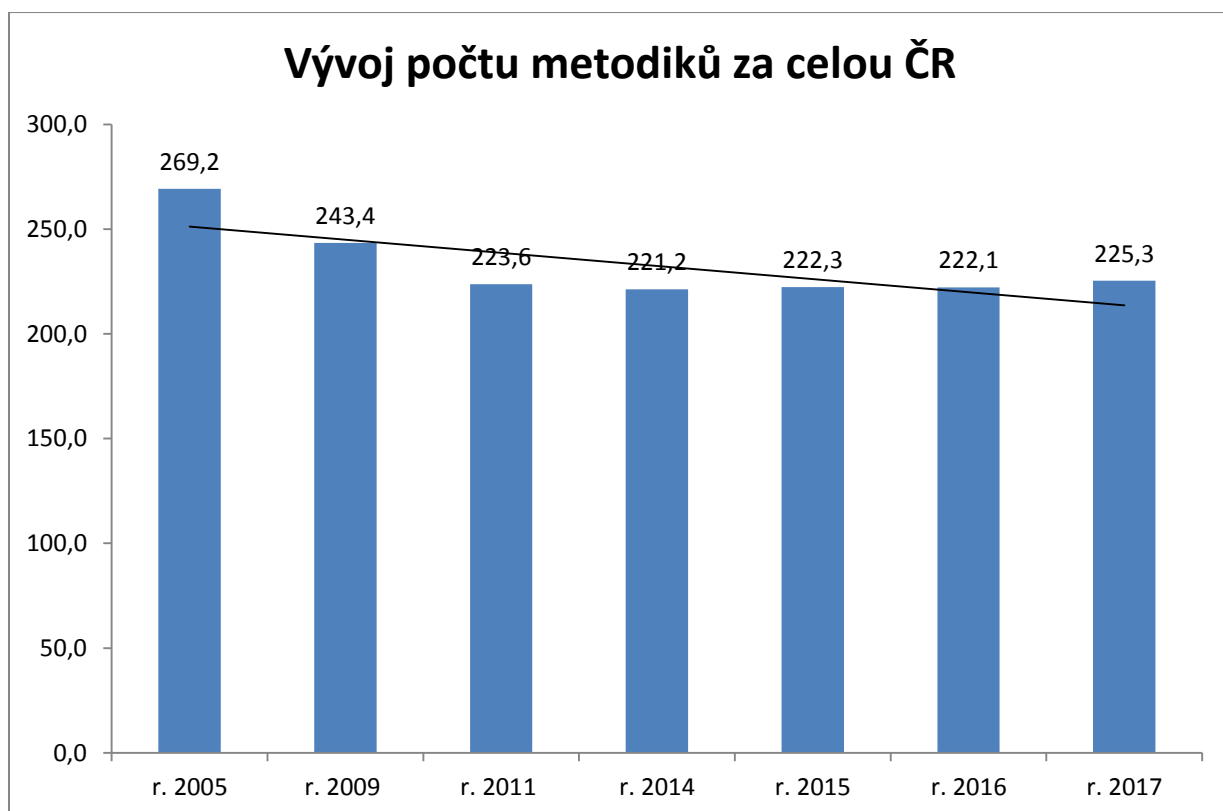
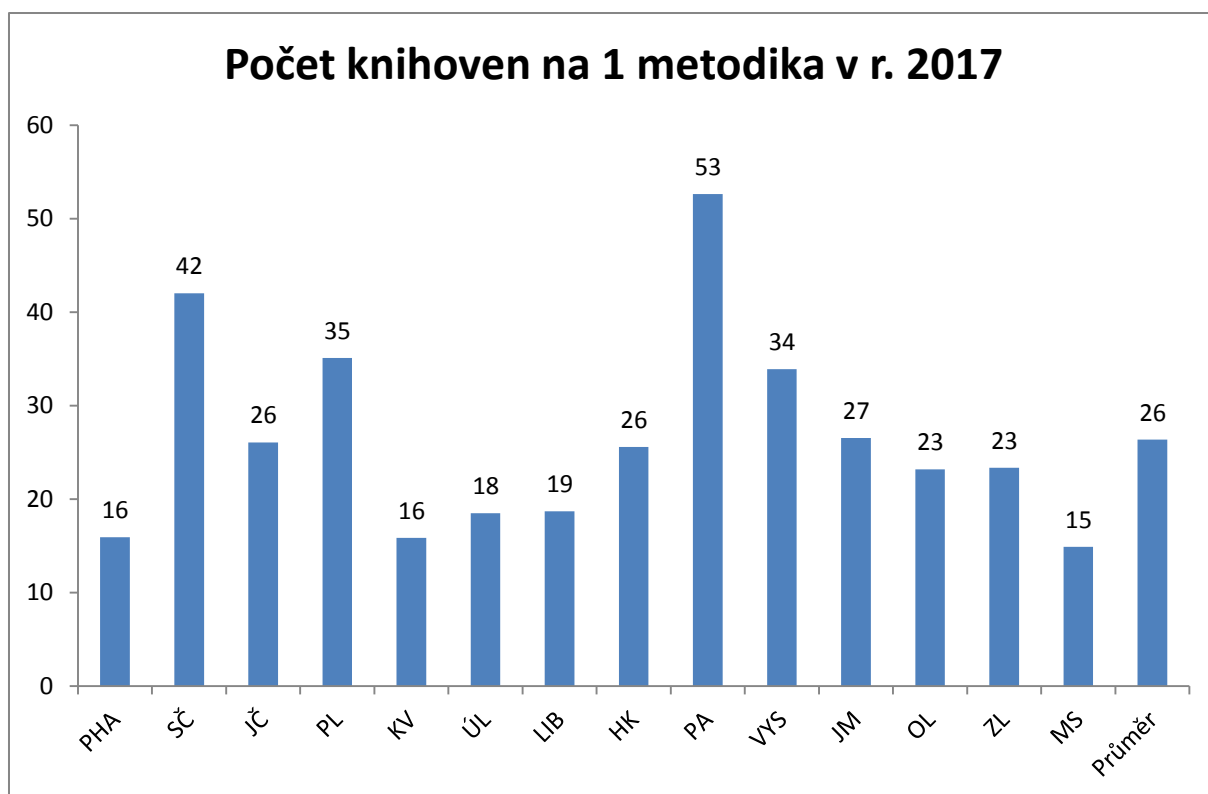
Příloha č. 2

Počet PK	87
Počet pracovníků zajišťujících regionální funkce	225
Počet obsluhovaných knihoven	5 939
Poradenská a konzultační činnost	
počet obslužených knihoven	5 915
počet poskytnutých konzultací	18 892
počet metodických návštěv	10 253
Statistika knihovnických činností Kult (MK) 12 - 01	
počet obslužených knihoven	5 814
počet zpracovaných statistických výkazů	5 803
Vzdělávání knihovníků, semináře	
počet obslužených knihoven	3 557
počet všech vzdělávacích akcí	1 464
z toho (z ř. 14): počet akcí v rámci RF	604
počet všech účastníků	17 606
z toho (z ř. 16): počet účastníků akcí v rámci RF	8 864
počet všech vyučovacích hodin	8 260
z toho (z ř. 18): počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 943
Porady	
počet obslužených knihoven	2 462
počet akcí	363
počet účastníků	4 586
Pomoc při revizi a aktualizaci KF	
počet obslužených knihoven	1 136
počet revidovaných knihovních jednotek	2 250 918
počet revidovaných knihoven	695
Nákup KF z prostředků provozovatelů (obcí) do vlastních KF	
počet obslužených knihoven	1 048
počet nakoupených knihovních jednotek	83 421
Zpracování KF z prostředků provozovatelů (obcí) vlastních KF	
počet obslužených knihoven	1 559
počet zpracovaných knihovních jednotek	154 248
Výměnný fond (v knihovních jednotkách)	
stav výměnného fondu k 31.12. 2014	3 635 341
roční přírůstek VF	186 590
roční úbytek výměnného fondu	94 633
z ř. 36 zakoupeno z finančních prostředků kraje na regionální funkce	152 100
z ř. 36 zakoupeno z finančních prostředků obce	25 149
z ř. 36 z zakoupeno z finančních prostředků dalších zdrojů	5 562
Cirkulace VF	
počet obslužených knihoven	5 244
počet expedovaných souborů	21 556
počet svazků v souborech	1 287 325

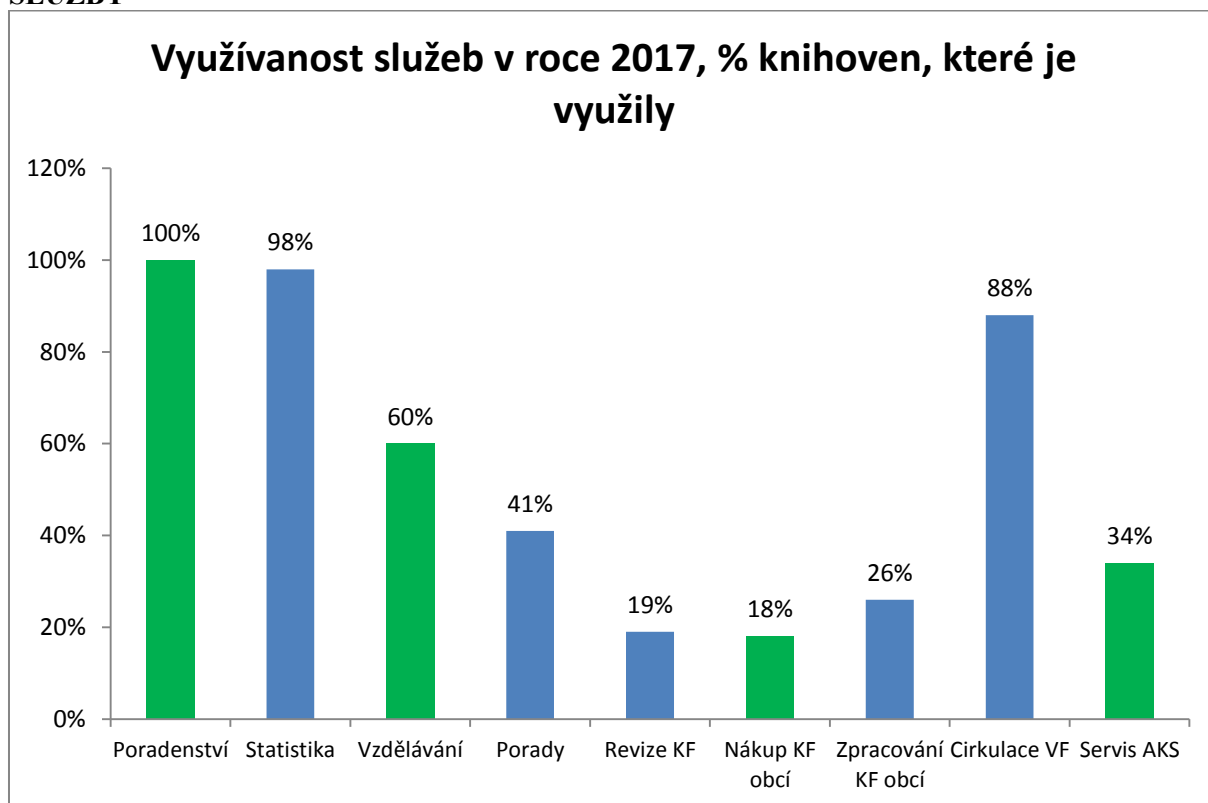
Servis automatizovaného knihovního systému	
počet knihoven, pro které pověřená knihovna zajišťuje podporu automatizovaného systému	1 990
počet akcí, zásahů	2 669
Doprava v rámci výkonu RF	
počet obslužených knihoven	5 345
počet ujetých km	269 823

Regionální funkce v krajích ČR, grafické vyjádření

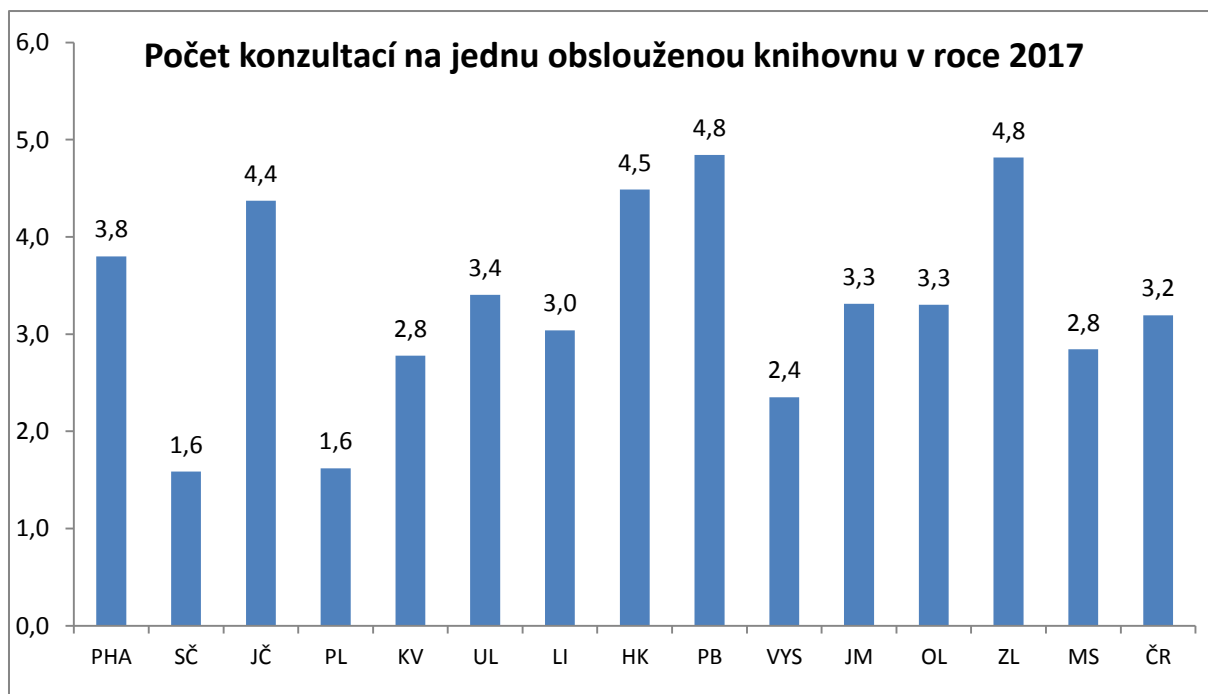

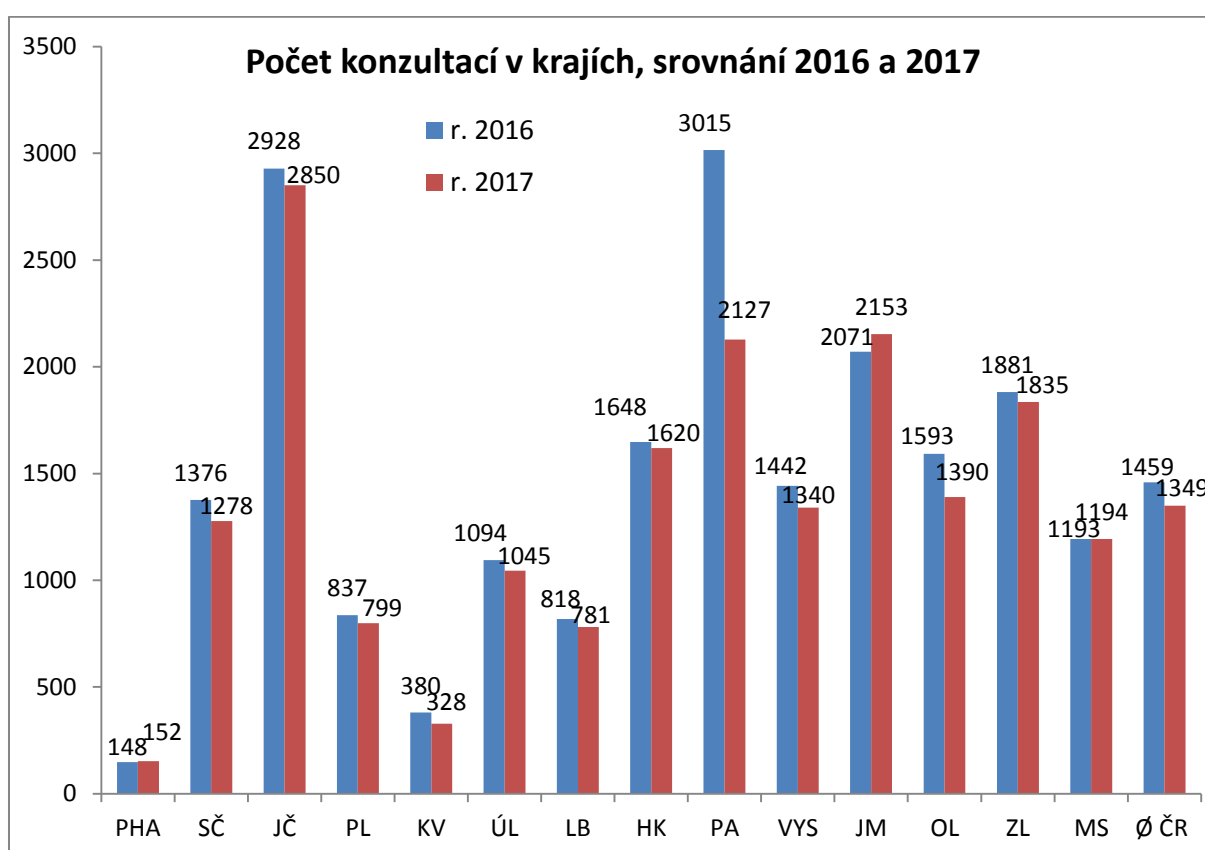
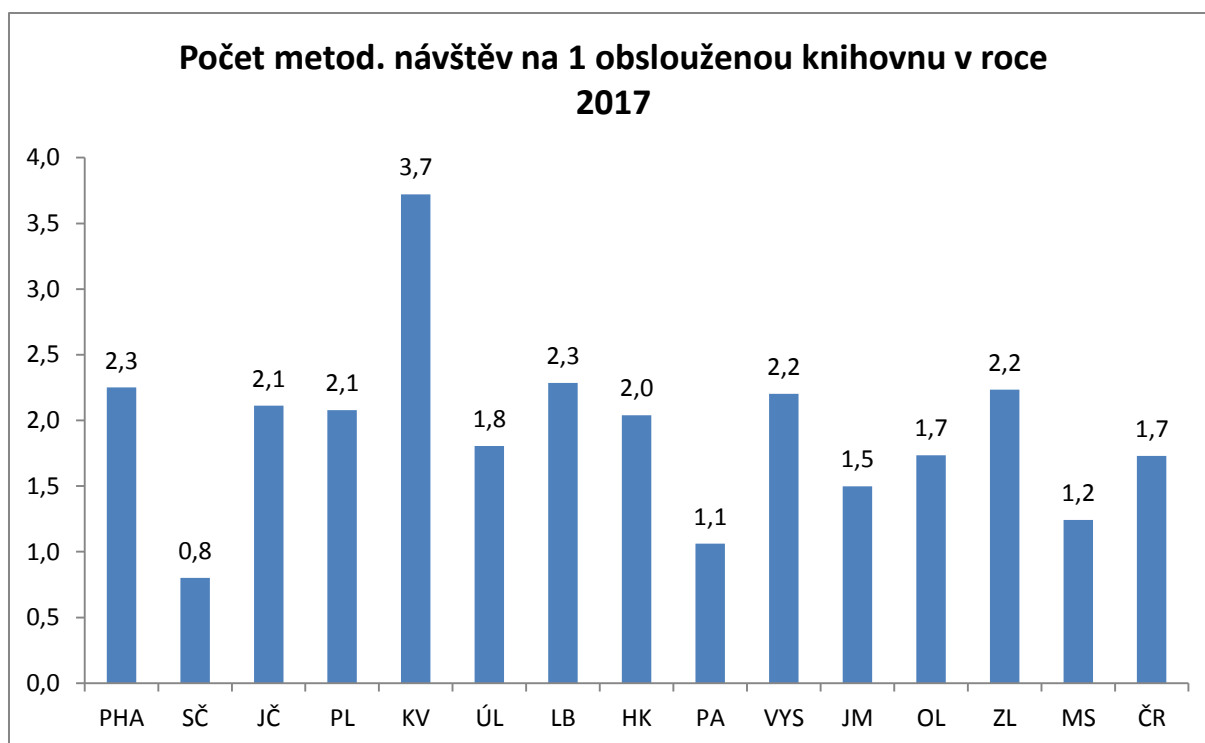

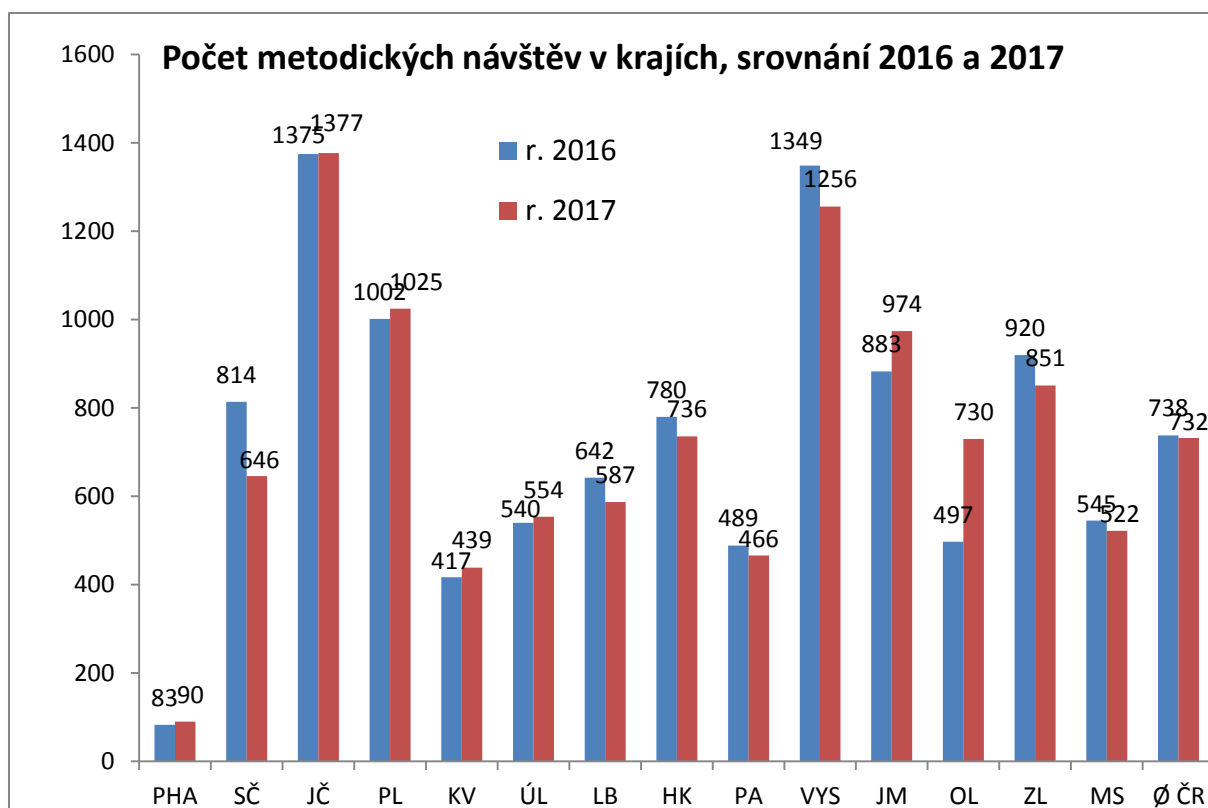
SLUŽBY

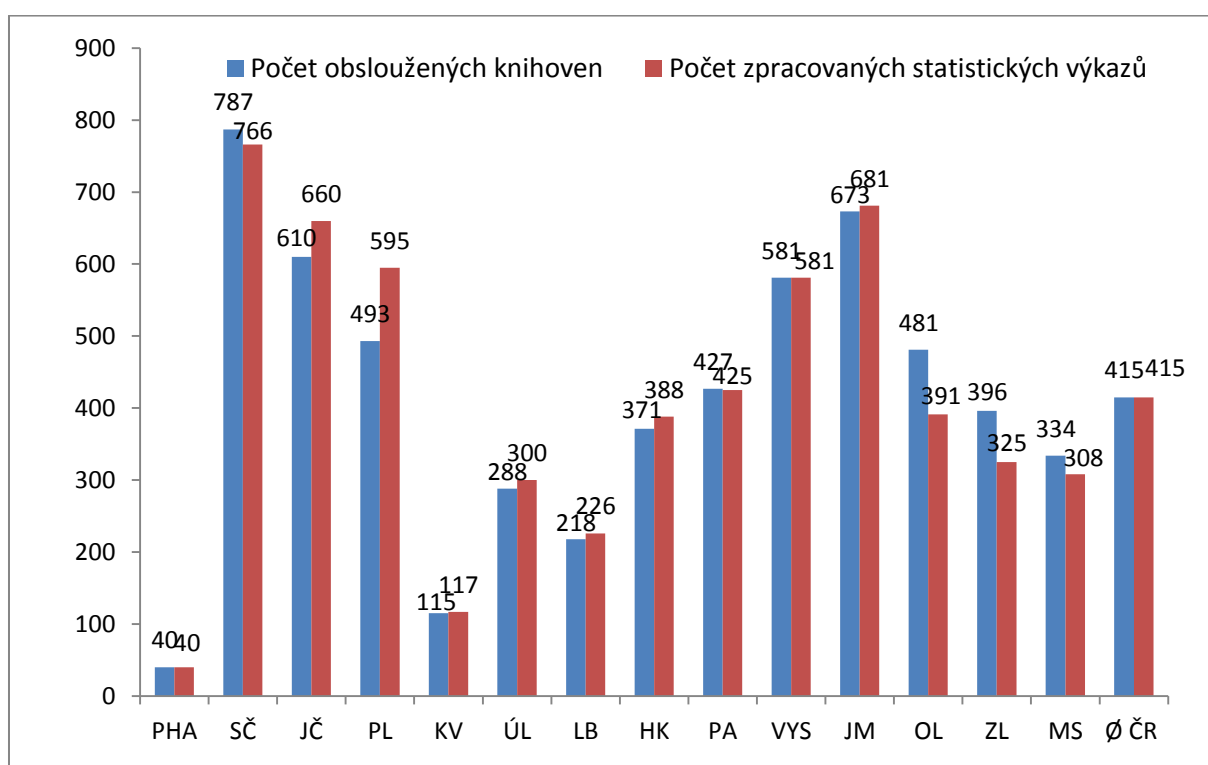
Poradenská a konzultační činnost

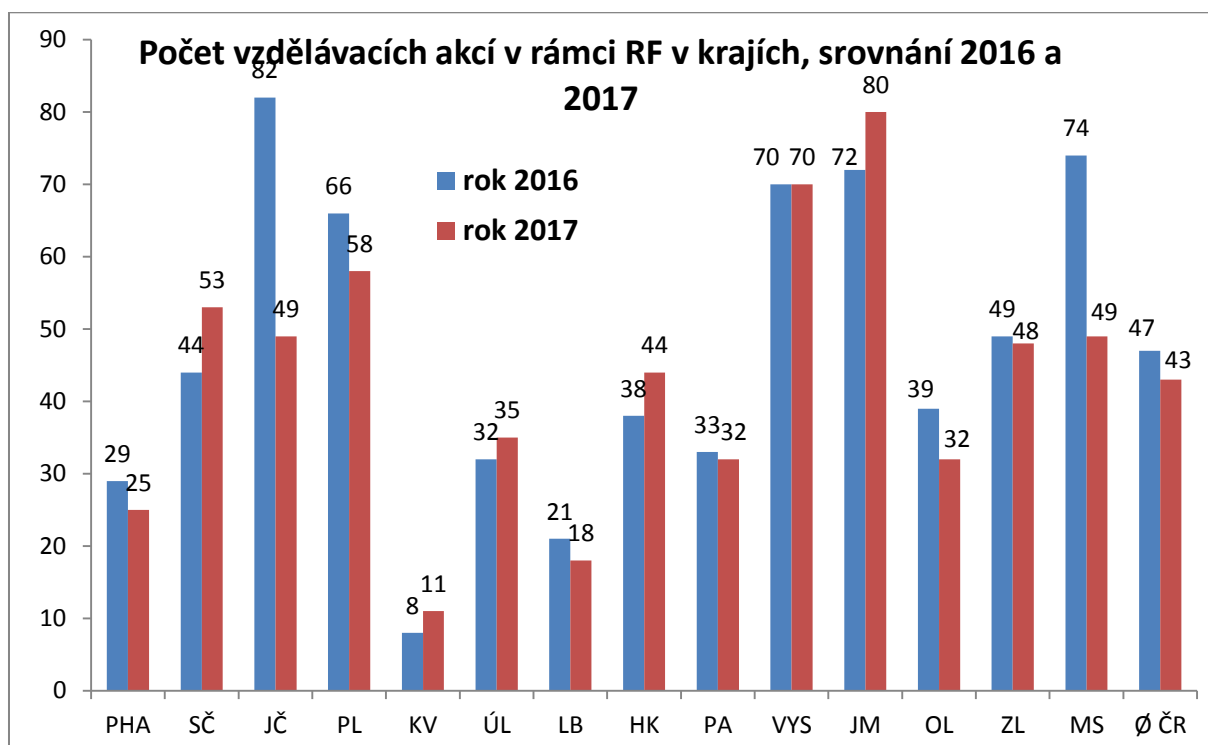
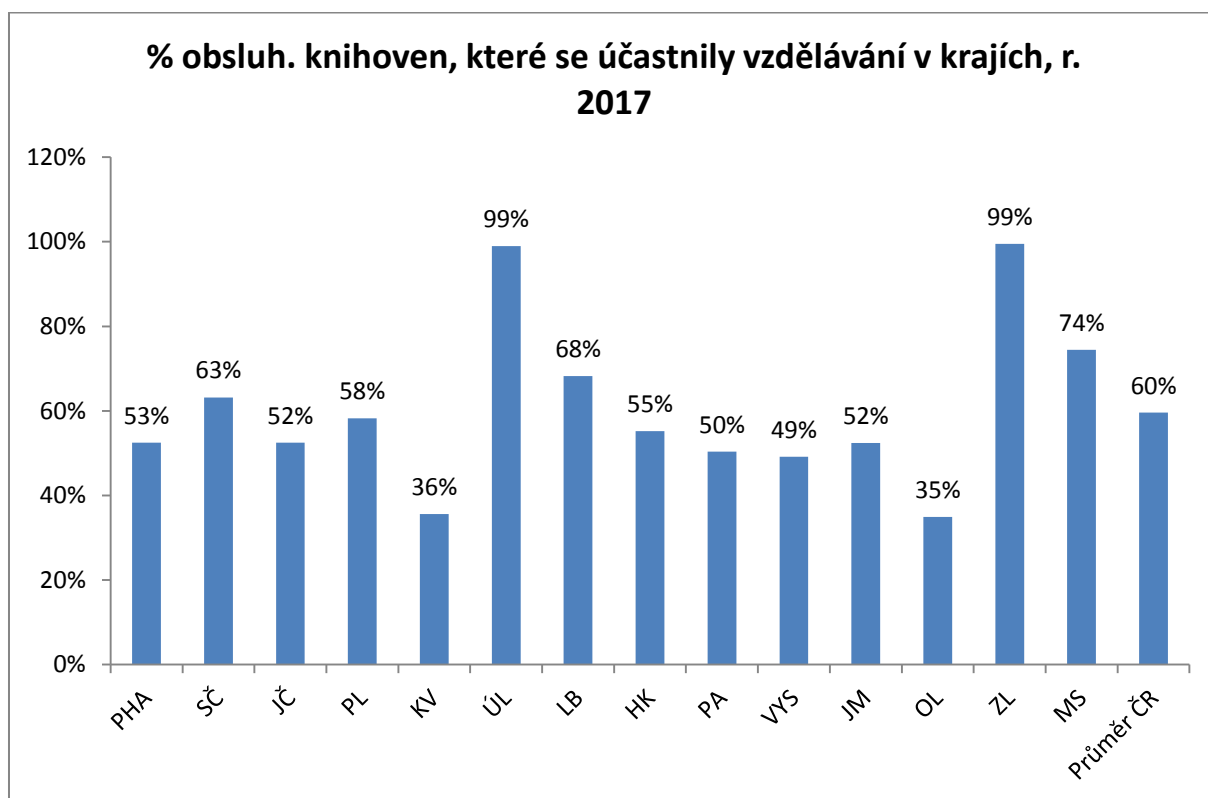

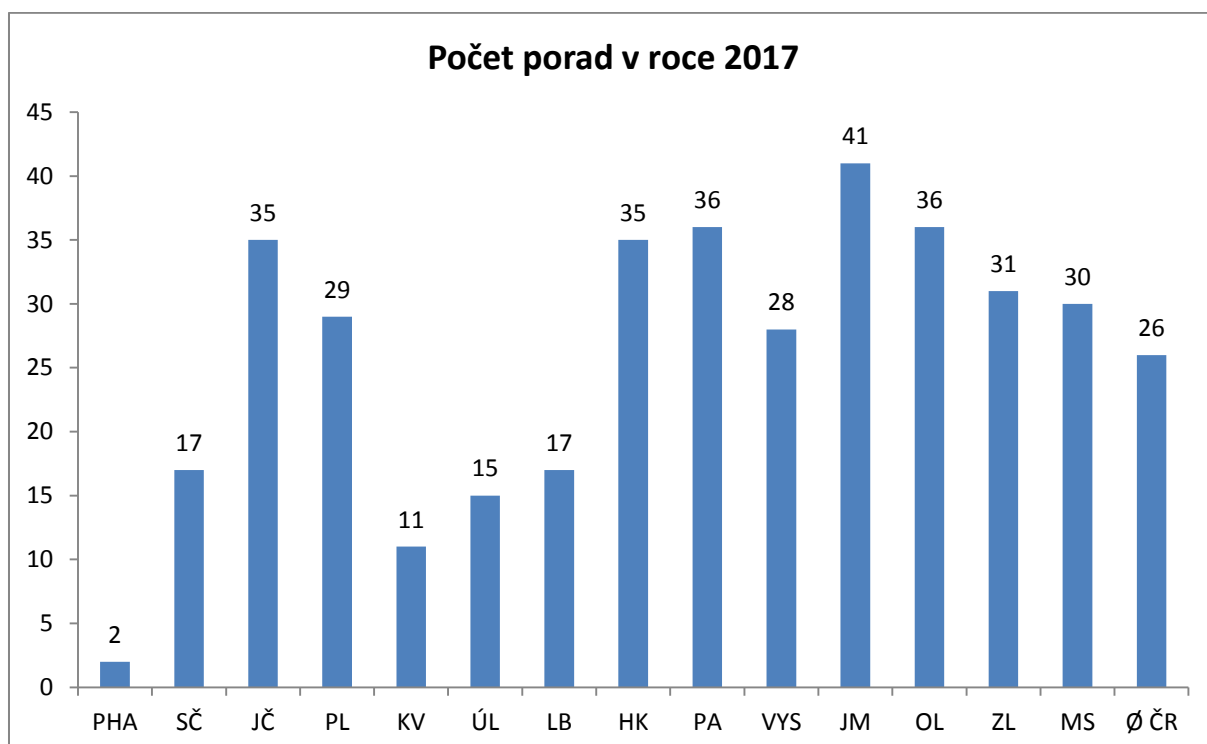
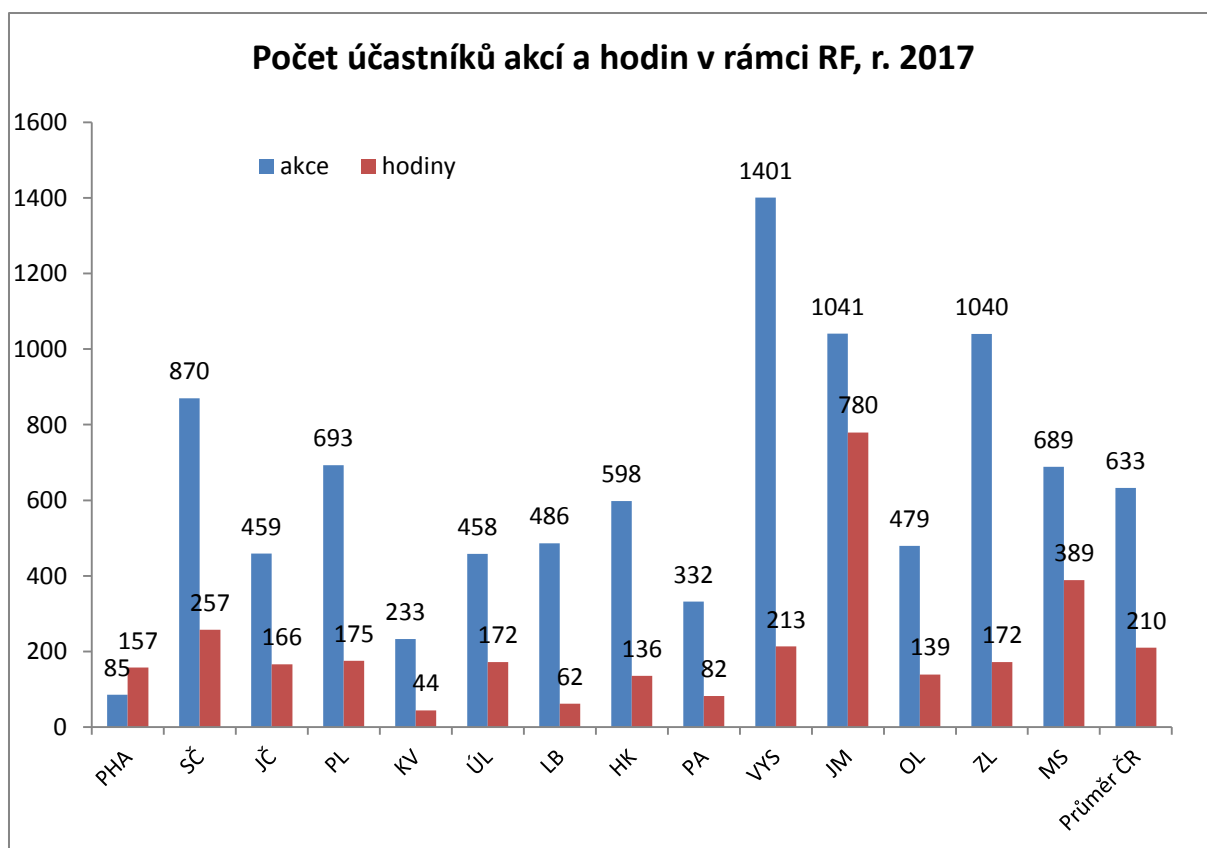

Statistika

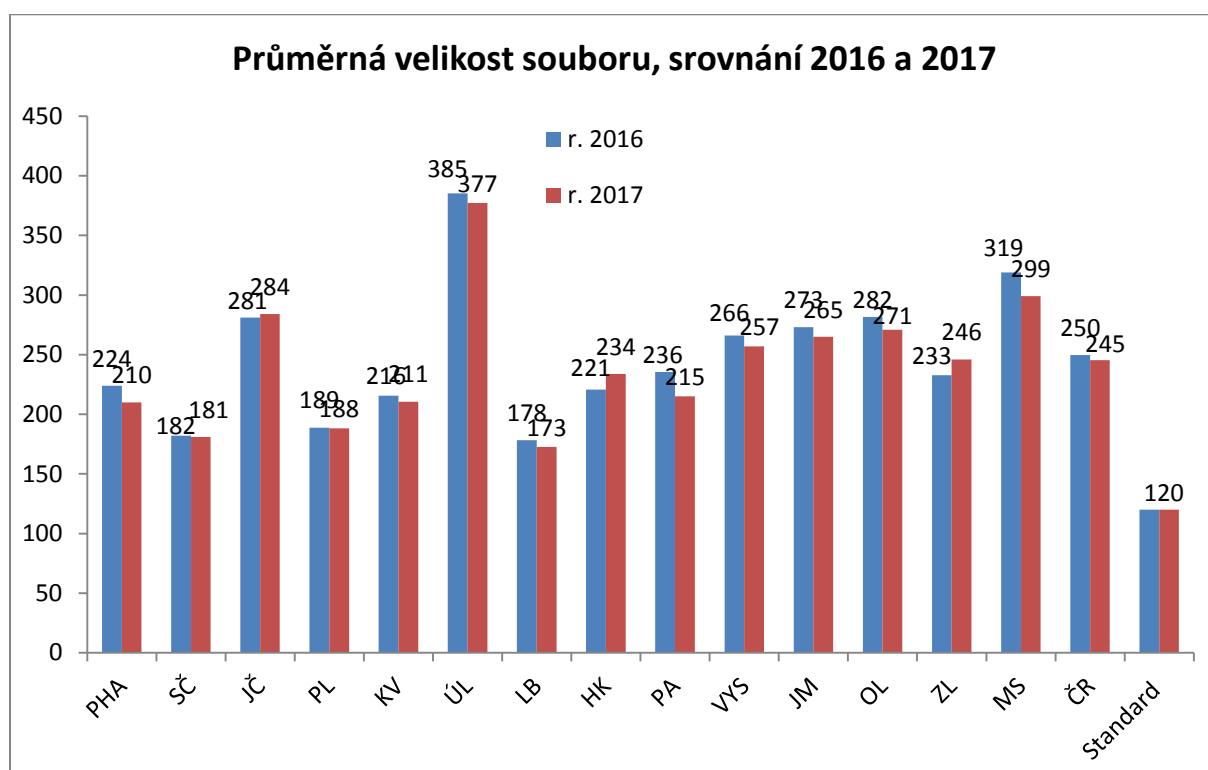
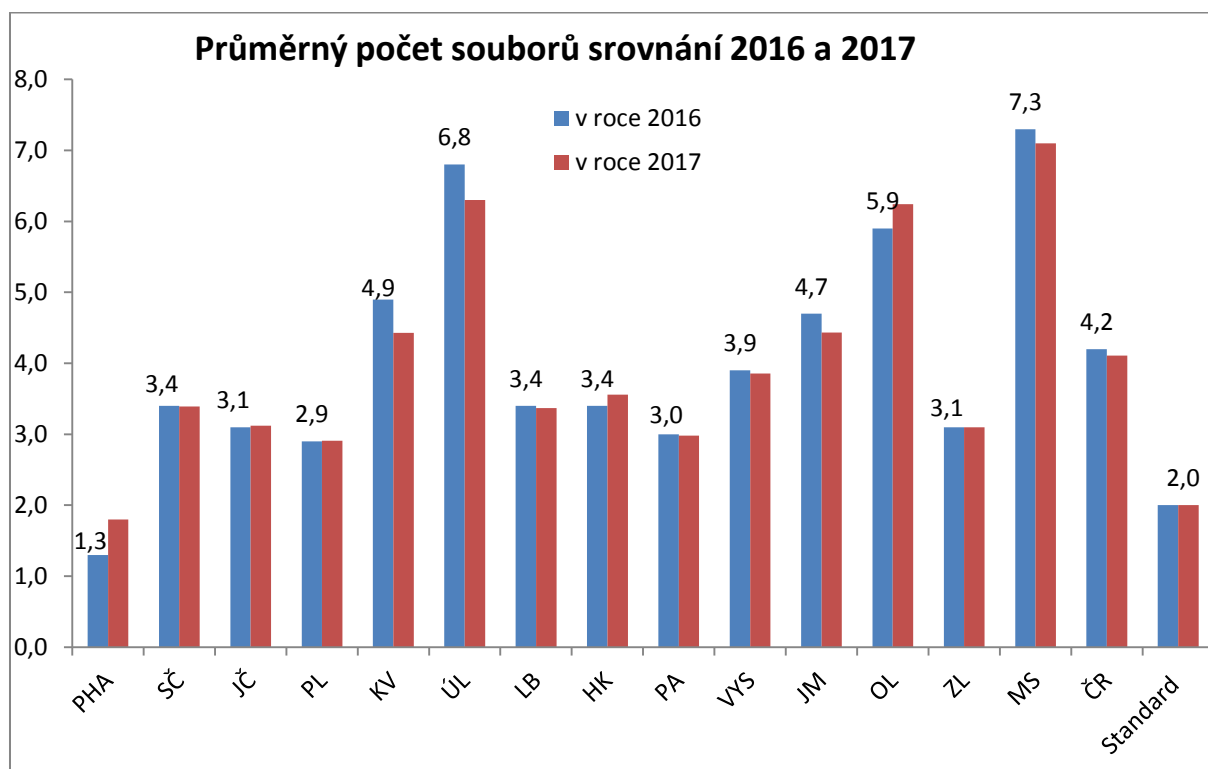

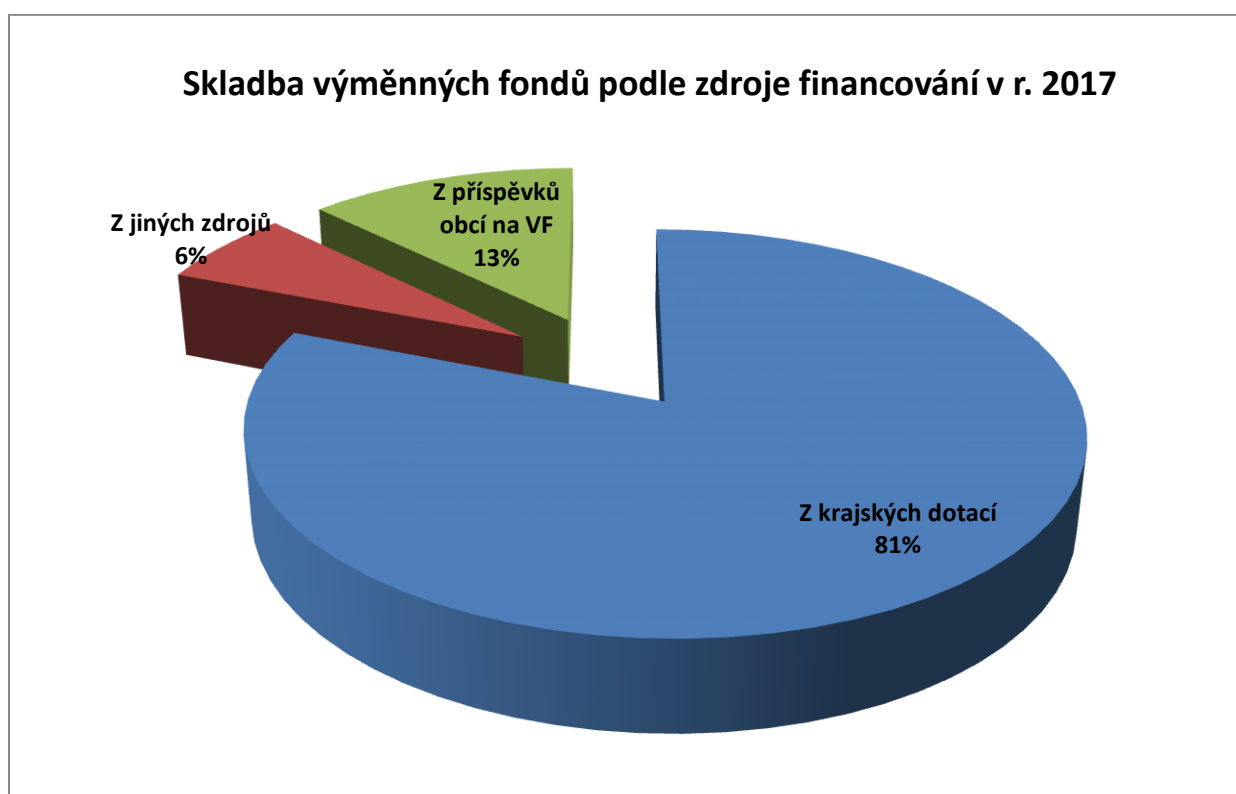
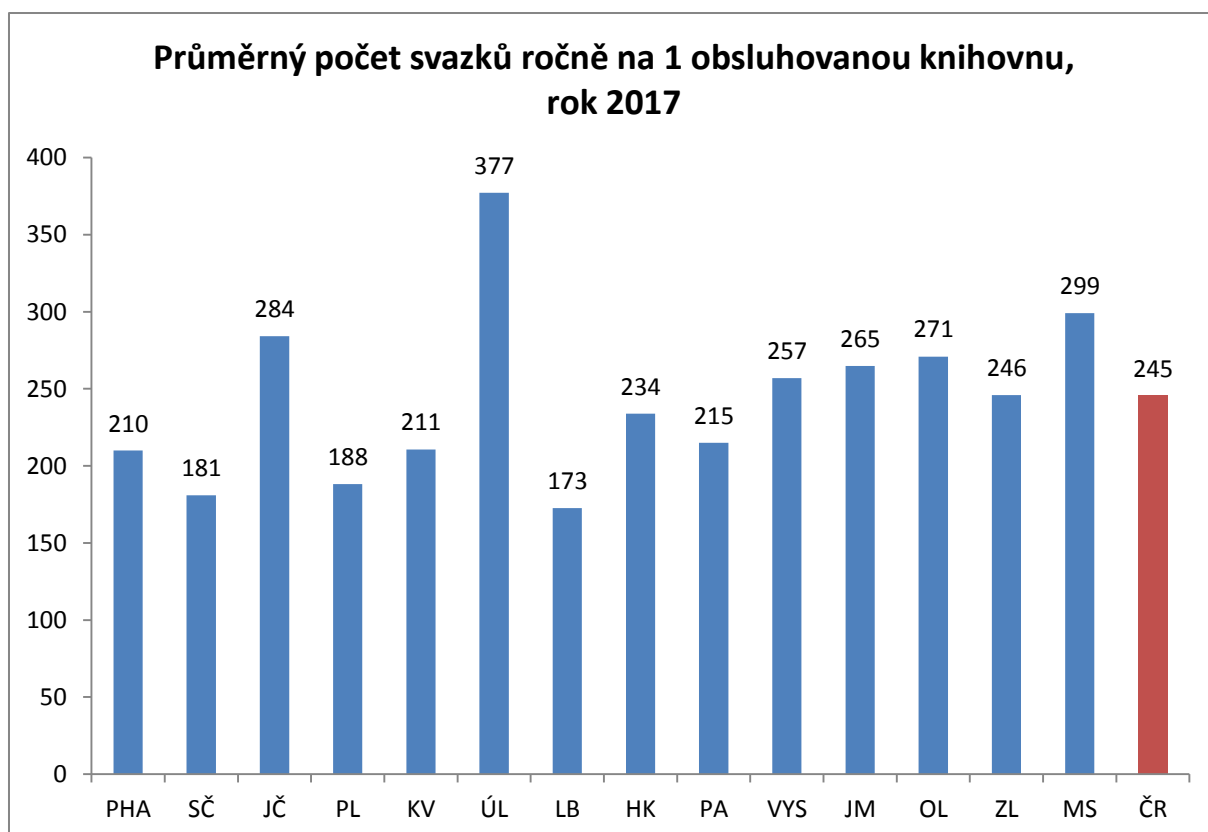
Vzdělávání

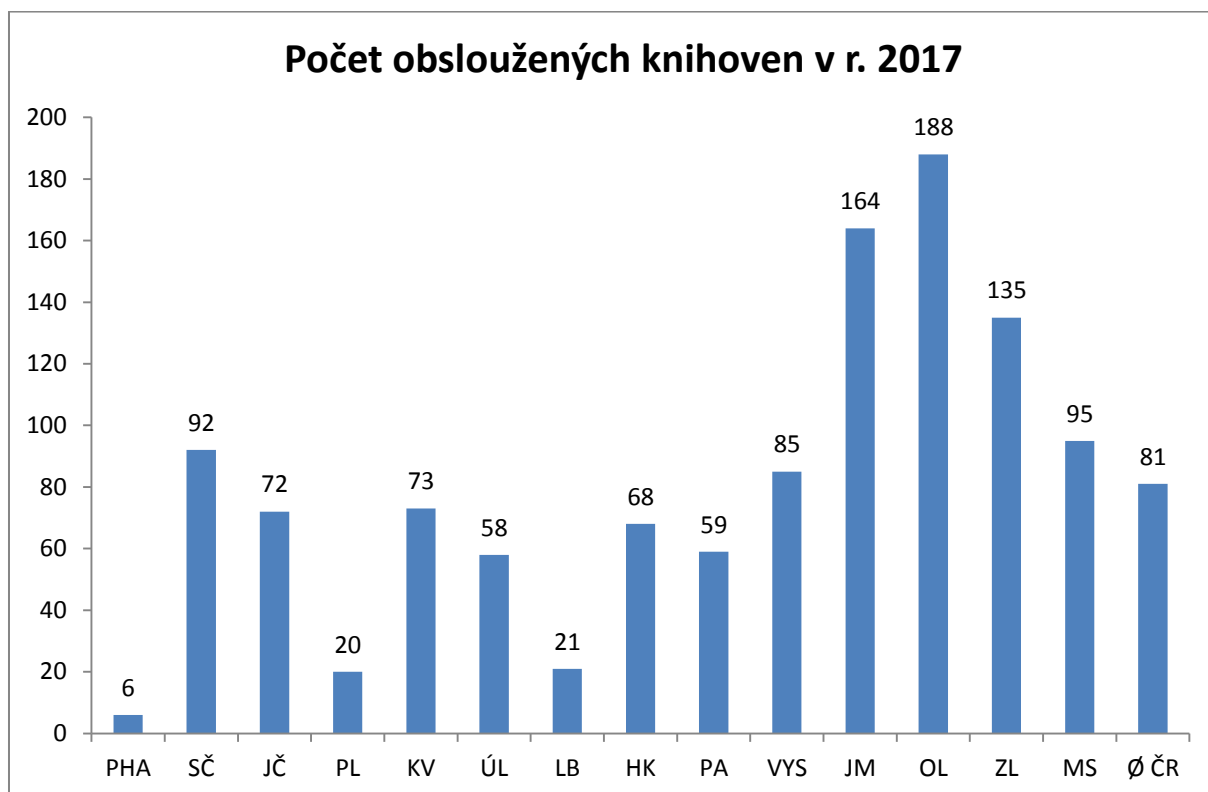
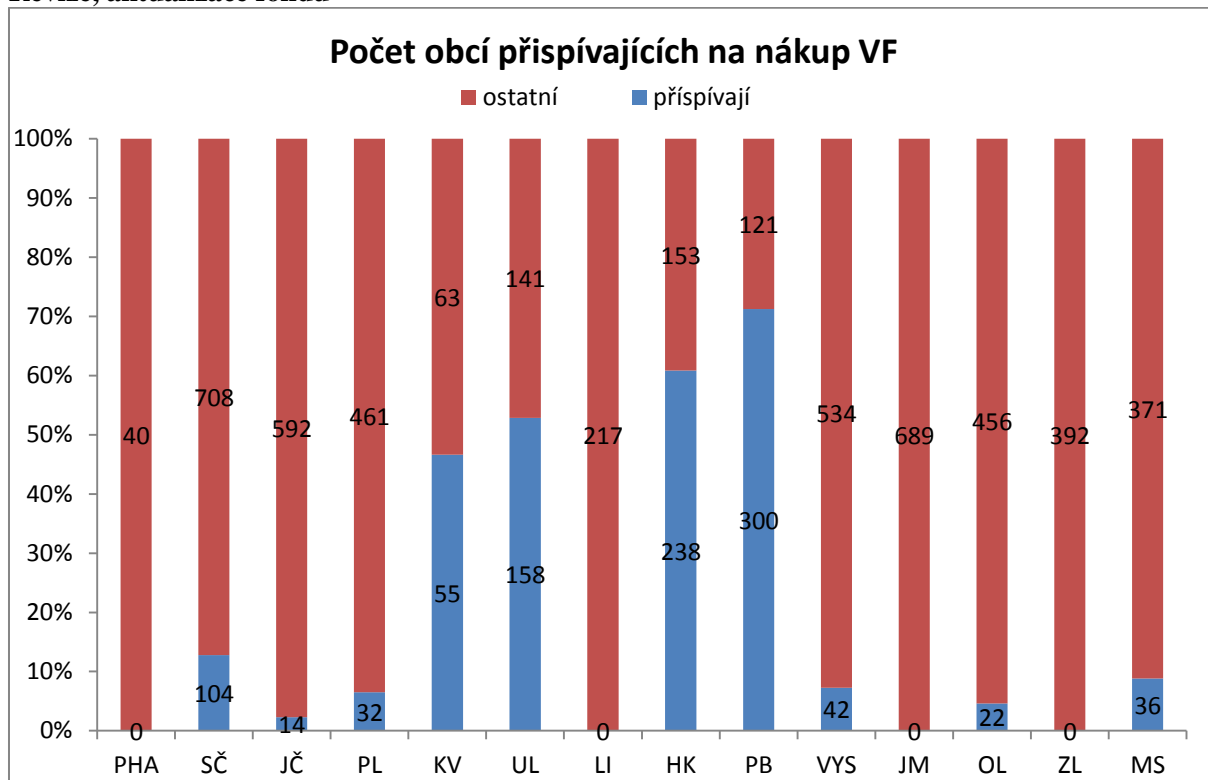

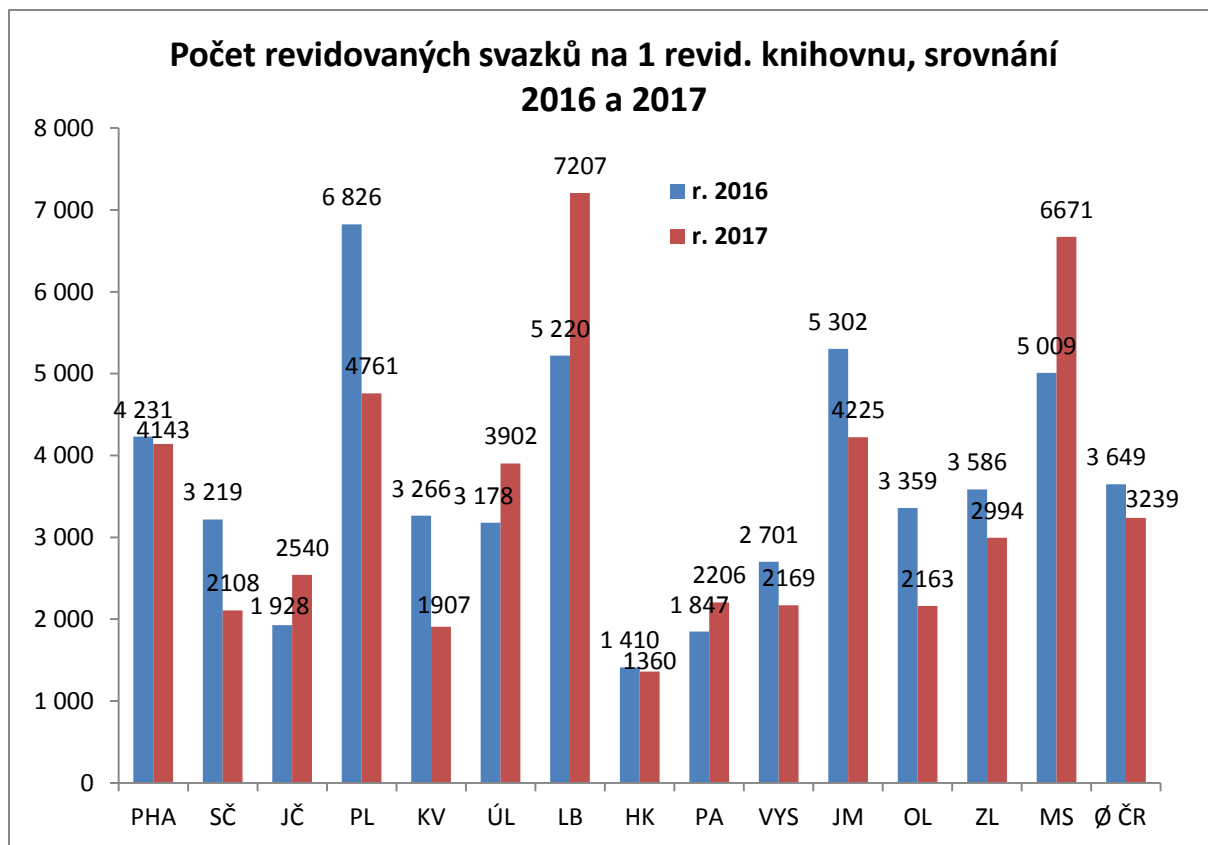
Výměnné soubory

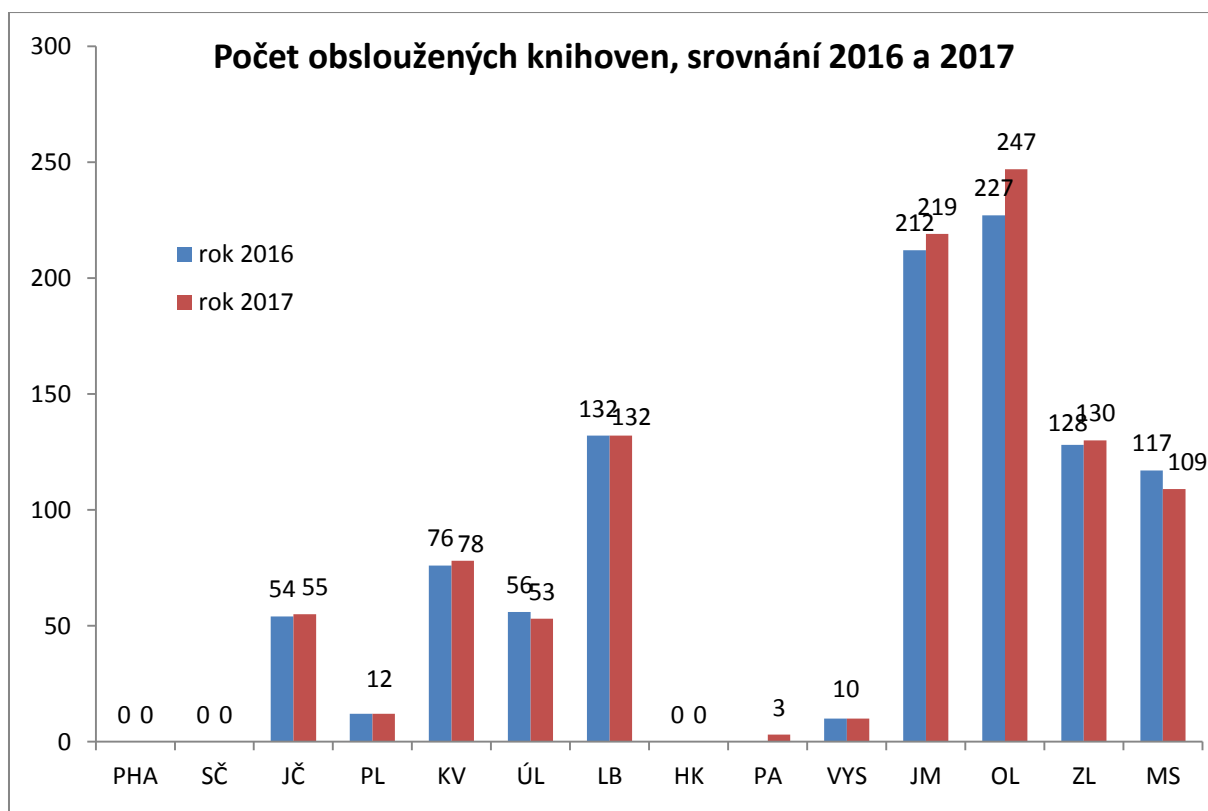

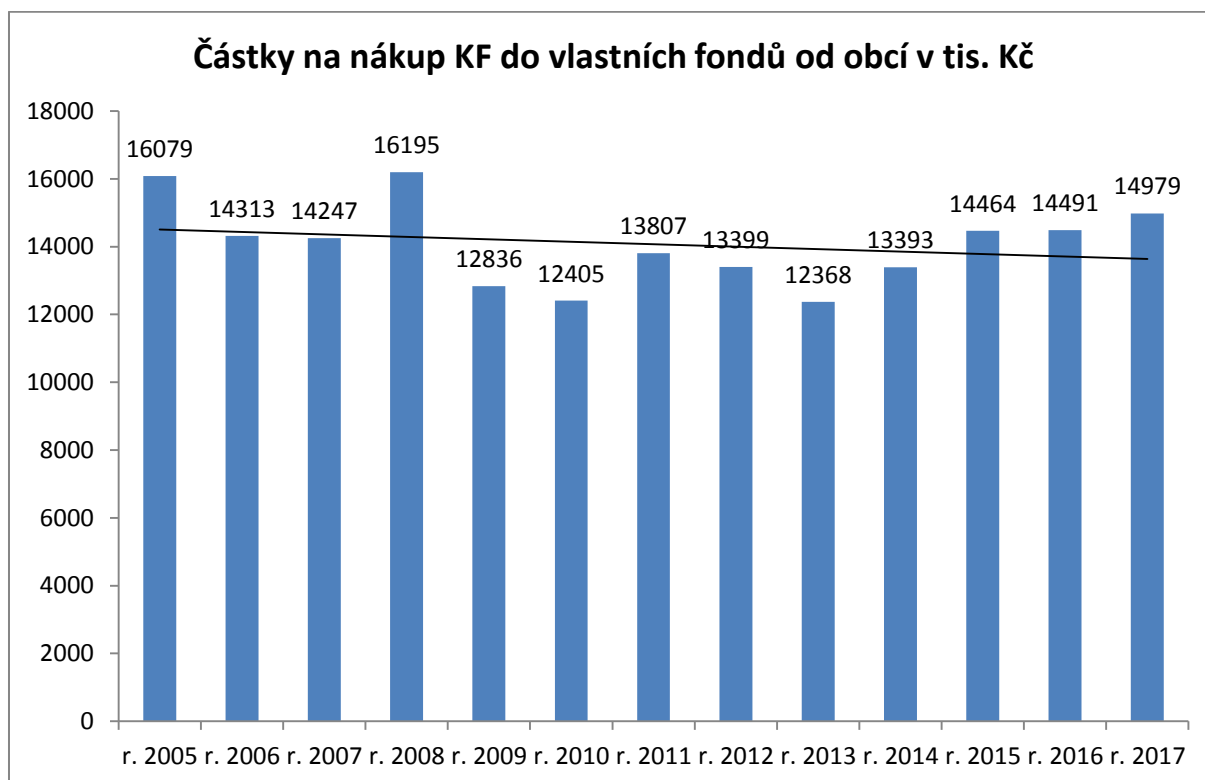
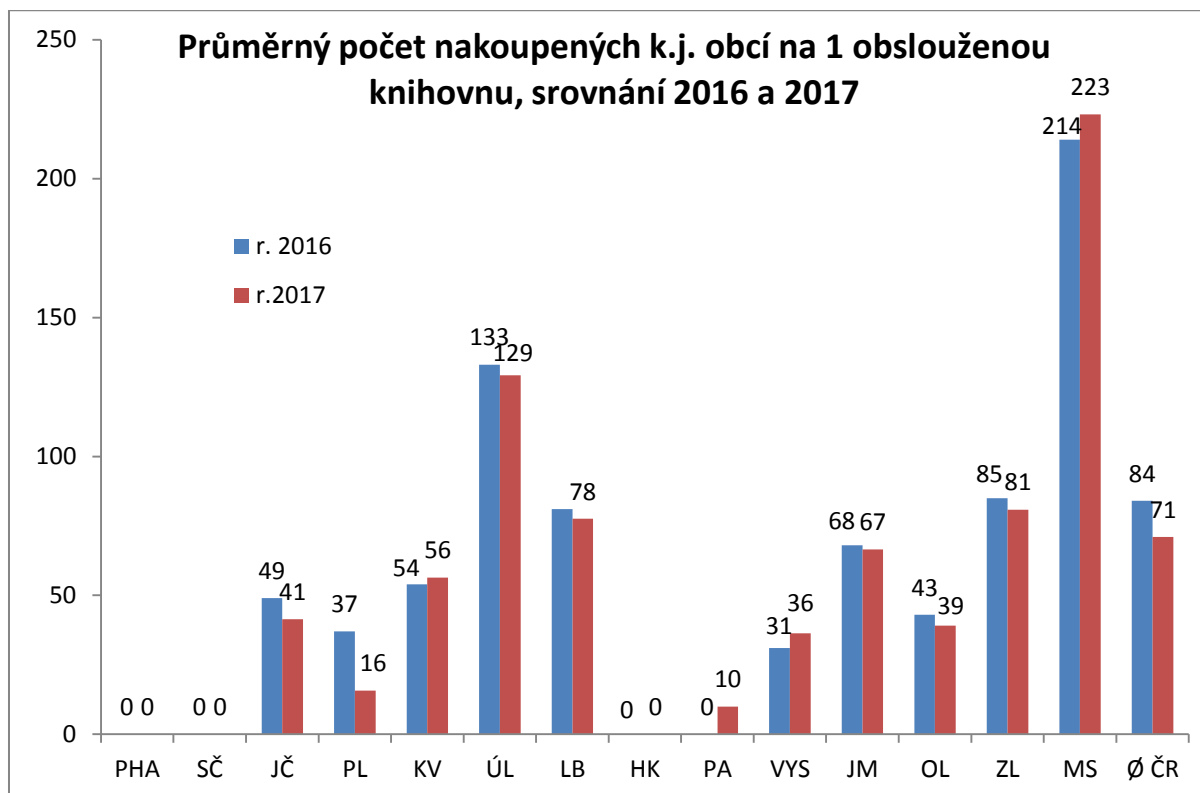
Revize, aktualizace fondu

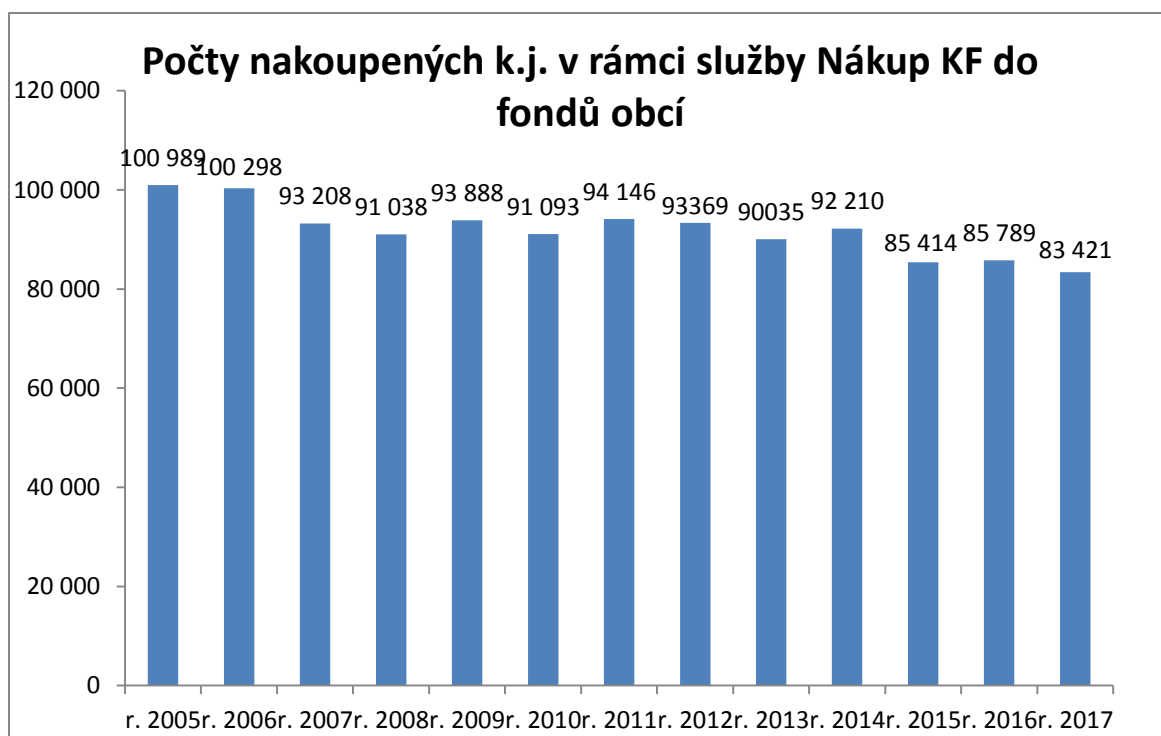

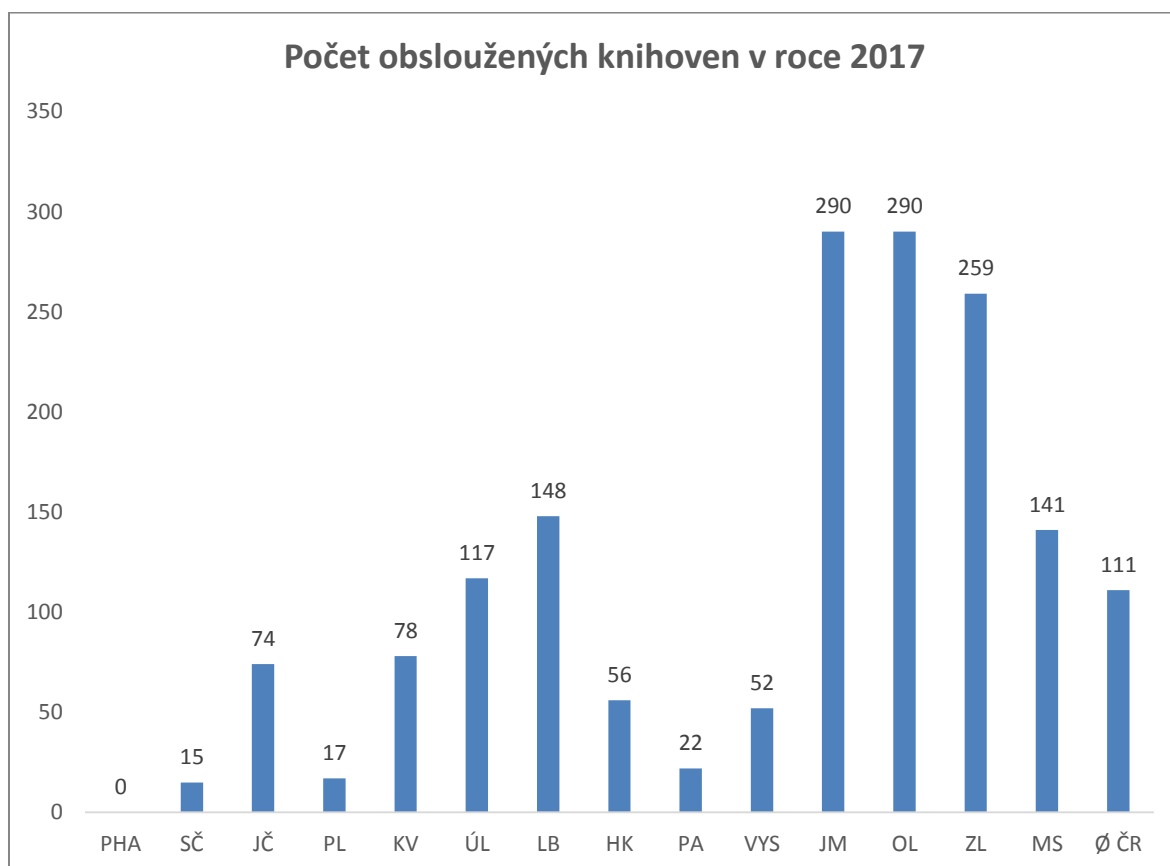
Nákup do fondů obcí

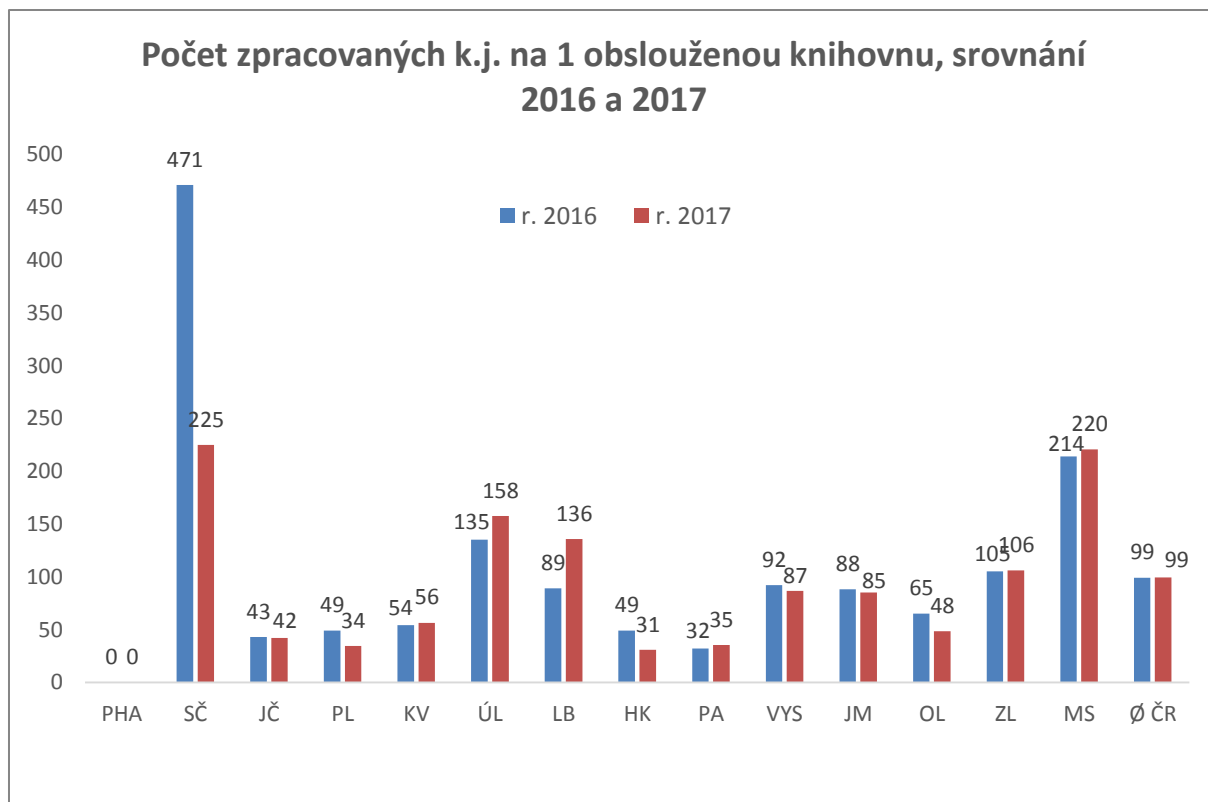

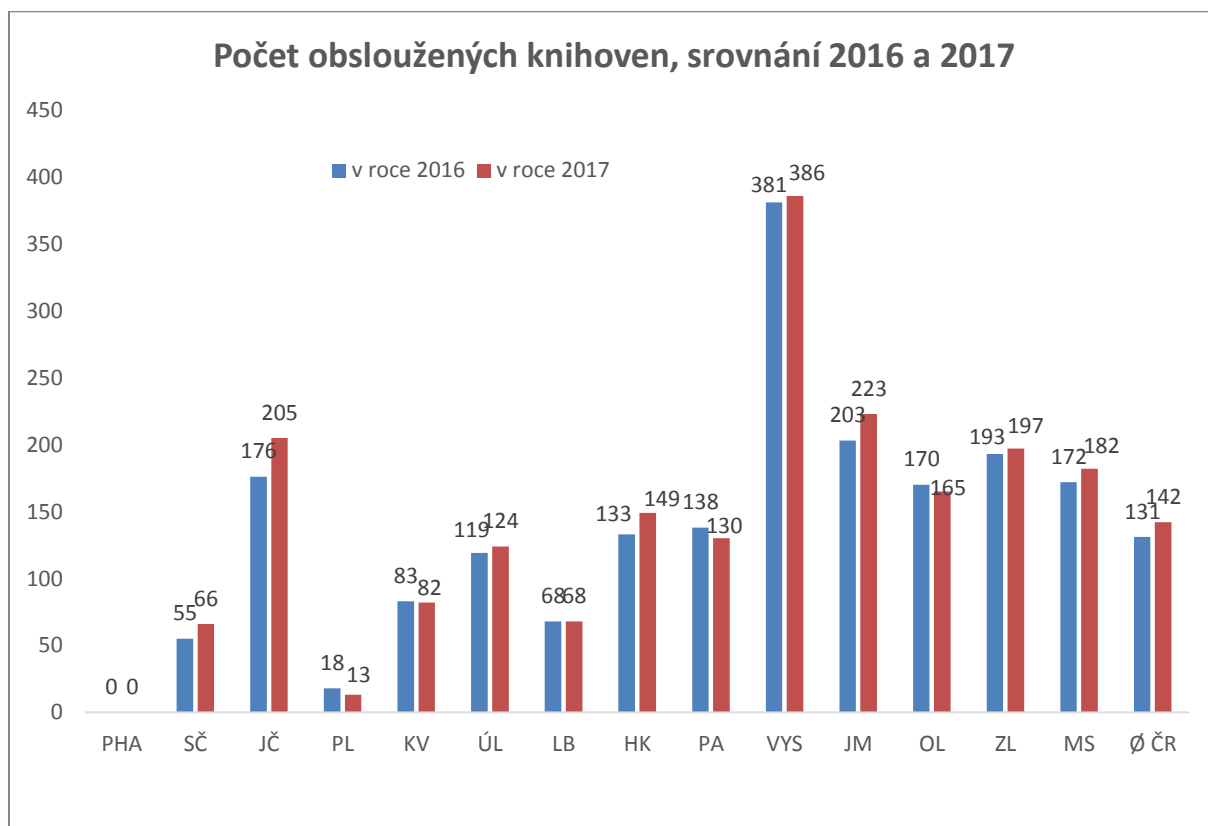

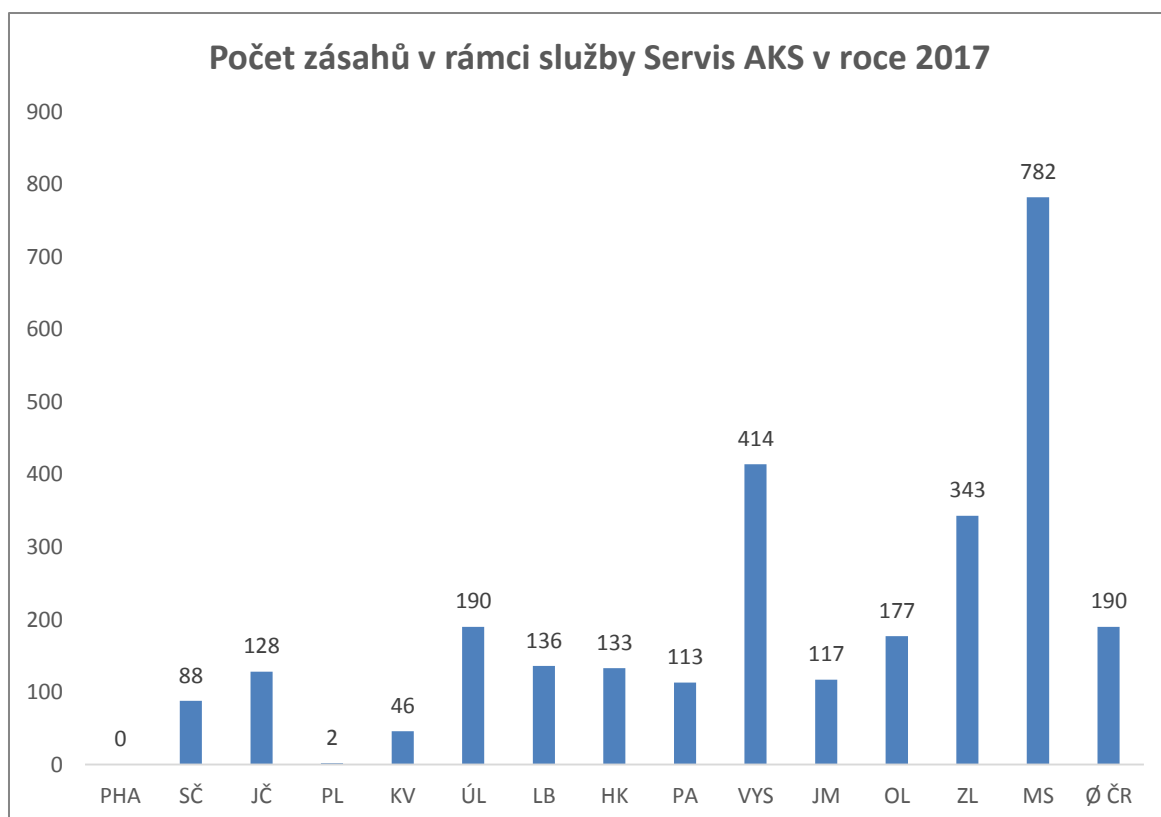
Zpracování do fondu obcí

Servis automatizovaných knihovních systémů

Financování RF a hospodaření

